

Interpretaatio- suunnitelma Korkearannikolle ja Merenkurkun saaristolle

- Jääkaudesta ja maankohoamisesta
viestiminen

Tekstit: Malin Henriksson ja Anna Carlemalm

Käännös: Lingsoft

Taitto: Consid Communication ja KMG Turku

Kansikuva: Malin Henriksson

Julkaissut Västernorrlandin Lääninhallitus ja
Metsähallitus Rannikon Luontopalvelut vuonna 2020

Lystra - opastusta ja elämyksiä Korkearannikon/Merenkurkun saariston maailmanperintökohteella

Valtioiden rajat ylittävässä EU-rahoitteisessa Interreg Botnia-Atlantica -hankkeessa nimeltä Lystra kehitettiin Korkearannikon/Merenkurkun saariston yhteistä maailmanperintökohdetta aikavälillä 1.1.2018—31.12.2020.

Hankkeessa luotiin muun muassa maailmanperintökohteen luontointerpretaatiosuunnitelma, päivitettiin maailmanperintökohteen geologisten arvojen tietotausta ja luokittelu, kehitettiin digitaalisia ratkaisuja ja ajantasaistettiin maailmanperintökohteen pedagoginen materiaali.

Lystra-hankkeen johtava tuensaaja oli Metsähallitus, ja muita tuensajia olivat Västernorrlandin lääninhallitus Ruotsissa, Ruotsin geologinen tutkimuslaitos SGU, Geologian tutkimuskeskus GTK, Maanmittauslaitoksen Paikkatietokeskus FGI ja Vaasan kaupungin pääkirjasto.

Hankkeen kokonaisbudjetti oli yhteensä 1,38 miljoonaa euroa. EU-rahoituksen ohella hankkeen oheisrahoittajina toimivat Suomessa Pohjanmaan liitto, Merenkurkun maailmanperintö ry ja Visit Vaasa/Vaasan kaupunki. Ruotsissa oheisrahoittajia olivat Naturvårdsverket sekä Örnköldsvikin ja Kramforsin kunnat.

Sisällys

Yhteenveto	7
1. Johdanto	9
Mitä interpretaatio eli luonto-opastus on?	9
1.1 Tarkoitus	10
Korkearannikon / Merenkurkun saariston tärkeimmät maailmanperintöarvot.	11
1.2 Miten suunnitelmaa on tarkoitus käyttää	12
1.3 Kädestä pitäen – ohjeet kiireisille	13
2. Pääteema ja alateemat	15
2.1 Pääteema	18
2.2 Alateemat	21
Jään jäljet	21
Maankohoaminen ja meren vaikutus	24
Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen	27
Maailmanperinnön biologinen monimuotoisuus	30
Ihminen ja maankohoaminen	32
Havainnot ja tutkimus	35
Maailmanperintöajatus	37
3. Kohderyhmät	40
3.1 Interpretaatiosuunnitelman kohderyhmät	40
3.2 Saavutettavuus	43
4. Interpretaation paikat.....	44
4.1 Interpretaatio tänään: Suunnittelun lähtötilanne	45
Korkearannikko	45
Merenkurkun saaristo	46
4.2 Maantieteellinen raja	46
4.3 Yleistä tietoa valituista paikoista	48
Miten paikkakuvauksia tulee käyttää	50
4.4 Korkearannikko	51
Pienemmät keskeiset paikkakunnat	51
Mosjön	52
Skeppsmalen	52
Gullvikin ulkoilualue	53
Trysundan luonnonsuojelualue	54

Skuleskogenin kansallispuisto.....	55
Skulebergetin luonnonsuojelualue	56
Ulvöarna	57
Mjältön.....	57
Norrfällsviken, jossa sijaitsee Storsand, Villmyran ja Rammbergetin luonnonsuojelualue	58
Höglintenin luonnonsuojelualue.....	59
Stortorget ja Mannaminne	59
Bönhamn.....	60
Högbondenin luonnonsuojelualue.....	61
Barsta	62
Rotsidanin luonnonsuojelualue	62
Storön luonnonsuojelualue.....	63
Valkallen.....	63
Hornöberget	64
Smitingenin luonnonsuojelualue	64
4.5 Merenkurkun saaristo	65
Kylät ja satamat mantereella	65
Kummelskär, Mikkelinsaaret.....	66
Västerön vaellusreitti	66
Valassaaret	67
Svedjehamn, Bodvattnetin kierros ja Saltkaret.....	68
Klobbskat ja Kikanberget	69
Björkö-Panike-vaellusreitti, Vargis ja Björkören	70
Sommarö	71
Maailmanperintöportti ja Raippaluodon silta	72
Terranova	73
Fäliskäret (Rönnskär)	73
Moikipää	75
5. Suunnitelman toteuttaminen	76
5.1 Hallinto, talous ja prioriteetit	76
Painopisteet	78
5.2 Tavoitteet	79
5.3 Seuranta, arviointi ja voimassaoloaika	80
5.4 Vastuunjako ja tie eteenpäin	81
Kunnat ja alueet	81
Matkailuala	82
Yksityiset maanomistajat.....	83
Yhdistykset	84
Västernorrlandin lääninhallitus ja Metsähallituksen rannikon luontopalvelut.....	85

6. Lisälukemista.....	86
7. Liite 1. Menetelmä ja pilottitutkimukset.....	87
7.1 Prosessikuvaus.....	87
Interpretaatiosuunnitelma Lystran hankesuunnitelmassa.....	88
7.2 Tausta-aineiston kerääminen.....	89
Työpajat.....	91
7.3 Interpretaatiosuunnitelman testaus.....	93
Hornöberget, Korkearannikko.....	94
Svedjehamn, Merenkurkun saaristo.....	95
7.4 Suunnitelman arviointi ja valmistuminen.....	97
7.5 Valitut paikat Korkearannikolla.....	98
7.6 Valitut paikat Merenkurkun saaristossa.....	101

Yhteenveto

Korkearannikon / Merenkurkun saariston maailmanperintökohteen kokonaisvaltaisen, strategisen ja harkitun viestinnän tarve on tuntunut kiireelliseltä. Tästä syystä Ruotsin Västernorrlandin läänin lääninhallitus ja Suomen Metsähallituksen Rannikon Luontopalvelut ovat päättäneet laatia yhteisen interpretaatiosuunnitelman eli luonto-opastussuunnitelman. Tavoitteena on saavuttaa johdonmukainen viestintä koko maailmanperintökohteelle kummassakin maassa. Termejä interpretaatio ja luonto-opastus käytetään tässä suunnitelmassa toistensa synonyymeinä.

Lääninhallitus ja Metsähallitus ovat painottaneet vahvasti paikallisten toimijoiden osallisuutta ja heiltä saatavaa tukea. Siksi suuri osa aineistosta on kehitetty ja työstetty sekä Suomessa että Ruotsissa pidetyissä työpajoissa. Erittäin keskeinen osa tätä suunnitelmaa on maailmanperintökohteen pääteema, joka on kehitetty näissä työpajoissa:

Maailmanperintökohde Korkearannikko / Merenkurkun saaristo on paras paikka maailmassa kokea ja ymmärtää viimeisimmän jääkauden jälkeistä maankohoamista.

Suunnitelman laadintaan on sisältynyt suunnitelman kohderyhmien tunnistaminen ja selventäminen. Selkeät kohderyhmät mahdollistavat interpretaation onnistuneen toteutuksen. Yhdistämällä maailmanperintökohteen teema, kohderyhmät ja paikat saadaan kokonaisvaltainen ote ja pitkäjänteisyyttä luonto-opastuksen suunnitteluun ja kehittämiseen.

Suunnitelmaa koskevassa työssä on kartoitettu monia paikkoja ja lopulta valittu pieni joukko. Korkearannikolla lääninhallituksella on keskeinen rooli luonto-opastuksen kehittämisessä. Merenkurkun saaristossa Metsähallituksella ei ole vastaavaa toimeksiantoa kehittää luonto-opastusta kaikissa paikoissa, mutta paikat ovat maailmanperintöalueella tärkeitä ja Metsähallitus priorisoi niiden

kehittämistä. Sekä Korkearannikolla että Merenkurkun saaristossa uusi luonto-opastus riippuu rahoituksen saatavuudesta.

Tätä suunnitelmaa laadittaessa konsulttina on toiminut ruotsalainen SLU Centrum för naturvägledning (CNV). He ovat pitäneet työpajoja ja toimineet prosessissa ideariihenä. Suunnitelma on tehty vuosina 2018-2020 Botnia-Atlantica-hankkeessa *Lystra – opastusta ja elämyksiä Korkearannikon / Merenkurkun saariston maailmanperintökohteessa*.

Kuva: Malin Henriksson

1. Johdanto

Korkearannikon / Merenkurkun saariston yhteisen maailmanperintökohteen hallinnoijina Ruotsin Västernorrlandin läänin lääninhallituksella ja Suomen Metsähallituksen Rannikon Luontopalveluilla on Unescon toimeksianto sekä halu välittää maailmanperintöstatuksen merkitystä ja tietoa siitä, miksi Korkearannikko / Merenkurkun saaristo on maailmanperintökohde. Saadakseen kokonaisvaltaisen otteen maailmanperintökohteen arvojen viestinnästä Ruotsin Västernorrlandin läänin lääninhallitus (jatkossa vain lääninhallitus) ja Metsähallitus Rannikon Luontopalvelut (jatkossa vain Metsähallitus) laativat tämän interpretaatiosuunnitelman vuosina 2018–2020 Interreg Botnia-Atlantica -hankkeen *Lystra – opastusta ja elämyksiä Korkearannikon / Merenkurkun saariston maailmanperintökohteessa yhteydessä*. Interpretaatiosuunnitelman on laatinut Lystran hankehenkilöstö yhteistyössä Ruotsin maataloustieteellisen yliopiston (Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU) luonto-opastuskeskuksen (Centrum för naturvägledning, CNV) kanssa. Lopputuote on tämä raportti, joka on saatavilla ruotsiksi, suomeksi ja englanniksi. Interpretaatiosuunnitelman tarkoitus on helpottaa maailmanperintökohteesta viestimistä ja kertoa, miten yhteisen maailmanperintökohteen arvoja voidaan välittää tavalla, joka luo ymmärrystä ja sitoutumista sekä asukkaiden että vierailijoiden keskuudessa.

Mitä interpretaatio eli luonto-opastus on?

Luonto-opastus on viestintää, joka auttaa osallistujaa kehittämään omaa suhdettaan luontoon ja kulttuurimaisemaan. Luonto-opastuksen tavoitteita leimaavat osallistujan oppimisen ja myönteisten kokemusten yhdistelmä sekä osallistujan innostaminen ajatteluun. Luonto-opastuksella on sanoma ja sillä pyritään aina jossain määrin vaikuttamaan osallistujan asenteisiin ja/tai käyttäytymiseen. Luonto-opastus on enemmän viestintää kuin tiedottamista.

Lähde: SLU Centrum för Naturvägledning

Lisätietoa aiheesta, katso www.slu.se/cnv ja viiteluettelo luvussa 6.

Rajat ylittävän Korkearannikon/Merenkurkun saariston maailmanperintöalue koostuu kolmesta osa-alueesta.

Kuvitus: Gunvor Ekström

1.1 Tarkoitus

Korkearannikko / Merenkurkun saaristo on otettu Unescon maailmanperintöluetteloon kriteerin VIII perusteella eli kohde on erinomainen esimerkki, joka edustaa tärkeitä vaiheita maapallon historiassa. Interpretaatiosuunnitelman painopiste oli siten alusta alkaen tiedossa. Suunnitelman tarkoituksena on helpottaa viestintää maailmanperintökohteen arvoista ja vahvistaa kuvaa yhteisestä, rajat ylittävästä maailmanperintökohteesta. Suunnitelma kertoo, miten yhteisestä maailmanperinnöstä tulisi viestiä. Lääninhallituksella ja Metsähallituksella on tarve saada kokonaisvaltainen ote aiheesta, jotta mikään maailmanperintöalueen tarinan osa ei katoa. Siksi teema eli interpretaation punainen lanka perustuu Unescon Korkearannikolle ja Merenkurkun saaristolle laatimaan Statement of Outstanding Universal Value -asiakirjaan, jossa todetaan kohteen ainutlaatuinen yleismaailmallinen arvo. Korkearannikon / Merenkurkun saariston tärkeimmät maailmanperintöarvot tai geologiset ominaispiirteet on tiivistetty tietolaatikkoon. Katso *Korkea kohtaa matalan – tietoa Korkearannikon / Merenkurkun saariston maailmanperinnöstä* osoitteessa www.highcoastkvarken.org saadaksesi syventävää lisätietoa eri geologisten ilmiöiden taustalla olevista prosesseista.

Korkearannikon / Merenkurkun saariston tärkeimmät maailmanperintöarvot.

Suluissa, jos kohde esiintyy vain joko Korkearannikolla tai Merenkurkun saaristossa.

- Korkein rantaviiva ja kalottivuoret (Korkearannikko)
- Huuhtoutuneet sorakerrostumat
- Pirunpellot
- Tunneliluolat (Korkearannikko)
- Sulkeutuneet merenlahdet (Korkearannikko), fladat ja kluuvit (Merenkurkun saaristo)
- Paljaiksi huuhtoutuneet kalliot (Korkearannikko)
- Silokalliot ja uurteet
- De Geer -moreenit (Merenkurkun saaristo)
- Ribbed-moreenit (Merenkurkun saaristo)
- Raviinit sedimentissä (Korkearannikko)
- Lohkaremaasto ja siirtolohkareet (Merenkurkun saaristo)
- Maankohoamismetsät

Suunnitelman yhtenä tärkeänä tavoitteena on juurruttaa maailmanperintöteema hyvin väestöön ja eri toimijoihin. Kaikkien täällä asuvien ja toimivien tulisi tuntea osallisuutta ja halukkuutta olla mukana maailmanperinnön viestinnässä, ja se on helpompaa tämän suunnitelman avulla. **Suunnitelman tulee toimia lääninhallituksen ja Metsähallituksen ohjausasiakirjana sekä inspiraationa ja opastuksena kaikille muille maailmanperintöarvoista viestiville.** Kaikkien valittujen kohderyhmien tarpeisiin on myös vastattava, ja kaikilla on oltava mahdollisuus kokea kaikki maailmanperintökohteen osa-alueet.

Lääninhallitukselle ja Metsähallitukselle on myös ollut tärkeää, että käytettävissä on suunnitelma, jotta maailmanperintöalueen luonto-opastusta voidaan kehittää vähitellen, kun varoja on saatavilla. Aiemmin kukaan ei ole tarkastellut maailmanperintökohteen luonto-opastusta kokonaisuutena ja nykyistä luonto-opastusta luonnehtivat epäselvät lähettäjät ja toiminnan sirpaleisuus. Tieto on osittain vanhentunutta ja virheellistä. Samanaikaisesti suunnitelman laatimisen yhtenä tavoitteena on ollut tarkastella maailmanperintökohteiden kestävyyttä ja saavutettavuutta. Tietyissä paikoissa, joissa on erityisen paljon kävijöitä, kuluminen on jo ilmeistä ja tarve hallita kävijämääriä kasvaa.

**Tarpeiden perusteella on listattu viisi tärkeää kohtaa
interpretaatiosuunnitelmalle ja suunnitteluprosessille:**

- Kun kartoitetaan olemassa olevia vierailukohteita ja tunnistetaan uusia, kuhunkin paikkaan kytketään paikkaa parhaiten edustava alateema, johon interpretaatio keskittyy. On myös tarkasteltava, miten alateemat ja kohderyhmät sopivat yhteen eri vierailukohteissa (esim. opastaulut, tekniset apuvälineet).
- Eri kohderyhmien luonto-opastukseen liittyvien tarpeiden ja toiveiden kartoittaminen.
- Yleinen pääteema. Pääteeman tulee olla ytimekäs ja ymmärrettävä, jotta maailmanperintöä voidaan ymmärtää huomioiden sen jääkausihistoria ja maankohoamisen vaikutukset maisemaan. Yleisen pääteeman tulee olla hyvin muotoiltu ja yleistajuistaa miksi Korkearannikko / Merenkurkun saaristo on maailmanperintökohde. Pääteemaa käytetään myös sekä tiedotus- että markkinointitarkoituksiin.
- Interpretaatiosuunnitelma laaditaan laajana yhteistyönä viranomaisten, koulujen, matkailuyrittäjien, yhdistysten ja muiden tahojen kesken, jotka harjoittavat maailmanperintökohteen interpretaatiota. Näin saadaan koottua erilaisia kokemuksia ja tarpeita, mikä parantaa mahdollisuuksia tavoittaa kävijä.
- Interpretaatiosuunnitelmassa on kestävyys- ja saavutettavuusnäkökulma, joka varmistaa kestävät ja mahdollisimman esteettömät käyntikohteet, myös käyntimäärien lisääntyessä.

1.2 Miten suunnitelmaa on tarkoitus käyttää

Korkearannikon / Merenkurkun saariston interpretaatiosuunnitelma on tarkoitettu kaikkien niiden käyttöön, jotka haluavat harjoittaa tai tuottaa maailmanperintökohteen luonto-opastusta. He voivat olla lääninhallituksen, Metsähallituksen tai maailmanperintökuntien työntekijöitä, jotka työskentelevät maailmanperintöä koskevan viestinnän parissa. He voivat olla myös yhdistysaktiiveja, matkailuyrittäjiä ja yksityisiä maanomistajia, jotka haluavat viestiä alueen ainutlaatuisuudesta. Matkailuyrittäjiin kuuluvat kaikki leirintäalueiden omistajista ja oppaista ravintola-alan toimijoihin. Jos etsit tietoa maailmanperintökohteesta, voit ladata *Korkea kohtaa matalan - tietoa Korkearannikon / Merenkurkun saariston maailmanperinnöstä* osoitteesta www.highcoastkvarken.org. Siinä selitetään monia suunnitelmassa käytettäviä käsitteitä ja geologisiin ilmiöihin liittyviä prosesseja.

Maailmanperintökohteen interpretaation perusteet löytyvät kokonaisuudessaan teemoja käsittelevästä luvusta 2. Tavoitteena on, että interpretaatiossa keskitytään pääteemaan. Pääteema alateemoineen on kehitetty työpajoissa, joihin osallistui laajasti maailmanperintötoimijoita sekä Suomessa että Ruotsissa (lue lisää työpajoista liitteestä 1). Työpajaan osallistuneet ottivat myös esiin muutamia kohderyhmiä, jotka on tärkeä huomioida suunnittelussa (luku 3).

Lukuja 2 ja 3 voidaan käyttää kaikissa paikoissa ja kaikissa yhteyksissä, joissa halutaan nostaa esiin Korkearannikon / Merenkurkun saariston maailmanperintökohde. Lääninhallitus

ja Metsähallitus ovat työpajojen tulosten perusteella jatkaneet työskentelyä useiden käyntikohteiden parissa maailmanperintökohteen luonto-opastuksen kehittämiseksi. Nämä paikat löydät luvusta 4. Kohteet on valittu siten, että ne kattavat kaikki maailmanperintökohteen maantieteelliset osat ja kaikki maailmanperintöarvot. Jokaiselle kohteelle on tunnistettu alateemat ja kohderyhmät. Kohteista on myös luetteloitu lisätietoja, ja tämä kooste toimii perustana interpretaatiotyölle tietyssä paikassa. Tietysti on olemassa paljon enemmän potentiaalisia paikkoja, jotka kannattaisi ottaa esiin. Siksi lääninhallitus ja Metsähallitus toivovatkin muiden maailmanperinnöstä viestivien hyödyntävän suunnitelmaa teemoineen ja kohderyhmineen. Luvussa 5 käsitellään suunnitelman toteuttamista ja käytettävissä olevia resursseja sekä interpretaatiosuunnitelman tavoitteita ja voimassaoloaikaa.

Interpretaatiosuunnitelma sisältää liitteen suunnitelman laatimismenetelmästä ja pilottitutkimuksista. Liite sisältää myös taulukon, jossa on esitetty valitut paikat kohderyhmineen ja maailmanperintöarvoineen.

Interpretaatiosuunnitelman työstäminen sisälsi työpajoja sekä Korkearannikolla että Merenkurkun saaristossa.

Kuva: Malin Henriksson

1.3 Kädestä pitäen — ohjeet kiireisille

Lue luku 2 maailmanperinnön pääteemasta ja alateemoista. Yhdessä ne kattavat kaiken sen, mikä on johtanut Korkearannikon / Merenkurkun saariston nimeämiseen maailmanperintökohteeksi. Voit käyttää näitä alateemoja yksitellen tai muutamaa kerrallaan riippuen siitä, mikä sopii hyvin yhteyteen tai paikkaan,

jossa annat luonto-opastusta maailmanperintökohteesta. Kunkin alateeman osalta kuvataan, mitä kävijän on tarkoitus kokea ja ymmärtää sen viestistä.

Pääteeman ja erilaisten alateemojen osalta on listattu, mitä kuhunkin teemaan kuuluu, eli mitkä tosiseikat liittyvät aiheeseen. (Lue selitykset kaikille käsitteille ja geologiselle prosesseille tietopaketista *Korkea kohtaa matalan – tietoa Korkearannikon / Merenkurkun saariston maailmanperinnöstä*.) Tämän jälkeen seuraa vinkkejä alateeman viestimiseksi. Käytä vinkkejä inspiraation lähteenä tai toteuta ideat sellaisinaan.

Jos olet mukana kehittämässä interpretaatiota tiettyyn maailmanperintökohteeseen, on hyvä tarkastella kohderyhmiä (luku 3) toisena vaiheena. Mikä tai mitkä kohderyhmät sopivat juuri kyseiseen paikkaan?

Katso lopuksi luettelo paikoista (luku 4). Jos paikka, jossa sinun on tarkoitus tarjota luonto-opastusta, on mukana luvussa, siihen on hyödyllistä tutustua. Voit myös ottaa yhteyttä lääninhallitukseen tai Metsähallitukseen riippumatta siitä, onko paikka mukana tässä interpretaatiosuunnitelmassa tai ei. Lääninhallitus ja Metsähallitus ovat mielellään mukana työssä, tarjoavat tietoa ja tarkastavat faktoja.

Kuva: Fabiola de Graaf

2. Pääteema ja alateemat

Keskeinen käsite interpretaation suunnittelussa on teema. Interpretaatiossa teema on se sanoma, jota haluat kävijöiden pohtivan luonto-opastuksen yhteydessä ja muistavan sen jälkeen. Jos vierailijalta kysytään vierailun jälkeen, mitä hän muistaa, vastauksen toivotaan olevan lähellä paikalle määritettyä teemaa, eli tässä tapauksessa Korkearannikon / Merenkurkun saariston maailmanperintökohteen teemaa. Teema on punainen lanka, joka läpäisee kaiken maailmanperintökohteen luonto-opastuksen. Tämä ei tarkoita sitä, että teema on kirjoitettava sanasta sanaan kaikkeen tietoon, mutta se on pidettävä mielessä luonto-opastusta suunniteltaessa ja kehitettäessä. Tavoitteena on, että kävijä omaksuu teeman ajatuksen ja tekee siitä omansa sisällyttämällä sen käsitemaailmaansa.

Teema auttaa luonto-opastuksen suunnittelijaa ja kehittäjää valitsemaan, mitä interpretaatioon otetaan mukaan. Teemaa vahvistavien asioiden mukaan ottaminen ja siitä ajatukset pois vievien pois jättäminen vahvistaa viestintää. Teeman tarkoituksena on siis selvittää, mikä on tärkeintä viestiä kävijöille, ja käyttää sitä lähtökohtana valittaessa, mitä luonto-opastuksessa painotetaan ja mitä siihen otetaan mukaan. Teema muotoillaan yhdeksi tai muutamaksi lauseeksi, jotka kuvaavat, mikä on tärkeintä viestiä. Pääteema ja kaikki tässä luvussa esitetyt alateemat ovat lääninhallituksen ja Metsähallituksen henkilöstön laatimia ja alan toimijoiden työpajoissa työstämiä. (Liitteessä 1 on lisätietoa työpajoista ja siitä, mitkä toimijat ovat osallistuneet niihin.)

Teema ja alateemat nostavat esiin tärkeimmät asiat maailmanperintökohteen ja sen arvojen viestinnässä.

Kuva: Malin Henriksson

Koska pääteema on hyvin laaja, se on jaettu useisiin alateemoihin. Näin voidaan paremmin keskittyä siihen, mikä on vahvimmin sidoksissa tiettyyn paikkaan. Näin maailmanperintökohteen tarinoista tulee seikkaperäisempiä. **On kuitenkin muistettava, että alateema ei ole oma teemansa, vaan se antaa syventävää tietoa pääteemasta tietyn aiheen sisällä.**

Maailmanperintökohteen luonto-opastuksen pääteema on:

Maailmanperintökohde Korkearannikko / Merenkurkun saaristo on paras paikka maailmassa kokea ja ymmärtää viimeisimmän jääkauden jälkeistä maankohoamista.

Pääteemaan kuuluu seitsemän alateemaa. Älä käytä samassa paikassa enempää kuin enintään neljää alateemaa, jotta siitä ei tule liian laajaa. Näiden alateemojen aiheet ja teematekstit on lueteltu tässä:

Jään jäljet - Korkearannikko ja Merenkurkun saaristo ovat kokeneet useita jääkausia. Viimeisimmän aikana mannerjään paksuus oli alueella noin 3 km. Ilman sitä meillä ei olisi maankohoamista, koska paksu jää painoi maata alaspäin. Se jätti maisemaan myös jälkiä, jotka näemme vielä tänäkin päivänä.

Maankohoaminen ja meren vaikutus – Kun mannerjää sulii, maankohoaminen alkoi, ja maankuori palautuu hitaasti jääkautta edeltävään tilaan. Merenpohjan noustessa aallot pääsevät muokkaamaan rantaa ja luomaan ainutlaatuisia geologisia arvoja. Ilman yhteisvaikutusta meren kanssa maankohoaminen ei näkyisi selkeästi maisemassa.

Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen – Se, että Korkearannikko on korkea ja Merenkurkun saaristo matala, tarkoittaa, että yhdessä näytämme maankohoamisen jäljet ja olemme yhteinen maailmanperintökohde. Olimme erilaisia jo ennen jääkautta, mutta olemme molemmat olleet saman jään alla. Erilaiset topografiat eivät liity maankohoamiseen.

Maailmanperinnön biologinen monimuotoisuus – Kaikki maailmanperintökohteessa elävät, niin kasvit kuin eläimet, ovat vahvasti maankohoamisen vaikutuksen alaisia ja sopeutuvat jatkuvasti. Rantaviiva muuttuu, ja se koskee sekä maalla että meressä eläviä. Maankohoamisen vaikutuksesta kehittyy myös erityisiä luontotyyppejä, joita ei muuten syntyisi.

Ihminen ja maankohoaminen – Maankohoaminen on kaikkina aikoina vaikuttanut maailmanperintökohteen ihmisiin, ja heidän on sopeuduttava maiseman jatkuviin muutoksiin. Kivikaudesta nykypäivään on olemassa

esimerkkejä siitä, kuinka maankohoaminen ja muuttuva rantaviiva vaikuttavat ihmisten elämään ja asuinpaikan valintaan.

Havainnot ja tutkimus – Kauan ajateltiin, että meri vetäytyi. Palapelin eri palasia kokoamalla Korkearannikon tutkijat havaitsivat maan kohoavan. Vielä nykyäänkin maankohoaminen kiinnostaa tutkijoita, ja jäljet maailmanperintöalueella lisäävät tietoa muutoksista, joiden rinnalla elämme.

Maailmanperintöajatus – Maailmanperinnön idea on rauhanajatus, jonka mukaan ihmisten on suojeltava yhteistä perintöä ja säilytettävä se tuleville sukupolville. Korkearannikon ja Merenkurkun saariston geologia on niin ainutlaatuinen, että olemme Unescon luettelossa yhteinen maailmanperintökohde, joka kertoo tärkeästä osasta maailman historiaa. Maailmassa on yli 1 000 muuta maailmanperintökohdetta.

Sekä pääteemalla että jokaisella alateemalla on osio nimeltä ”Kokeminen ja ymmärtäminen”, jossa kuvataan mitä minkäkin teeman yhteydessä korostetaan. (Lue selitykset kaikille käsitteille ja geologiselle prosesseille tietopaketista *Korkea kohtaa matalan – tietoa Korkearannikon / Merenkurkun saariston maailmanperinnöstä*.) Mitä kävijän on tarkoitus kokea? Mitä kävijän pitäisi ymmärtää paremmin? Mahdollisuus kokea ja ymmärtää tietty alateema yhdessä paikassa voi ratkaista, sopiiko alateema ylipäätään kyseiseen paikkaan. On tärkeää, että paikassa on jokin alateemaan liittyvä fyysinen asia, jonka kävijä voi kokea.

”Miten viestitään?” -osio antaa jokaisen alateeman ja pääteeman osalta vinkkejä ja ideoita siitä, miten teemasta voi viestiä. Käytä osiota inspiraation lähteenä, sillä on myös monia muita tapoja, eikä yhtä ainoaa oikeaa vastausta. Anna luovuutesi virrata, ja muista että luonto-opastus voi olla paljon muutakin kuin kylttejä. (Suosittelemme lukemaan CNV:n julkaisun *Naturvågledning i natur- och kulturområden*.)

Kaikki alateemat liittyvät luonnollisesti toisiinsa ja sisältyvät pääteemaan.

”Alateemojen väliset yhteydet” -osiossa kuvataan tarkemmin, mitkä alateemat liittyvät tiiviimmin toisiinsa ja miten eri alateemojen interpretaatiot voidaan yhdistää kokonaisuuksiksi.

Maailmanperintöstatuksen lisäksi alueella on paljon muita arvoja, joihin suunnitelma ei kohdistu. Korkearannikon maailmanperintöalueella sijaitsee joukko luonnonsuojelualueita, kansallispuisto ja kulttuurinsuojelualue. Osa niistä liittyy maailmanperintökohteen tarinaan, osaa taas suojellaan muista syistä. Merenkurkun saariston maailmanperintöalueella on kansallisesti arvokkaita kulttuuriympäristöjä ja luontoarvoja, jotka eivät liity suoraan maailmanperintöön ja maankohoamiseen. Näitä alueita ja niiden arvoja koskeva interpretaatio ei sisälly tähän suunnitelmaan.

2.1 Pääteema

Maailmanperintökohde Korkearannikko / Merenkurkun saaristo on paras paikka maailmassa kokea ja ymmärtää viimeisimmän jääkauden jälkeistä maankohoamista.

Koko pääteeman avainsana on maankohoaminen, ja se on viestin ydin. Kaiken luonto-opastuksen tulee olla yhdistettävissä maankohoamiseen. Jos teemaa eritellään sillä tavoin kuin se on muotoiltu, voidaan se selittää näin:

Maailmanperintökohde Korkearannikko / Merenkurkun saaristo...

Interpretaatiosuunnitelma vahvistaa kuvaa yhteisestä rajat ylittävästä maailmanperinnöstä, koska se tehdään yhdessä molempia maita varten, ja se kertoo siten kokonaisen tarinan. Tämä mahdollistaa maailmanperintöajattelun alateemana ja sana ”maailmanperintö” on keskeinen osa pääteemaa.

...on paras paikka maailmassa... Maankohoamista tapahtuu suuressa osassa Suomea ja Ruotsia ja muuallakin maailmassa, mutta maailmanperintökohteeksi nimittämisen ansiosta voidaan sanoa, että tämä on paras paikka. Asema maailmanperintökohteena osoittaa ainutlaatuisuuden, ja ajatuksena on myös, että maankohoamisen ja mannerjään jälkiä voi tunnistaa myös muualla tutustuttuaan ilmiöön täällä.

...kokea ja ymmärtää... Interpretaation tarkoitus on houkutella kokemaan eli luomaan oma suhde maankohoamiseen, mutta myös välittää tietoa eli parantaa ymmärrystä maankohoamisesta. Luonto-opastuksen tulee antaa työkaluja maiseman lukemiseen sekä jääkauden jälkien tunnistamiseen ja tulkitsemiseen niin maailmanperintökohteessa kuin muuallakin. Sen on myös tarkoitus lisätä ymmärrystä ainutlaatuisista muodostumista, jotka ovat jääkauden, maankohoamisen ja meren muovaamia. Nämä kolme ovat vaikuttaneet myös sekä luontoon että ihmiseen. Luonto-opastuksen tulee houkutella kävijöitä tutustumaan maailmanperinnön geologiaan eri paikoissa.

...maankohoamista... Maankohoaminen on interpretaation keskiössä ja toimii sen punaisena lankana. Maailmanperintöalueelta välitettäviä tarinoita on paljon, mutta painopiste on maankohoamiseen liittyvissä tarinoissa.

...viimeisimmän jääkauden jälkeen. Maankohoamista on useita tyyppejä, joiden taustalla on erilaisia syitä. Tällä alueella kyseessä on viimeisimmän jääkauden seurauksena alkanut maankohoaminen eli postglasiaalinen isostaattinen maankohoaminen. Vaikka alue on ollut jään alla useaan otteeseen, interpretaatio keskittyy viimeisimpään jääkauteen, puhumatta siitä kuitenkaan ainoana jääkautena.

Pääteeman kokeminen ja ymmärtäminen

Pääteema on tärkein viesti, joka pitäisi välittää kaikille kävijöille. Se pitäisi myös sisällyttää jokaiseen paikkaan tai jokaiseen luonto-opastukseen yhdessä yhden tai useamman alateeman kanssa. Pääteeman tulee välittää niiden hitaiden mutta mahtavien geologisten prosessien ainutlaatuisuus, joiden johdosta maaperä, jolla asumme ja elämme, nousee joka vuosi. Koko maisema nousee merestä. Maankohoaminen johtuu siitä, että viimeisimmän jääkauden mannerjää painoi maata alaspäin valtavalla painollaan. Maankohoaminen jatkuu vielä tänäänkin. Korkearannikolla / Merenkurkun saaristossa on jälkiä, jotka todistavat tätä prosessia.

Yksi pääteeman tärkeä osa on viestiä maailmanperinnöstä kokonaisuutena. Maailmanperintö koostuu kahdessa maassa sijaitsevasta kolmesta osa-alueesta, eikä painopisteen tulisi olla vain sillä osa-alueella, jolla kulloinkin satutaan olemaan. Tämä tehdään yksinkertaisesti mainitsemalla maailmanperintökohde sen oikealla nimellä «Korkearannikko / Merenkurkun saaristo». Keskeistä on myös se, että alue kuuluu maailmanperintökohteiden maailmanlaajuiseen ryhmään. Unescon kokoamassa luettelossa on useita tunnettuja ja tärkeitä paikkoja, joista jokainen kertoo jotain tärkeää maapallon ja ihmisen historiasta. Maailmanperintökohteiden toivotaan lisäävän ymmärrystä eri paikkoja ja kulttuureita kohtaan.

Miten pääteemasta viestitään?

Pääteema on keskeisin käsiteltävä aihe interpretaation eri muodoissa ennen kuin siirrytään yhteen tai useampaan alateemaan. Tämä muodostaa viestinnän perustan. Alla on muutamia esimerkkejä siitä, millaista interpretaatio voisi olla. Lisää vinkkejä löytyy jokaisen alateeman alta.

Opastetulla kierroksella tai esittelyssä voi havainnollistaa pallon avulla, miten jää painoi maata alaspäin. Tämä tehdään painamalla osa pallosta sisään, ja kun paine hellittää, pallo palaa alkuperäiseen muotoonsa. Samaa ideaa voi käyttää näyttelyissä ulkona tai sisällä.

Tiettyyn paikkaan voidaan asentaa läpinäkyvä levy, jossa näkyy maisema tiettyinä vuonna. Levylle voi tulostaa paikkoja tai muuta viestittävää.

Maisemamalli tai miniatyyrimalli koko maailmanperintöalueesta osoittaa, että

Isoon läpinäkyvään pleksiin on painettu tekstiä ja kuvia, jotka antavat katsojalle lisää tietoa maisemasta. Esimerkki on Norjan Geirangerista.

Kuva: Malin Henriksson

Vierailukeskus naturum Höga Kustenin edessä sijaitseva leikkipuisto esittelee osaa maailmanperintöarvoista, kuten korkeinta rantaviivaa, kalottivuorta, sipuli- eli tunneliluolaa, sulkeutunutta merenlahtea ja pirunpeltoa.

Kuva: Anna Carlemalm

maailmanperintö sijaitsee kahdessa maassa ja muodostuu kolmesta osa-alueesta. Se voi myös havainnollistaa erilaisia maisemamuodostumia ja maankohoamisen jälkiä.

Kuvitteellinen maisema voidaan tehdä myös leikillisemmällä tavalla rakentamalla leikkipaikka maailmanperinnön erityispiirteiden pohjalta. Viestinnän selventämiseksi leikkipaikkaa voidaan mielellään täydentää selittävällä taululla. Esimerkki tällaisesta leikkipaikasta löytyy Korkearannikon luontokeskuksen pihalta.

Tiedosta yhteisen maailmanperintökohteen nimi ja mainitse se oikeassa muodossaan ”Korkearannikko / Merenkurkun saaristo” sekä opastuksissa että kirjallisessa aineistossa.

Unescon ajatus maailmanperinnöstä kannattaa ottaa esiin herättämällä kysymyksiä siitä, mitä muita maailmanperintökohteita ihmiset tietävät, ja miksi on tärkeää säilyttää paikkoja, tuntea historiaa ja eri ihmisten kulttuureja. Älä pelkää esittää kysymyksiä, joihin ei ole vastausta. Joskus on tärkeämpää, että kävijät alkavat miettiä ja pohtia.

Yhteydet alateemoihin

Kaikki alateemat liittyvät pääteemaan, mutta alateemat valitaan asiayhteyden ja paikan mukaan. Paikkaan sopiva alateema tai -teemat yhdistetään pääteemaan, antaen siitä syventävää tietoa. Tietty alateema voi näin vahvistaa pääteemaa ja parantaa kokonaisymmärrystä.

2.2 Alateemat

Näitä seitsemää alateemaa ei ole järjestetty niiden tärkeyden mukaan.

Interpretaation paikka ja tapa ratkaisevat, mitä alateemoja otetaan esiin. Pääasia on, että ne vangitsevat yhdessä sen, mitä luonto-opastuksella pyritään viestimään. Alateemat on järjestetty järjestykseen, jota voidaan tietyissä yhteyksissä käyttää kokonaisuutena, mutta kaikki alateemat toimivat myös itsenäisesti tai yhdessä yhden tai useamman muun kanssa. Tässä järjestyksessä esitettyinä näitä seitsemää alateemaa voidaan käyttää lyhyenä tarinana yhteisestä maailmanperinnöstä.

Jään jäljet

Korkearannikko ja Merenkurkun saaristo ovat kokeneet useita jääkausia. Viimeisimmän aikana mannerjään paksuus oli täällä noin 3 km. Ilman sitä meillä ei olisi maankohoamista, koska paksu jää painoi maata alas. Se jätti maisemaan myös jälkiä, jotka näemme vielä tänäkin päivänä.

Kokeminen ja ymmärtäminen

Tässä alateemassa on tärkeää valottaa jäätikön jättämiä jälkiä. Selkeimmät jäljet löytyvät maiseman muodoista. Kävijän tulee hahmottaa maiseman erityispiirteet ja osata kuvitella kylmä ja paksu mannerjää. Hänelle on myös annettava työkaluja jään jälkien tunnistamiseen myös muualla kuin paikoissa, joissa niistä viestitään interpretaation keinoin. Myös pienemmät jäljet, kuten uurteet ja silokalliot, kertovat mannerjäädästä, ja niiden havaitseminen saattaa vaatia tarkempaa tarkastelua. Asteikko vaihtelee siis satojen metrien matkalle ulottuvista maastonmuodoista usean metrin levyisiin silokallioihin ja vain muutaman senttimetrin levyisiin uurteisiin.

Merenkurkun saariston moreenimuodostumat ovat tämän alateeman pääpainopiste, koska ne ovat niin selkeä mannerjään jättämä jälki. Tässä yhteydessä on tärkeää tehdä selkoa hajallaan maisemassa olevista kivistä. Luonto-opastuksen tulee auttaa kävijää havaitsemaan erilaisia muodostumia maastossa ja

tunnistaa kivien luomia kuvioita. Myös uurteet ovat tärkeitä jälkiä, jotka kertovat jään liikkumisesta. Yhdessä silokallioiden ja hioutuneen maaston kanssa ne kertovat jään valtavasta voimasta. Tässä yhteydessä voidaan kertoa myös jääkauden eri vaiheista eli jäätiköitymisistä ja lämpimistä jaksoista. Myös aikaisempia jääkausia voidaan nostaa esiin ja mainita, että viimeisin jääkausi ei ollut viimeinen.

Mitä jään jälkiin kuuluu?

- De Geer -moreenit
- Ribbed-moreenit
- Koko hioutunut maisema
- Silokalliot ja uurteet
- Lohkaremaasto ja siirtolohkareet

Miten jään jäljistä viestitään?

Jääkausi, kuten muutkin geologiset ilmiöt ja ajanjaksot, on enemmän tai vähemmän kaukana menneisyydessä. Näiden aikaperspektiivien ymmärtämiseksi voi olla hyvä tehdä aikajanoja. Ne voidaan asentaa fyysisesti paikkaan, taulussa olevaan kuvaan, ohjattuna aktiviteettina köyttä käyttäen tai siten, että osallistujat asettuvat aikajanalle. Klassinen kuvaus on, että ihminen on ollut maapallolla sekunnin ajan, jos ajatellaan, että maapallon elinikä on vuorokausi. Tällaisia vertailuja ja näkökulmia voi olla hyvä ottaa esiin tässä yhteydessä.

Aikajana voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Asiayhteyteen liittyvä toteutus on usein toimivin.

Kuva: Anna Carlemalm

Jotta kävijä voisi helpommin ymmärtää maiseman muodostumia, niiden kokoa ja säännöllisyyttä, on hyvä käyttää 360 asteen kuvia, ilmasta kuvattua videokuvaa ja erilaisia maiseman miniatyyrimalleja. Myös näköalatornit ja -paikat antavat käsityksen maisemasta ylhäältä käsin, mikä vahvistaa kokemusta.

Pääteemassa mainittua maiseman miniatyyrimallia on hyvä täydentää selittämällä erilaisia geologisia ilmiöitä, joita kaikki eivät heti huomaa. Moreenimuodostumat näkyvät selkeästi, kun koko maisema on näkyvissä. Mallin avulla voidaan viestiä myös sellaisista jäljistä, joita paikalla ei ole.

Kehyksen avulla vierailijoiden huomio kiinnitetään maiseman erityispiirteisiin.

Kuva: SLU Centrum för naturvägledning

Esimerkki, miten kehyksiä voidaan käyttää ja samalla saada vierailijat levittämään tietoa paikasta. Teksissä kerrotaan, että maisemassa on kehyksiä, jotka auttavat näkemään ja valokuvaamaan maiseman erityispiirteet. Tekstissä kehoitetaan myös käyttämään tiettyä aihetunnistetta sosiaalisessa mediassa.

Kuva: SLU Centrum för naturvägledning

Oppaalla on hyvät mahdollisuudet suunnata opastettu retki moreeniselänteitä pitkin ja osoittaa niiden säännöllisyys. Lääninhallituksella ja Metsähallituksella on ilmakuvia, joissa moreeniselänteet ovat nähtävillä ja joita voidaan näyttää retkien aikana.

Näköalapaikoista käsin voidaan myös osoittaa erilaisia muodostumia maisemakuvien avulla.

Maisemassa on myös pienempiä jääkauden jälkiä, esimerkiksi uurteita. Jotta kävijä näkisi olennaiset asiat, voidaan käyttää kehystä, joka auttaa häntä keskittämään katseensa oikeaan paikkaan. Myös kuvitukset tai valokuvat, joissa ilmiö on korostettuna, auttavat kävijää ymmärtämään. Kuvat ovat myös hyvä keino osoittaa ilmiöiden ja muodostumien välisiä eroja, jotta sekaannuksilta vältytään. Selkeän kuvan saatuaan kävijä on valmis tekemään omia havaintojaan.

Paikoissa, joissa uurteet kulkevat päällekkäin eri suuntiin, uurteita voidaan selkeyttää asentamalla niiden yläpuolelle läpinäkyvä levy, johon piirretään uurteet näkyviin. Levyä voidaan myös täydentää tekstillä, joka selventää mitä paikalla on tapahtunut eri aikoina.

Kun halutaan havainnollistaa mannerjäättä ja sen paksuutta, vertailukohteeksi voidaan ottaa muita rakenteita maisemassa. Jos jään paksuus oli 3 km, kuinka monta Raippaluodon sillan tai Korkearannikon sillan pylvästä täytyy silloin pinota päällekkäin jään korkeuden saavuttamiseksi? Esimerkkinä voidaan mainita, että tarvitaan päällekkäin 10 Skulebergetin vuorta jään paksuuden saavuttamiseksi.

Yhteydet muihin alateemoihin

Alateema Jään jäljet liittyy alateemaan *Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen*, sillä jääkausi loi erilaisia jälkiä eri alueille riippuen siitä, millainen maisema oli ennen jääkautta. Eli jo ennen jääkautta Korkearannikko ja Merenkurkku olivat maisemiltaan erilaiset. Vaikka uusi jääkausi tulee joskus, tässä yhteydessä voi myös kiinnittää huomiota siihen, että ihminen vaikuttaa ilmastoon paraikaa. Ihmisen vaikutus on saanut aikaan sen, että ilmasto muuttuu nopeasti. Yhteiskuntiamme ei ole rakennettu niin, että ne kestäisivät suuria muutoksia ilmastossa ilman toimenpiteitä. Yhteys tulevaisuuteen toistuu useissa alateemoissa.

Maankohoaminen ja meren vaikutus

Kun mannerjää sulii, maankohoaminen alkoi, ja maankuori palautuu hitaasti jääkautta edeltävään tilaansa. Merenpohjan noustessa aallot pääsevät muokkaamaan rantaa ja luomaan ainutlaatuisia geologisia arvoja. Ilman yhteisvaikutusta meren kanssa maankohoaminen ei näkyisi selkeästi maisemassa.

Kokeminen ja ymmärtäminen

On tärkeää ymmärtää, että meren vaikutus yhdessä maankohoamisen kanssa tekee maailmanperintöalueesta erityisen. Maankohoamista esiintyy myös muualla, mutta sisämaassa ei synny niitä geologisia erityispiirteitä, joita maailmanperintöalueella on. Aluksi maankohoamisen tahti oli nopea, mutta sittemmin se on hidastunut yhä enemmän. Nykyään maa kohoaa maailmanperintökohteessa 9 mm vuodessa. Maankohoaminen jatkuu nykyisellä nopeudella pari sataa vuotta ja hidastuu sitten, kunnes maankuori on palautunut jääkautta edeltävään sijaintiinsa. Geologisten piirteiden muodostuminen jatkuu rantaviivalla, jossa vesi muokkaa maata.

Tässäkin alateemassa luonto-opastuksen tarkoitus on ohjata kävijää näkemään jäljet maisemassa, jotta hän pystyisi tunnistamaan geologiset ominaispiirteet myös muualla kuin sen hetkisessä interpretaatiokohteessa. Koska tiettyjä geologisia ominaispiirteitä on vain joko Korkearannikolla tai Merenkurkun saaristossa, voidaan alateeman avulla houkutella kävijöitä vierailemaan myös maailmanperintökohteen toisessa osassa.

On helppo tulla sokeaksi lähellä oleville asioille, mutta luonto-opastuksessa on muistettava, että maankohoaminen ei ole itsestäänselvyys. Rantaviivan siirtyminen niin, että sen näkee muutaman vuosikymmenen aikana, on ominaista juuri maailmanperintökohteelle. Muuttuvan rantaviivan mysteerissä geologiset ominaispiirteet ovat todistusaineistoa. Maankohoaminen nostaa merenpohjan ensin aalloille alttiille ranta-alueelle, ja myöhemmin edelleen korkeammalle pois

aaltojen ulottuvilta. Tämä on jatkuva prosessi. Monet geologiset ominaispiirteet ovat syntyneet jo kauan sitten, ja joissain paikoissa ne syntyvät paraikaa sekä tulevaisuudessa. Prosessit riippuvat kuitenkin siitä, että maankohoaminen on nopeampaa kuin merenpinnan nousu, jolloin ilmastonmuutos vaikuttaa sekä maankohoamiskokemukseen että geologisiin erityispiirteisiin.

Mikä kuuluu maankohoamiseen ja meren vaikutukseen?

- Kalottivuoret ja korkein rantaviiva
- Pirunpellot
- Tunneliluolat
- Sulkeutuneet merenlahdet
- Fladat ja kluuvit
- Huuhtoutuneet sorakerrostumat

Miten maankohoamisesta ja meren vaikutuksista viestitään?

Tässä yhteydessä voi tuoda esiin miltä paikka on näyttänyt eri aikoina ja kuinka paljon maata ei ole vielä noussut merestä. Tämä voidaan näyttää koko maailmanperintökohteen tai juuri kyseisen paikan kuvilla. Läpinäkyvien levyjen avulla voidaan osoittaa, miltä maisema on näyttänyt tiettyä ajankohtana suhteessa nykytilaan. Koko maisemaproessi voidaan esittää käyttämällä apuna vedessä olevaa maiseman pienoismallia, jota kävijä voi nostaa vedestä esimerkiksi vipua vääntämällä. Voidaan myös luoda kehystetty pienoismalli taustalla olevasta maisemasta, jota liikutetaan ylös ja alas kehyksessä osoittamaan miten juuri tämä alue on noussut merestä. Kehykseen on hyvä sisällyttää aikaskaala. Digitaalisesti on myös monia mahdollisuuksia kuvaparien hyödyntämiseksi. Myös lisätyn todellisuuden (augmented reality) näkymässä voidaan näyttää maisema eri aikoina.

Kalottivuoret on paras kokea etäisyydeltä. Näin voidaan nähdä samanaikaisesti kalottivuori, jonka huippu on metsäisen myssyn eli kalotin peitossa sekä viereinen matalampi vuori, jonka huipulla ei ole kalottia vaan se on veden paljaaksi huuhteleva. Leikkimielinen tapa osoittaa tämä voisi olla sijoittaa paljaaksi huuhdellulle vuorenhuipulle hylkeitä ja vastaava selitys. Kalottivuorella voi huomata korkeimman rannikkoviivan maastossa, kuten esimerkiksi Skulebergetin vuorella. Kalottivuoren yhteydessä voi mielellään viitata kasvillisuuden eroihin, sillä kalottivuoren huippu on kuusien peitossa ja paljaaksi huuhdelluilla osilla on harvassa vain kitukasvuisia mäntyjä.

Useampien aistien herättelemiseksi voidaan pirunpeltojen tai tunneliluolien luona käyttää jonkinlaista ääniopasta, josta kuuluu laineiden liplatusta. Tämä vahvistaa kokemusta siitä, että meri on muovannut näitä geologisia ominaispiirteitä.

Sedimentaation periaatetta voidaan havainnollistaa helposti laittamalla eri kokoisia kiviä ja hiekkaa läpinäkyvään purkkiin, jossa on vettä. Purkkia ravistetaan, jolloin nähdään, miten isommat kivet pysyvät enemmän paikoillaan, kun taas hienon materiaalin asettuminen vie aikaa.

Sulkeutuneita merenlahtia sekä fladojen ja kluuvien ketjuja voi havainnollistaa hyvin maisemamalleilla. Maisemasta voi löytää myös strategisia kohtia esimerkiksi polkujen varsilta, korkeilta paikoilta tai näköalatorneista, joista näkyy hieno sarja kuroutuneita merenlahtia tai fladoja ja kluuveja. Tämä ominaispiirre yhdistetään läheisesti *Ihmissen ja maankohoamisen* alateemaan, koska useimmat kalastajakylät ovat kuroutuneet irti merestä, ja ne on hylätty. Tällaisissa paikoissa voidaan käyttää teknistä apuvälinettä, joka kertoo joidenkin ihmisten tarinan (esimerkiksi käsikäyttöiset äänilaatit tai äänitiedostojen saatavuus kännykän kautta). Tämä kytkeytyy vahvasti myös alateemaan *Maailmanperintökohteen biologinen monimuotoisuus*, joten tässä yhteydessä voidaan kertoa tarinaa kalan näkökulmasta; millaista sen elämä on maailmanperintöalueen järvissä.

Luonto-opastuksessa voidaan hyödyntää fokusointiputkea tai vastaavaa, jos ilmiö on kaukana tai pieni ja näin ollen hankala selittää. Putken avulla kävijä hahmottaa paremmin mistä on kyse.

Meren vaikutuksen merkityksen ja sen voiman ymmärtämiseksi voidaan sekä lapsia että aikuisia kannustaa leikkimään rannalla vedellä ja hiekalla. Se on hyvä tilaisuus näyttää, miten vesi tunkeutuu hiekan läpi ja kuinka nopeasti se muuttaa hiekan muotoa. Jos tähän lisätään tuhansia vuosia, myös kivi hioutuu sen vaikutuksesta. Yksinkertainen kyltti hiekkarannalla voi herättää uusia ajatuksia. Tai miksi ei kannustettaisi kaikkia rannalla olevia luomaan maailmanperintökohteen pienoismalli! Leirikoululaiset voisivat tehdä erityisiä hiekkakakkuja maailmanperintöalueen geologisista ilmiöistä tai joistakin täällä esiintyvistä erityislajeista. Samalla luodaan yhteys alateemaan *Maailmanperintökohteen biologinen monimuotoisuus*.

Fokusointiputki auttaa kävijää huomaamaan maisemasta tärkeimmät yksityiskohdat.

Kuva: Lo Fischer

Vattimeren postikortissa vuoroveden vaikutukset näkyvät hyvin, kun korttia kallistaa.

Kuva: Malin Henriksson

Jos halutaan olla hieman kaupallisempia, voidaan ottaa käyttöön postikortteja, joiden kuva muuttuu kulman mukaan. Toisessa kuvassa näkyy maisema 10 500 vuotta sitten ja toisessa nykyisyydessä. Voidaan valita myös tiettyyn paikkaan sopivia vuosilukuja, esimerkiksi toimipisteen tai käyntikohteen lähellä.

Oppaan on tärkeä löytää alue, jolla on useita maankohoamisen jälkiä ja meren vaikutuksia kävelymatkan päässä. Aiheet kannattaa yhdistää niin, että osallistujat saavat kokonaiskäsityksen maankohoamisprosessista. Ota esiin ilmiöitä, joita voi nähdä ja jätä pois alueelle vähemmän relevantit. On aina hyvä keskittyä siihen, mitä todella on olemassa, eikä siihen, mitä osanottajat eivät voi nähdä.

Alateemojen väliset yhteydet

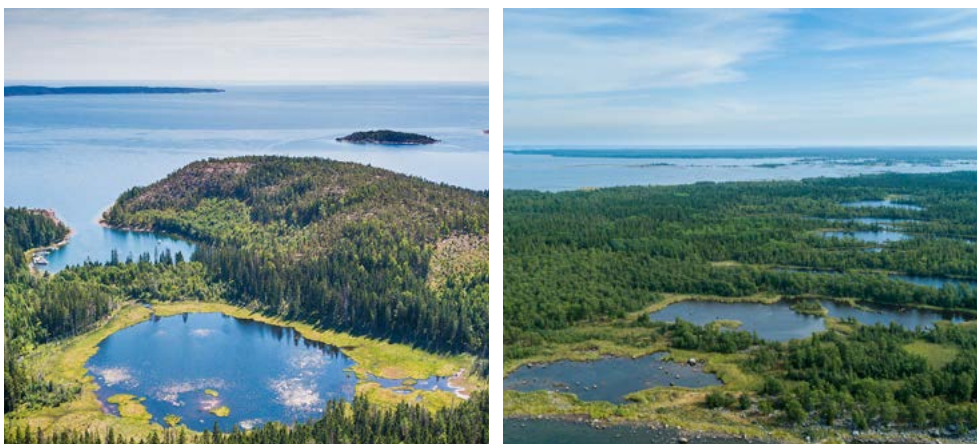
Sulkeutuneiden merenlahtien, fladojen ja kluuvien kohdalla on tärkeää huomioida merelle altistumisen lisäksi myös veden suolapitoisuus. Siksi nämä kaksi ominaispiirrettä liittyvät myös alateemaan *Maailmanperinnön biologinen monimuotoisuus*.

Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen

Se, että Korkearannikko on korkea ja Merenkurkun saaristo matala, tarkoittaa, että yhdessä näytämme maankohoamisen jäljet ja olemme yhteinen maailmanperintökohde. Olimme erilaisia jo ennen jääkautta, mutta olemme molemmat olleet saman jään alla. Erilaiset topografiat eivät liity maankohoamiseen.

Kokeminen ja ymmärtäminen

Maailmanperintö ei välitä kansallisarajoista, vaan keskittyy maailman ainutlaatuisimpaan ilmiöön. Jotta saataisiin kokonaiskuva maankohoamisesta ja

Kun merenlahdet sulkeutuvat, Korkearannikolla muodostuu syviä järviä ja Merenkurkun saaristossa fladoja ja kluuveja perättäin. Tämä on hyvä esimerkki siitä, miten maisemien erot täydentävät toisiaan ja kertovat maankohoamisen vaikutuksista.

Kuva: Erik Engelro ja Christoffer Björklund

sen vaikutuksista maisemaan, tarvitaan sekä Korkearannikon jyrkkiä rantoja että Merenkurkun tasaista saaristoa. Erilaiset maisemat täydentävät toisiaan, ja siksi kyseessä on yhteinen rajat ylittävä maailmanperintö. Koska monet käyvät vain joko Suomen tai Ruotsin maailmanperintöalueella, on luonto-opastuksessa otettava esiin myös toinen osapuoli.

Korkearannikon ja Merenkurkun saariston erojen selittämiseksi on palattava jääkautta edeltävään aikaan. Koska maisemat olivat erilaiset jo ennen jääkautta, eroja näkyy vielä nykyäänkin. Aikaskaalaa on tärkeä korostaa, jotta voitaisiin ymmärtää ”satoja miljoonia vuosia sitten” ja ”tuhansia vuosia sitten” kaltaisia ajan käsitteitä. Tärkeintä on, että kauan ennen viimeistä jääkautta tapahtuneet maankuoren muutokset näkyvät vielä tänäänkin ja tekevät Korkearannikosta jyrkän ja Merenkurkun saaristosta tasaisen. Korkearannikko oli korkea ja jyrkkä jo ennen jääkautta, tämän päivän korkeat vuoret eivät johdu maankohoamisesta.

Tässä alateemassa nostetaan esiin ominaispiirteitä, joita esiintyy sekä Korkearannikolla että Merenkurkun saaristossa. Eli ominaispiirteitä, jotka liittyvät geologiseen historiaan ennen viimeistä jääkautta sekä maankohoamisen vaikutuksiin jyrkillä ja matalilla rannoilla.

Pirunpellot ovat Korkearannikolla tärkeämpi ominaispiirre kuin Merenkurkun saaristossa, koska ne ovat suurempia, koostuvat pyöristyneemmistä ja tasaisemman kokoisista kivistä sekä sijaitsevat myös korkealla maastossa. Sekä Suomen että Ruotsin maailmanperintöalueilla voidaan nostaa esiin, että myös toisella puolella on pirunpeltoja. Sama koskee sulkeutuneita merenlahtia sekä fladojen ja kluuvien ketjuja. Vaikka flada-kluuvijärjestelmä on myös eräänlainen

sulkeutunut merenlahti, Korkearannikon sulkeutuneisiin merenlahtiin verrattaessa on selvää, miten maankohoaminen vaikuttaa eri tavoin jyrkillä ja tasaisilla rannoilla. Vesijättö, eli maankohoamisen, sedimentaation ja umpeenkasvun yhteisvaikutus Merenkurkun saaristossa voidaan myös ottaa esiin tässä yhteydessä. Korkearannikolla maankohoaminen näkyy korkeutena, Merenkurkun saaristossa leveytenä.

Myös kallioperän erilaisia kivilajeja voidaan ottaa esiin tässä alateemassa, koska ne liittyvät maisemaeroihin ennen jääkautta. Vanhempi geologinen historia kertoo myös, miksi esimerkiksi hiekkakiviä voidaan löytää yksittäisinä kiviläpönteillä, vaikka hiekkakivet eivät olekaan tavallisia alueen kallioperässä.

Mitä kuuluu alateemaan Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen?

- Huuhtoutuneet sorakerrostumat
- Pirunpellot
- Sulkeutuneet merenlahdet – fladat ja kluuvit
- Jyrkkä ja tasainen ranta
- Kallioperä ja kivilajit

Miten alateemasta Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen viestitään?

Aikaskaalaa voidaan selkeyttää piirtämällä aikajanoja. Voi olla hauskaa tehdä niistä suuria, useamman metrin pituisia, jos mahdollista. Kallioperän ja sen liikkeiden selittämiseksi voidaan käyttää kasattuja palikoita, joita siirrettäessä tai työntäessä havaitaan kuinka suuret maamassat ovat liikkuneet.

Tämän alateeman interpretaation yhteydessä voidaan käyttää postikortteja, joissa on kuvia molemmista maista. Niiden avulla voidaan viitata samaan ilmiöön sekä maiseman erilaisuuteen.

Kävijöitä voidaan houkutella Korkearannikolta Merenkurkun saaristoon ja päinvastoin pitämällä tietokilpailuja: kummalla alueella on enemmän saaria, pirunpeltoja, siltoja, onko Korkearannikolla De Geer -moreeneja, onko Merenkurkussa tunneliluolia? Tai sitten voidaan tehdä muistilista, joka sisältää paikkoja kaikista kolmesta osa-alueesta.

Opastetulla kierroksella osallistujia voidaan kannustaa löytämään erilaisia kiviä: pilkullisia, raidallisia ja sileitä. Aina ei tarvitse tietää niiden nimiä. Ensimmäinen askel on avata silmät sille, että eroja on. Erilaisia kivilajeja voidaan myös sijoittaa nimillä varustettuina polun varrelle tai tiettyyn paikkaan. Paikka voi olla

Maailmanperintöportin tai Korkearannikon vierailijakeskuksen ulkopuolella.

Tässä yhteydessä ei voida tarpeeksi korostaa, että maailmanperintökohde on nimeltään Korkearannikko / Merenkurkun saaristo.

Kävijää kannattaa houkutella tutkimaan maailmanperintökohteen muita osalualueita, jotka sijaitsevat toisessa maassa.

Alateemojen väliset yhteydet

Tämä alateema liittyy *Maailmanperintöajatuksen*, mutta nostaa esiin myös useita geologisia piirteitä alateemasta *Maankohoaminen ja meren vaikutus*.

Maailmanperinnön biologinen monimuotoisuus

Kaikki maailmanperintökohteessa elävät, niin kasvit kuin eläimet, ovat vahvasti maankohoamisen vaikutuksen alaisia ja sopeutuvat jatkuvasti. Rantaviiva muuttuu, ja se koskee sekä maalla että meressä eläviä. Maankohoamisen vaikutuksesta kehittyy myös erityisiä luontotyyppejä, joita ei muuten syntyisi.

Kokeminen ja ymmärtäminen

Ilmaston ja kasvivyöhykkeiden kannalta Korkearannikon ja Merenkurkun saariston välinen ero ei ole kovinkaan suuri. Topografiset erot ja maankohoamisen vaikutukset aiheuttavat kuitenkin tiettyjä erityispiirteitä. Maailmanperintöä ei ole nimetty biologisin perustein, mutta niiltä osin kuin luonto liittyy maankohoamiseen, se on osa maailmanperinnön kertomusta.

Kaikki kehitysasteet fladoista ja kluuveista aina kluuvijärviin, soihin ja metsiin toistuvat tässä alateemassa, joka keskittyy ravinteikkaissa ja lämpimissä ympäristöissä viihtyviin eläimiin ja kasveihin. Maailmanperintökohteen yhteys ekosysteemipalveluihin on selkeä, kun fladat ja kluuvit nähdään kalojen lastenhuoneena. Hyvän ravinnonsaannin ansiosta myös monet linnut viihtyvät fladojen ja kluuvien rannoilla. Rauhallisten laguunien ja avomeren välinen kontrasti kertoo maailmanperintöalueen elinympäristöjen monimuotoisuudesta. Lohkareinen maasto, joka luo kivisen saariston mataline vesialueineen, on etenkin monille saaristolinnuille tärkeä.

Maankohoamismetsä on hyvä tapa esittää maankohoamisen myötä syntyviä lukuisia luontotyyppejä. Maankohoamismetsän vyöhykkeet ovat erityisen selkeitä Merenkurkun saaristossa, koska vyöhykkeet ovat leveitä tasaisessa maisemassa. Ilmiö

on nähtävillä myös Korkearannikolla. Eri lajeja koskevaa luonto-opastusta voi nostaa esiin tässä alateemassa. Esimerkkinä tyrni, joka on Merenkurkun saaristolle tyypillinen laji, mutta jota esiintyy tuskin lainkaan Korkearannikolla.

Korkearannikon mielenkiintoisista lajeista voi sen sijaan nostaa esiin massiäyriäisen, jota esiintyy sulkeutuneissa merenlahdissa. Sen esiintyminen sisäjärvissä kertoo sekä Itämeren aikaisemmista vaiheista, jolloin sillä oli yhteys Jäämereen, että maankohoamisesta paikallisessa kontekstissa, koska merenlahti on muuttunut sisäjärveksi. Myös muut jääkauden reliktit kuuluvat tähän alateemaan, esimerkiksi norppa.

Jotkin lajit kertovat kalkkipitoisemmasta maasta Korkearannikolla, vaikka kallioperässä ei ole kalkkia. Tämä johtuu äyriäisistä, joita oli ajoittain hyvinkin paljon Pohjanlahdella. Niiden kuoltua kuoret kerääntyivät pohjalle, ja maankohoaminen on nostanut huuhtoutuneen soran yhdessä kuorisedimenttien kanssa merenpinnan yläpuolelle. Nyt kuoret erittävät maahan kalkkia, joten alueella on mielenkiintoinen orkideakasvisto.

Mitä maailmanperinnön biologiseen monimuotoisuuteen kuuluu?

- Flada-kluuvijärjestelmä
- Maankohoamismetsät
- Jääkauden reliktit
- Kuorisedimenttejä sisältävät huuhtoutuneen soran kerrostumat

Miten maailmanperinnön biologisesta monimuotoisuudesta viestitään?

Paikan päällä on hyvä nimetä kasveja ja eläimiä, jotka ovat ominaisia maankohoamiselle ja riippuvaisia siitä. Jos mahdollista, sopiviin paikkoihin voidaan sijoittaa malleja luonto-opastuksen tueksi. Malleihin voidaan liittää myös tekstiä. Ehkä on mahdollisuus ääniin? Jos jokin eläimistä ääntelee, sen ääntä voidaan kuunnella käsikäyttöisen äänilaatikon avulla. Yhdistä lähellä olevia paikkoja,

Ääniboksin avulla kävijät voivat kuunnella paikan ääniä tai tarinoita. Ääniboksin kahvaa pyörittämällä saadaan aikaan sähköä, joten ääniboksi soveltuu syrjäisemmillekin luontokohteille.

Kuva: Tomas Arlemo

joiden luontotyytit poikkeavat toisistaan. Leikkimielinen tapa on sijoittaa leikkipuistoon suuria eläinmalleja, joissa lapset voivat kiipeillä.

Jos kauempana rannasta on kuorisedimenttejä, voidaan kävijöitä kehottaa etsimään simpukoita ja kysyä, mitä ne ovat päätyneet metsään. Ympäristöön voi myös sijoittaa suuria simpukoiden malleja herättämään huomiota ja pohdintoja siitä, mitä ne siellä tekevät. Sitten voidaan antaa selitys. Näistä erityislajeista voi myös tuottaa pehmoeläiminä, postikortteja ja matkamuistoja.

Jotta ymmärrettäisiin paremmin, että kaikki lajit ovat kulkeutuneet alueelle sen jälkeen, kun jää on sulanut, voidaan miettiä, miten puut ovat kulkeutuneet. Pyydä kävijää etsimään käpy ja heittämään se. Niin pitkälle puu kulkeutuu yhden sukupolven aikana. Onko olemassa kasveja, jotka vaeltavat nopeammin? Miten ne ovat ratkaisseet asian? Fokusoitiputkella voidaan tarkastella pioneerilajeja, sammalia ja jäkäliä, jotka luovat kasvualustan ruoholle, joka puolestaan tarjoaa edellytykset pienelle määrälle multaa, jossa yhä suuremmat kasvit voivat kasvaa. Tämä prosessi on käynnissä nykyäänkin uudessa, jatkuvasti merestä nousevassa maassa.

Alateemojen väliset yhteydet

Maankohoaminen ja meren vaikutus kattaa monia erityispiirteitä, jotka luovat edellytykset tälle alateemalle. *Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen* liittyy myös tähän alateemaan, koska se tarjoaa erinomaiset mahdollisuudet vertailla molemmissa maissa olevia alueita.

Ihminen ja maankohoaminen

Maankohoaminen on kaikkina aikoina vaikuttanut maailmanperintökohteen ihmisiin, ja heidän on sopeuduttava maiseman jatkuviin muutoksiin. Kivikaudesta nykypäivään on olemassa esimerkkejä siitä, kuinka maankohoaminen ja muuttuva rantaviiva vaikuttavat ihmisten elämään ja asuinpaikan valintaan.

Kokeminen ja ymmärtäminen

Maailmanperintökohteessa on paljon kiinnostavaa kulttuurihistoriaa ja siitä kertovia ihmisiä. Usein on myös helppo saada kävijät samaistumaan tarinoihin ihmisistä. Maailmanperintökohteen interpretaatiossa on pidettävä etusijalla ja viestittävä sitä osaa kulttuurista, joka liittyy maankohoamiseen tai jopa johtuu siitä, ei saaristokulttuuriin yleisesti kuuluvia asioita. Historiallisesta näkökulmasta vesitiet ovat olleet helpoin tapa liikkua. Ne ovat yhdistäneet Pohjanlahden rannikot, joten maailmanperintökohteella on pitkä yhteinen kulttuurihistoria. Naisten ja lasten

kulttuurihistoria on mahdollisuuksien mukaan pidettävä etusijalla, sillä usein juuri miesten tarinoille annetaan tilaa. Alateeman puitteissa voidaan saada kävijät myös pohtimaan, miten maankohoaminen vaikuttaa ihmisiin nyt ja tulevaisuudessa.

Maailmanperintökohteen vanhimmat jäljet ihmisistä löytyvät luonnollisesti Korkearannikolta, sillä mitä korkeammalla maa-alue on, sitä kauemmin se on ollut merenpinnan yläpuolella. Merenkurkun saaristossa ensimmäiset saaret pistivät esiin ajanlaskumme alussa, mutta ensimmäisten ihmisten uskotaan saapuneen vasta tuhat vuotta myöhemmin. Korkearannikolla eri aikakausien asutukset ovat järjestyksessä vuorenrinteillä, vanhimpien ollessa ylimpinä. Ihmiset tulivat Korkearannikon alueelle yli 8 500 vuotta sitten. Tällaisia jäännöksiä löytyy korkealta merenpinnan yläpuolelta ja kaukaa maalta. Liikuttaessa alemmas ja lähemmäs nykyistä rantaa löytyy pronssikautisia jäänteitä.

Maankohoaminen, maisema ja meri aiheuttavat sedimenttien esiintymistä tietyissä paikoissa, mikä vaikuttaa maatalouden mahdollisuuksiin. Maatalouden mahdollisuudet puolestaan vaikuttavat siihen, mihin ihmiset asettuvat. Korkearannikolla tämä nähdään kylinä sellaisten laaksojen rinteillä, joilla on hyvää viljelymaata ja Merenkurkun saaristossa Björköbyn De Geer -moreenimaisemassa toisessa mittakaavassa. Perinteisesti moreeniselänteiden väliset alavat alueet on raivattu viljelymaaksi, viljelymaiden ympärille on rakennettu kiviaitoja tai muureja, ja asumaan on asetettu ylemmäs De Geer -moreeneille. Moreeniselänteet eivät kelpaa viljelyyn, mutta ne ovat kuivempia rakennuspaikkoja kuin alavat alueet.

Sekä Korkearannikolla että Merenkurkun saaristossa on hyödynnetty kaukana kodista sijaitsevia maita laiduntamiseen ja niittämiseen. Nykyään voit nähdä kaukana rantaviivasta jäännöksiä ladoista, jotka olivat kerran rantaniityillä. Myös muinaisten kalastajakylien ja veneenvetopaikkojen jäännökset ovat nyt kaukana rantaviivasta, ja niitä voidaan käyttää esimerkkinä maankohoamisen vaikutuksista ihmisten toimintaan. Nykyisinkin satamia siirretään ja ajoväylät madaltuvat, mikä osoittaa, että geologiset prosessit vaikuttavat elämään myös nykypäivänä. Käytössä olevissa paikannimissä on selviä viitteitä siitä, että maisema on ollut erilainen, kun paikka sai nimensä.

Mitä kuuluu alateemaan Ihminen ja maankohoaminen?

- Muinaisten asutusten jäljet rinteissä tietyillä korkeuksilla
- Maiseman rakenteen vaikutus asutukseen ja maatalouteen
- Satamien siirtäminen
- Rannalla aiemmin olleet ladot ja venevajat
- Paikannimet

Miten ihmisestä ja maankohoamisesta viestitään?

Tässä yhteydessä voidaan kertoa ihmisen näkökulmasta, ja mielellään henkilökohtaisesti. Ehkä oikea tai kuvitteellinen perhe, jota voidaan seurata muutaman sukupolven ajan. Voidaan esimerkiksi kertoa heidän elämässään tapahtuneista muutoksista ja toisaalta kuvata kuinka he ovat joutuneet sopeutumaan muuttuvaan maisemaan. Erityisen hienoa olisi käyttää alueella eläneiden ihmisten tarinoita ja kokemuksia sisältäviä tallenteita. Niitä voidaan kuunnella käsikäyttöisten äänilaatikoiden avulla, soittamalla tiettyyn numeroon tai muita teknisiä ratkaisuja käyttäen.

Sopivissa paikoissa voidaan kysyä: miksi tämä paikkakunta on nimeltään -saari tai -flada, kun se ei ole saari eikä flada? Näytä historiallisia karttoja, joissa nimet heijastavat todellisuutta.

Vanhojen kuvien sijoittaminen paikkoihin, joissa ne on otettu, jotta niitä voidaan verrata nykyisiin näkymiin, on tehokas tapa kertoa maiseman muutoksista. Usein ei tarvitse juuri selittää enempää. Kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa ja ihmiset saavat ahaa-elämyksiä.

Oppaana voit pukeutua historiallisiin vaatteisiin ja kertoa näin entisaikojen elämästä. Jos käytettävissä on teatteriseurue, se voi esittää kokonaisen kohtauksen menneiltä ajoilta. Jos haluat saada kävijät mukaan, heidän voidaan antaa kokeilla erilaisia töitä.

Seuraavia kysymyksiä voi herätä liittyen nykypäivään ja tulevaisuuteen: Kuinka meidän pitäisi käsitellä sitä tosiasiaa, että meillä on nykyään mahdollisuus muuttaa luontoa laajamittaisesti? Onko luonnon prosesseihin vaikuttaminen teknologian avulla tai niihin sopeutuminen ja niiden kanssa eläminen tasapainossa? Mitkä ovat maankohoamisalueella asumisen hyödyt ja haitat? Maailmanperintökohteessa ihmiset ovat aina sopeutuneet muuttuneisiin rantaviivoihin. Ilmastomuutos ja merenpinnan nousu merkitsevät sitä, että ihmisten on kaikkialla maailmassa sopeuduttava rannikoiden muutoksiin. Mitä voimme oppia maailmanperintökohteesta?

Kyltissä kerrotaan tikoista ja kehoitetaan soittamaan puhelinnumeroon, jos haluaa kuunnella tekstin. Ääniopastusta voidaan myös täydentää muilla äänillä.

Kuva: Anna Carlemalm

Alateemojen väliset yhteydet

Ihmisen ja maankohoamisen alateema kytkeytyy alateemaan *Maankohoaminen* ja meren vaikutus muun muassa siten, että vanhat nimet kuvaavat nykyisiä paikkoja, joissa on tapahtunut muutoksia. Se voidaan myös liittää alateemaan *Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen* koska maiseman yleiseen käyttöön liittyy yhtäläisyyksiä.

Havainnot ja tutkimus

Kauan ajateltiin, että meri vetäytyi. Palapelin eri palasia kokoamalla Korkearannikon tutkijat havaitsivat maan kohoavan. Vielä nykyäänkin maankohoaminen kiinnostaa tutkijoita, ja jäljet maailmanperintöalueella lisäävät tietoa muutoksista, joiden rinnalla elämme.

Kokeminen ja ymmärtäminen

Havainnot ovat erityisen tärkeä Korkearannikolle, koska se mainitaan maailmanperintökohteeksi nimittämisen syissä. Korkearannikolla on jo pitkään tutkittu veden laskemisen outoa ilmiötä. Sille on ollut erilaisia teorioita jo muinaisista ajoista lähtien. Vasta 1900-luvun alussa todettiin lopullisesti, että maa nousee. Tähän mahtuu mielenkiintoisia tieteellisiä keskusteluja siitä, miten uutta tietoa hankitaan. Veden vähenemistä koskevia teorioita kannattaa ottaa esille.

Tietämys maankohoamisesta voidaan myös sisällyttää laajempaan tietoon maailmasta, kuten suurien mannerjäätiköiden havaitsemiseen, mikä tarjosi edellytykset ymmärtää, että vastaavaa on voinut olla myös Pohjoismaissa. Monet tutkijat ovat eri palapelin palasilla myötävaikuttaneet siihen, että vihdoin on ymmärretty maan kohoavan sen sijaan että vesi laskisi. Merenkurkun saaristossa tehdään nykyisin aktiivista tutkimusta esimerkiksi mannerjään sulamisen kulusta moreenimuodostumien ja uurteiden avulla. Tutkimus kytkeytyy osaltaan ilmastotutkimukseen.

Tutkimusta tehdään nykyäänkin ja alateema voi johtaa omiin oivalluksiin ja kiinnostumaan luonnontieteistä.

Kuva: Malin Henriksson

Tämän alateeman avulla voidaan myös rohkaista kävijöitä tekemään omia havaintoja ja herättää kiinnostusta luonnontieteitä kohtaan. Kaikkia vastauksia ei ole vielä löydetty, ja kaikki palapelin palaset eivät ole vielä koossa. Samalla on tärkeää korostaa tutkimuksen luotettavuutta ja sitä, että uudet oivallukset perustuvat usein vanhoihin tuloksiin. Kaikissa alateemoissa välitettävä tieto perustuu erilaisiin tieteellisiin tuloksiin.

Mitä kuuluu alateemaan Havainnot ja tutkimus?

- Maankohoamisen aiempi tutkimus ja havaitseminen
- Maailmanperintöön liittyvä nykytutkimus
- Kävijöiden kannustaminen omiin havaintoihin
- Kiinnostuksen herättäminen luonnontieteitä kohtaan

Miten havainnoista ja tutkimuksesta viestitään?

Myös tässä voidaan antaa henkilökohtainen, inhimillinen näkökulma kertomalla aiheesta tutkijan kautta. Erimielisyyksiä ja kiistoja voidaan pohtia. Tutkijoiden esittämiä kysymyksiä voidaan esittää ja rohkaista kävijöitä pohtimaan itse ratkaisua. Tämä voidaan tehdä palapelinä, jossa jaetaan tiettyjä tiedon palasia, joiden pohjalta mietitään, miten itse olisi selittänyt ilmiön. Se voidaan ehkä toteuttaa leikkinä tai aarteensintänä.

Anna kävijälle kaikki nykyään käytettävissä olevat palapelin palat maankohoamisesta. Onko kävijällä vielä kysymyksiä? Kannusta heitä siihen, että tarvitaan lisää tutkijoita, jotta voitaisiin antaa enemmän vastauksia tulevaisuudessa.

Oletko miettinyt, miten maankohoamista mitataan? Pohtikaa ryhmässä, miten tekisitte sen. Mistä mittaaminen aloitetaan? Tiettyihin paikkoihin on hakattu vedenkorkeusmerkkejä 1700-luvulta lähtien. Se on yksi tapa. Mutta voiko maapallon keskeltä mitata? Missä on nolla-arvo? Tämä voi saada osallistujat miettimään, ettei ole itsestään selvää, miten ilmiötä mitataan. Ajan mittaan maankohoamista voi seurata itse. Ilmanpaineesta johtuvat näkyvät vedenkorkeuden vaihtelut mahdollistavat pienen aikamatkan maankohoamismaisemassa. Korkeavesi vie meidät ajassa taaksepäin, matala vesi vie meidät tulevaisuuteen.

On myös muunlaista maankohoamista, joka voi olla hyvä mainita tässä yhteydessä. Maankohoamista voi tapahtua esimerkiksi mannerlaattojen törmätessä ja vuoriketjujen muodostuessa, kuten Alpeilla ja Himalajalla.

Alateemojen väliset yhteydet

Tämä alateema liittyy ennen kaikkea alateemaan Jään jäljet. Muutoin tämä alateema liittyy myös *Maankohoamiseen ja meren vaikutukseen* sekä *Ihmiseen ja maankohoamiseen*.

Maailmanperintöajatus

Maailmanperinnön idea on rauhanajatus, jonka mukaan ihmisten on suojeltava yhteistä perintöä ja säilytettävä se tuleville sukupolville. Korkearannikon ja Merenkurkun saariston geologia on niin ainutlaatuinen, että olemme Unescon luettelossa yhteinen maailmanperintökohde, joka kertoo tärkeästä osasta maailman historiaa. Maailmassa on yli 1 000 muuta maailmanperintökohdetta.

Kokeminen ja ymmärtäminen

Koska Korkearannikko / Merenkurkun saaristo on juuri maailmanperintökohde eikä mikä tahansa alue, on tärkeää viestiä maailmanperinnön taustalla olevasta ajatuksesta. Kuten alateeman *Havainnot ja tutkimus* yhteydessä, myös tämän alateeman avulla voidaan laajentaa näkökulmaa ja saada globaali näkökohta interpretaatioon.

Maailmanperintökohteet kertovat sekä rauhasta ja yhteisöllisyydestä että yleismaailmallisista erityisarvoista.

Kuva: Raphael Stecksén / Ruotsin kuninkaalliset linnat

Maailmanperintökohteeksi nimeämällä halutaan säilyttää ja suojella sekä kulttuurin että luonnon ainutlaatuisuutta maailmassa. Unesco

kuvailee jokaisen maailmanperintökohteen ainutlaatuisen yleismaailmallisen arvon (Outstanding Universal Value). Maailmanperinnön säilyttäminen on myös eräs rauhantyön muoto. Maailmanlaajuisesti sota uhkaa maailmanperintökohteita, koska identiteetti ja perintö liittyvät vahvasti toisiinsa. Tämä alateema vahvistaa paikallisväestön tunnetta ja ylpeyttä yhteisestä maailmanperinnöstä.

Korkearannikon / Merenkurkun saariston maailmanperintökohde kuuluu ympäri maailman levittäytyneiden maailmanperintökohteiden laajaan perheeseen. Korkearannikon / Merenkurkun saariston kaltaiset luonnonperintökohteet ovat

pieni osa maailmanlaajuisista maailmanperintökohteista. Maailmanperintökohteita on yli 1 000, mutta luonnonperintökohteita vain runsaat 200. Neljäsosa luonnonperinnöstä kuuluu Unescon meriperintöverkostoon, ja tämä on yksi niistä. Rajat ylittäviä maailmanperintökohteita on myös vähän, ja 43:een maailmanperintökohteeseen kuuluu alueita kahdessa tai useammassa maassa. Tähän alateemaan kuuluu myös tietämys muista suomalaisista ja ruotsalaisista sekä pohjoismaisista maailmanperintökohteista, ainakin niistä, joilla on yhtäläisyyksiä Korkearannikon / Merenkurkun saariston kanssa (esimerkiksi geologiset tai rajat ylittävät). (Luvut ovat vuodelta 2020.)

Mitä maailmanperintöajatuksen kuuluu?

- Rauhanajatus ja maailmanperintökohteen historiallinen tausta. Eri maiden maailmanperintökohteet ovat kaikkien yhteinen perintö, josta on huolehdittava.
- Oman kulttuurin ymmärrys ja vieraileminen muissa kulttuureissa auttaa ymmärtämään muita ihmisiä.
- Korkearannikko / Merenkurkun saaristo on osa maailmanlaajuisia yhteisöä yhdessä muiden maailmanperintökohteiden kanssa.
- Rajat ylittävä maailmanperintö, luonnonperintö, meriperintö, suomalainen, ruotsalainen ja pohjoismainen perintö.

Miten maailmanperintöajatuksella viestitään?

Yksi idea voi olla, että kävijät antavat seuraaville kävijöille erilaisia maailmanperintöviestejä. Tämä voidaan tehdä fyysisesti paikan päällä olevaan kirjaan tai verkossa digitaalisesti, ehkä sosiaalisen median kautta. Kävijöitä voidaan kannustaa pohtimaan, mitä paikkoja säilytetään ja miksi. Ehkä heillä on paikkoja, jotka he haluaisivat säilyttää. Tämä sopii hyvin ryhmälle ja opas voi toimia keskustelun ohjaajana.

Voimme kertoa kulttuuristamme, joka ei välttämättä ole niin itsestään selvä kaikille muille, ja siitä, miten voisimme lisätä ymmärrystä itseämme kohtaan. Samalla voimme pohtia, miten ymmärtäisimme itse paremmin muita.

Tämän alateeman yhteydessä voimme käyttää hyväksi tilaisuutta yhdistää maailmanperintökohteemme muihin paikkoihin maailmassa, jotka monet tuntevat. Kun kerromme erilaisista ilmiöistä, voimme viitata muihin maailmanperintökohteisiin, esimerkiksi Tanumin kalliopiiirroksiin tai Sammallahdenmäen hautaröykkiöihin puhuessamme pronssikauden kulttuurista. Geologisesti oma osamme maapallon historiasta voidaan sijoittaa myös laajempaan yhteyteen muiden maapallon historiasta kertovien tarinoiden kanssa.

Maailmanperintökohteen kotisivujen interaktiivinen kartta sisältää linkkejä eri maailmanperintökohteisiin eri aikoina Korkearannikolla / Merenkurkun saaristossa.

Alateemojen väliset yhteydet

Puhuttaessa Korkearannikon / Merenkurkun saariston koko maailmanperintökohteesta se liittyy alateemaan *Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen*.

Koska interpretaatiossa on tapana käsitellä luontoa ja kulttuurihistoriaa, saattaa maailmanperintöajattelun käsitteleminen hyvällä tavalla tuntua haasteelliselta.

Työpajoissa alateema herätti keskustelua, jotkut pitivät sitä tärkeimpänä ja halusivat sen olevan ensimmäisenä, kun taas toiset ajattelivat, että sen voisi poistaa kokonaan. Ilmeistä on, että se herättää ajatuksia.

Kuva: Malin Henriksson

3. Kohderyhmät

Eri kohderyhmien tunnistaminen helpottaa luonto-opastuksen kehittämistä. Ihmiset, jotka eivät samaistu tiettyyn kohderyhmään, ovat tietenkin myös tervetulleita. Tämän suunnitelman kohderyhmiä ovat ne, joiden pohjalta lääninhallitus ja Metsähallitus lähtevät liikkeelle interpretaation kehittämisessä, ja jaottelu voi auttaa myös muita, jotka kehittävät uutta luonto-opastusta. Maailmanperintökohteen nykyiset kävijät voidaan jakaa kohderyhmiin, jotka on suunniteltu siten, että tulevaisuudessa myös uudet kävijät sopivat näihin ryhmiin. Interpretaatiosuunnitelmassa kävijät jaetaan ryhmiin liikkumiskykynsä sekä osaamisensa ja kiinnostuksensa perusteella. Siksi ne eivät korreloi Visit Swedenin tai Visit Finlandin kohderyhmien kanssa, jotka perustuvat enemmänkin kävijöiden kulutustottumuksiin ja heidän haluamiinsa kokemuksiin.

Osalle kävijöistä asema maailmanperintökohteena on tärkeä käynnin syy, mutta monet tulevat muista syistä, erityisesti Korkearannikolle. Kohderyhmäjako keskittyy erilaisten saavutettavuustasojen toteuttamiseen ja eri ryhmät ovat laajoja. Muilla toimijoilla, jotka haluavat viestiä maailmanperinnöstä, voi olla muita kohderyhmiä. Mikään ei estä lähtemään liikkeelle omista kohderyhmistä.

Kohderyhmien yhteinen piirre on, että otetaan huomioon, mikä ja millainen kieli sopii millekin paikalle. Eli tässä otetaan huomioon kielen äänensävy ja kielivalinta, oli se sitten suomi, ruotsi tai jokin muu olennainen kieli. Muista myös, ettet aina käytä tekstiä lähtökohtana. Lisäinspiraatioksi palaa alateemoihin tai lue lisää saavutettavuudesta luvusta 3.2.

3.1 Interpretaatiosuunnitelman kohderyhmät

Lääninhallitus ja Metsähallitus ovat yksilöineet kävijätutkimusten perusteella ja interpretaatiosuunnitelman työpajoissa muutamia eri kohderyhmiä. Ensimmäinen jako tehtiin ryhmän kokoonpanon ja fyysisten tarpeiden perusteella. Toinen jako

on sen mukaan, miten ihmiset haluaisivat omaksua luonto-opastuksen. Yksittäinen henkilö voi luonnollisesti kuulua eri ryhmiin eri tilanteissa ja yhdistelmät voivat vaihdella. Esimerkiksi *lapsiperhe* voi kuulua ryhmään *Tietämättömät uteliaat* ja toinen *lapsiperhe* voi samanaikaisesti olla *Luontoharrastaja*. Kävijä voi myös kuulua yhtenä päivänä *Ulkoilijoihin* ja toisena ryhmään *Ei niin liikkuvaiset*, riippuen vaatteista, varustuksesta ja asiayhteydestä.

Työpajoissa keskusteltiin myös mitkä kohderyhmät voidaan yhdistää eri paikkoihin.

Kuva: SLU Centrum för naturvägledning

Tunnistettut kohderyhmät:

- **Ei niin liikkuvaiset** – nämä ihmiset haluavat esteettömiä ympäristöjä. Maisema ei saa olla liian kumpuilevaa ja he ovat valmiita kulkemaan vain lyhyehköjä matkoja. Alueella on yleensä mahdollista liikkua pyörätuolilla, koska polkuja mukautetaan usein kansallisten ohjeiden mukaisesti. Tämän ryhmän esteettömyys on tärkeää ottaa huomioon, varsinkin kun liikkuminen voi olla vaikeaa paikoissa, joissa esteettömyyskysymyksiä ei ole otettu aktiivisesti huomioon. Mahdollisuus päästä paikkaan voi myös sulkea pois ryhmän *Ei niin liikkuvaiset*, sillä esimerkiksi laiturit ja veneet voivat olla suuria esteitä.
- **Lapsiperheet** – lapsiperheisiin lasketaan ihmisryhmä, joka koostuu 1–2 aikuisesta ja yhdestä tai useammasta lapsesta. Tämä ryhmä on valittu siksi, että monet kävijät tulevat pienissä aikuisista ja lapsista koostuvissa ryhmissä, joissa on 2–5 henkilöä.
- **Ulkoilijat** – tämä ryhmä on valmis pidempiin luontoretkiin. Heidän kanssaan voi lähteä vaikeampaan maastoon tai vaikka merelle ja retki voi kestää muutamasta tunnista muutamaa päivään. Tämä ryhmä on valittu, koska vaellus on yksi maailmanperintökohteen suosituimmista aktiviteeteista, siellä on hyvät edellytykset melonnalle ja moni liikkuu alueella omalla veneellä.

Edellä mainitut kohderyhmät voivat edelleen kuulua johonkin seuraavista intressiryhmistä:

- **Tietämättömät uteliaat** – nämä ihmiset ovat kiinnostuneita ja uteliaita. He voivat ajatella omaksuvansa tietoa ja luonto-opastusta. He ovat avoimia sille, mitä paikka tarjoaa. He tulevat alueelle melko ennakkoluulottomasti ja valmistautumattomina (taustatietojen osalta). Heille on hyvä antaa syvempää tietoa ja inspiraatiota vierailuunsa.
- **Asiantuntijat** – he tietävät olevansa geologisesti mielenkiintoisella alueella ja että alue on siksi maailmanperintökohde. He saattavat hyvinkin haluta nähdä erityisiä maailmanperintöön liittyviä ilmiöitä. He tietävät todennäköisesti, miten geologiset ominaispiirteet ovat muodostuneet, mutta yksityiskohdat ja syventävät tiedot ovat aina kiinnostavia. He voivat tarvita paikkakohtaista apua tai tietoa. He ovat valmiita menemään paikkaan, joka poikkeaa täysin suurten massojen paikoista. Koska alue on maailmanperintökohde, siellä on vierailijoita, joilla on paljon ennakkotietämystä ja jotka hakeutuvat sinne voidakseen tutkia maankohoamista.
- **Skannaajat** – nämä ihmiset ovat esimerkiksi lomalla tai työmatkalla, joten heidän painopisteensä on toinen. He eivät ole valmiita lukemaan ja ottamaan vastaan paljon tietoa. He haluavat katsella paikkaa ja ehkä ottaa vähän hienoja valokuvia. He saattavat katsella joitakin luonto-opastuksen otsikoita ja kuvia. He ovat siitä mielenkiintoinen ryhmä, että heidän joukossaan voidaan herättää kiinnostusta maailmanperintöä kohtaan ja saada heidät tietoisiksi siitä, että he ovat ainutlaatuisella alueella.
- **Luontoharrastajat, jotka haluavat tietää enemmän** – tässä on ryhmä, joka tykkää olla ulkona. He pitävät luonnosta yleisesti, mutta heillä ei ole erityistä ennakkotietoa. He ovat kuitenkin kiinnostuneita tutustumaan tarkemmin alueeseen, jolla vierailevat, ja siksi heillä tulee olla mahdollisuus syventäviin tietoihin.

Kohderyhmissä huomioidaan sekä fyysinen liikkuvuus että osaamisen ja kiinnostuksen taso.

Kuva: Malin Henriksson ja Liselott Nyström Forsén

3.2 Saavutettavuus

Usein uuden tiedon omaksuminen voi olla helpompaa muilla tavoin kuin kirjoitetun tekstin avulla. Siksi on tärkeää muistaa, ettei aina lähdetä liikkeelle tekstistä. Voit tavoittaa paljon enemmän ihmisiä, jos valitset toisen tavan, esimerkiksi antamalla vierailijalle mahdollisuuden tuntea, kuulla tai tehdä. Toimintavaihtoehdot ulottuvat pidemmälle kuin pelkkään motoriikkaan. Muilla tiedonvälitystavoilla tavoitetaan enemmän ihmisiä, ja se on usein kiinnostavampaa. Tiedon jakaminen monin eri tavoin hyödyttää myös niitä, joilla ei ole ongelmia tiedon omaksumisessa perinteisestä infotaulusta. Samalla kirjoitettu sana voi olla tärkeä niille, jotka eivät kuule. Muista vaihdella viestintätapoja.

Motorisen esteettömyyden osalta tarpeisiin vastataan eri tavoin kohderyhmässä Ei niin liikkuvaiset. On tärkeää muistaa ryhmän sisäinen suuri vaihtelu. Ryhmään sisältyy kaikenlaisia henkilöitä kuten pyörätuolin käyttäjiä, rollaattorin avulla liikkuvia, vaikeasti käveleviä, näkökyvyltään rajoittuneita sekä henkilöitä, jotka ovat rajoittuneita varusteidensa takia juuri kyseisellä hetkellä. Paikkoja priorisoitaessa on tärkeää huolehtia siitä, että ei huomioida vain yhtä kohderyhmää, vaan tyydytetään kaikkien kategorioiden tarpeet. Tämä ottaen huomioon, että suunnitelma tulee toteutumaan vaiheittain. On myös tärkeää ottaa huomioon kansalliset saavutettavuusnäkökohdat ja ottaa toimintaan mukaan käytännön kokemusta ja asiantuntemusta omaavia henkilöitä ja organisaatioita. Kun kehitetään uusia paikkoja tai parannetaan olemassa olevan kohteen palveluja, saavutettavuuskysymykset on otettava entistä paremmin huomioon. Tämä koskee sekä fyysistä esteettömyyttä että erilaisia kommunikoinnin muotoja, tekstipituuksia ja niin edelleen.

Kuva: Malin Henriksson

4. Interpretaation paikat

Tässä luvussa on lueteltu paikkoja, joissa maailmanperintöön liittyvä interpretaatio on tärkeää. Korkearannikon paikat on listattu kappaleessa 4.4 ja Merenkurkun saariston paikat kappaleessa 4.5. Suosittelemme lukemaan ensin kappaleen 4.3 ohjeet paikkakuvausten käyttöön. Maailmanperintökohteen rajat muodostavat myös interpretaatiosuunnitelman päärajan. Maailmanperintöalueen ulkopuolella on muutamia paikkoja, jotka ovat luontaisia kohteita kävijöille ja asukkaille. Perustelut interpretaatiosuunnitelmaan sisältyville maailmanperintökohteen rajan ulkopuolisille paikoille on esitetty luvussa 4.2. Interpretaatiosuunnitelman menetelmästä voi lukea liitteestä 1, joka kuvaa tarkemmin luetteloiden laatimista interpretaation kohteista, lähinnä käyntikohdekartoitusta ja työpajoja paikallisten toimijoiden kanssa. Interpretaatiosuunnitelmaan otetuista paikoista on keskusteltu eri työpajoissa. Näiden lisäksi käyntikohdekartoitukseen on sisältynyt useita kohteita.

Työpajoissa keskusteltiin mihin kohteisiin kävijöitä kannattaa ohjata. Vahvuudet, heikkoudet ja mahdollisuudet tuotiin esille.

Kuva: SLU Centrum för naturvägledning

4.1 Interpretaatio tänään: Suunnittelun lähtötilanne

Koska maailmanperintökohde on laaja alue, jolla on paljon toimijoita ja sidosryhmiä, ei ole aivan helppoa saada täydellistä yleiskatsausta alueen kaikesta interpretaatiosta. On myönteistä, että kerrotaan monia erilaisia tarinoita. Kyse voi olla hapansilakasta, urheiluhenkilöistä tai linnuista. Tämä suunnitelma kuitenkin koskee maailmanperintökohdetta ja siihen liittyviä tarinoita.

Korkearannikko

Lääninhallituksella on 21 luonnonsuojelualuetta, 12 Natura 2000 -aluetta, kulttuurinsuojelualue ja kansallispuisto maailmanperintöalueella vuonna 2020. Kaikissa näissä on vähintään yksi kyltti, jossa on kuvaus alueesta. Nämä tiedot eivät aina liity maailmanperintöön. Osittain siksi, että kyltti on voitu tehdä ennen kuin kohteesta tuli maailmanperintö, ja toisaalta siksi, että maailmanperintö ei ole syy sille, että alue on luonnonsuojelualue. Lääninhallitus on aikaisemminkin osoittanut 12 käyntipaikkaa maailmanperintöalueella. Monet niistä sijaitsevat luonnonsuojelualueella, mutta osa on ulkopuolella. Näissä paikoissa on usein yleinen maailmanperintökyltti ja paikkakohtainen kyltti.

Korkearannikon maailmanperintökohteen luonto-opastuksen keskeinen piste on vierailukeskus Naturum Skulebergetin vuoren juurella. Keskuksessa on pysyviä näyttelyitä ja toimintaa opastuksineen, aktiviteetteineen ja kouluohjelmineen.

Lisäksi reittejä on runsaasti. Suurimmat ovat Höga Kustenleden ja Världsarvsleden. Niiden varrella on tietoa ennen kaikkea poluilla suunnistamiseen. Puhdas interpretaatio on lähes olematonta. Världsarvsleden-reitille ollaan kuitenkin kehittämässä uusia opasteita. Monet kyläyhdistykset ovat tehneet lyhyempiä reittejä ja niihin liittyvää tiedotusta. Alueella on myös muutamia pieniä minimuseoita ja muita museoita. Osa matkailuyrityksistä tarjoaa opastettuja kierroksia, ja heidän kotisivuillaan on tietoa maailmanperintökohteesta. Höga Kusten Turism nostaa maailmanperintöä esiin markkinoinnissaan ja kotisivuillaan. Lopuksi myös Ruotsin liikennevirasto on sijoittanut opasteita luontotaukopaikkojensa yhteyteen. Ne liittyvät useimmiten maailmanperintöön.

Merenkurkun saaristo

Merenkurkun saaristosta laajoja alueita kuuluu Natura 2000 -verkostoon. Metsähallituksella on noin 10 ensisijaista käyntipaikkaa, joilla on tietoa maailmanperinnöstä, paikasta, kartta paikasta ja usein luonto-opastusta paikan ominaispiirteistä. Tiedot on tuotettu aiemmissa hankkeissa ja ne ovat osin vanhentuneita. Monet taulut ovat myös huonossa kunnossa, samoin telineet, joihin ne on kiinnitetty. Aiempien hankkeiden opastauluja on myös monissa mantereiden pienvenesatamissa, koska monet kohteista sijaitsevat saarilla ja ovat vaikeasti saavutettavissa.

Keväällä 2018 avattiin vierailukeskus Maailmanperintöportti Raippaluodon sillan kupeeseen. Maailmanperintöportti on Merenkurkun saariston luonto-opastuksen keskeinen paikka. Keskuksessa on pysyviä näyttelyitä ja toimintaa opastuksineen, luentoineen yms. Jokaisessa maailmanperintökunnassa on myös osoitettuja paikkoja, esimerkiksi kirjastoissa, jotka kunnat ovat yhdessä Metsähallituksen kanssa valinneet opastuspisteiksi. Keskeinen paikka on Vaasassa sijaitsevan Pohjanmaan museon luonnontieteellinen perusnäyttely Terranova, joka tarjoaa myös tietoa maailmanperinnöstä pysyvässä näyttelyssään. Terranova uudistetaan vuosina 2020–2021.

Lisäksi alueella on yhdistyksien ja kuntien ylläpitämiä reittejä ja paikkoja. Näiden paikkojen tiedotus ja luonto-opastus vaihtelevat, mutta yleisesti ottaen tarve luonto-opastuksen uudistamiselle on suuri. Tämä johtuu sekä vanhentuneista tiedoista että tauluista, jotka eivät ole enää hyvässä kunnossa.

Myös Uumajan ja Vaasan välisellä lautalla maailmanperintökohde on nostettu esiin ja sinne houkutellaan kävijöitä. Lautta on tärkeä linkki maailmanperintökohteen ruotsalaisen ja suomalaisten osien välillä.

4.2 Maantieteellinen raja

Sekä maailmanperintöalueella että sen ulkopuolella on paikkoja, jotka ovat luontevia yhtymäkohtia kävijöille ja asukkaille, kuten Docksta, Köpmanholmen, Molpe, Bergö ja Raippaluoto. Selkeät geologiset erityispiirteet, joihin luonto-opastuksessa voisi keskittyä, puuttuvat usein. Silti näissä paikoissa tulisi olla luonto-opastusta, joka kertoo kävijälle toisaalta, että alueella on maailmanperintökohde, ja toisaalta miten maailmanperintökohteeseen voi edetä pidemmälle ja kokea sen paremmin. Tarjoamalla tietoa maailmanperintökohteesta siellä, missä ihmiset asuvat ja liikkuvat, sen sijaan että pysyttäisiin tiukasti

maailmanperintökohteen rajojen sisällä, parantaa maailmanperintökohteen paikallista juurtumista. Sen lisäksi, että maailmanperintökohteesta viestitään pienemmällä paikkakunnilla, tulee pohtia, miten maailmanperintö voisi näkyä ja välittyä viereisissä Vaasan, Kramforsin, Örnsköldsvikin ja Härnösandin kaupungeissa. Nämä kaikki neljä ovat paikkoja, joissa on mahdollisuus tavoittaa vierailijoita ja herättää heidän kiinnostuksensa maailmanperintöä kohtaan. Näissä paikoissa on monia eri toimijoita, jotka voivat viedä asiaa eteenpäin, osittain tiettyä ajankohtana toteutettavien kohdistettujen toimien avulla ja osittain panostamalla asiaan pysyvämmiin. Lääninhallitus ja Metsähallitus ovat mielellään avuksi suuremmilla paikkakunnilla, mutta pitävät ensisijaisesti kuntien asiana hoitaa luonto-opastus alkuun kaupungeissa.

Maailmanperintökohteen rajojen ulkopuolella olevat paikat, jotka kuuluvat interpretaatiosuunnitelmaan, on lueteltu tässä samoin kuin perustelut niiden sisällyttämiselle. Kartat kaikista valituista paikoista löytyvät kappaleiden 4.4 Korkearannikko ja 4.5 Merenkurkun saaristo alusta.

Poikkeuksen maantieteellisestä rajauksesta muodostavat:

- **Smitingenin luonnonsuojelualue Härnösandin edustalla Ruotsissa.** Syy, miksi tämä paikka on mukana, vaikka se sijaitsee itse maailmanperintökohteen ulkopuolella, on se, että siellä on hienoja tunneliluolia. Tällaisia luolia on myös maailmanperintöalueella, mutta ne ovat hyvin vaikeasti saavutettavissa. Smitingen on myös tunnettu paikka ja retkikohde, joten se soveltuu erityisen hyvin interpretaatiosuunnitelmaan.
- **Mosjön-järvi Örnsköldsvikin pohjoispuolella Ruotsissa.** Kyseessä on E4:n varrella oleva levähdyspaikka, joka muodostaa näin pohjoisen sisäänkäynnin Korkearannikon maailmanperintöalueelle. Aivan tämän paikan eteläpuolella on myös poistumiskaista Skagsuddeniin ja Skeppsmaleniin, jotka muodostavat Korkearannikon pohjoisen etuvartion. Siksi se on tärkeä paikka ottaa maailmanperintö esiin niin, että vierailijat eivät aja puolen maailmanperintöalueen ohi ennen kuin he ylittävät itse rajan, joka on E4:llä Skuleskogenin korkeudella.
- **Bjästa ja Köpmanholmen** ovat keskeisiä paikkakuntia Ruotsissa, jotka eivät muodollisesti sijaitse maailmanperintökohteessa, mutta lähellä sitä. Näissä paikoissa luonto-opastusta voi olla tärkeä tarjota maailmanperintökohteen esittelemiseksi.
- **Västerön vaellusreitti Vöyrissä, Suomi.** Vaellusreitti sijaitsee maailmanperintökohteen ulkopuolella, mutta sinne pääsee autolla, toisin

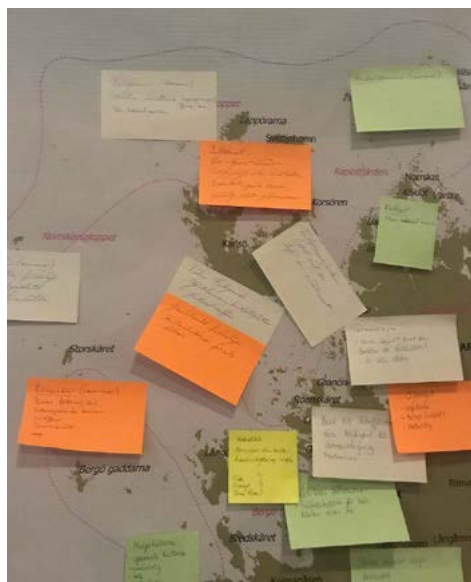
kuin Vöyrin kunnassa sijaitseviin maailmanperintöalueen osiin. Reittiä ylläpitää yhdistys yhteistyösopimuksella Metsähallituksen kanssa. Reitiltä on näkymä maailmanperintökohteeseen ja sillä on maailmanperintökohteen geologisia piirteitä.

- **Klobbskat ja Kikanberget Mustasaarella Suomessa.** Alue sijaitsee aivan maailmanperintökohteen rajan ulkopuolella, mutta kävijänä sitä ei huomaa. Klobbskatiin pääsee autolla, ja siellä on näkötorni ja luontopolku Kikanbergetiin. Kunnalla on myös suunnitelmia Klobbskatin matkailupalvelujen kehittämiseksi.
- **Suomen Vaasan Terranova** on Pohjanmaan museon luonnontieteellinen näyttely. Erityisesti koululuokkien kannalta näyttely on tärkeä, sillä koulujen mahdollisuudet päästä maailmanperintökohteeseen eivät ole erityisen hyvät.

4.3 Yleistä tietoa valituista paikoista

Valittuja paikkoja on työstetty interpretaatiosuunnittelun työpajoissa (ks. menettelytavoista kertova liite). Paikat ovat pääosin sellaisia, jotka viittaavat maailmanperintökohteen arvoihin, niin että kävijät voivat kokea ja ymmärtää maankohoamisen helpommin. Samalla on huomioitu, missä kävijät liikkuvat. Siksi paikalla, jolla on pieni maailmanperintöarvo, voi olla suuri arvo, jos monet kävijät kulkevat sen ohi ja haluat käyttää tilaisuutta hyväksesi inspiroidaksesi heitä oppimaan lisää maailmanperinnöstä.

Paikat on valittu muun muassa geologisten ominaispiirteiden, käyntimäärien, saavutettavuuden sekä sen perusteella, miten hyvin ne soveltuvat maailmanperinnön tiedonvälityksen kokonaisuuteen. Paikallisten toimijoiden kanssa järjestetyissä työpajoissa on keskusteltu yhdessä paikoista ja niiden eduista ja haitoista. Lääninhallitus ja Metsähallitus ovat sitten ottaneet tämän huomioon ja tehneet lopullisen valinnan.

Eri paikkoihin kytkeytyvät alateemat ja kohderyhmät valittiin työpajoissa.

Kuva: SLU Centrum för naturvägledning

Ruotsissa lääninhallitus tulee edistämään interpretaation toteuttamista näissä mainituissa paikoissa. Merenkurkun saaristossa Metsähallituksella on mahdollisuus priorisoida paikkoja, joissa maa on valtion omistuksessa tai joissa on tehty yhteistyösopimuksia paikallisten toimijoiden kanssa. Myös muita mielenkiintoisia paikkoja voi olla. Jos jokin yhdistys tai muu tahon haluaa kehittää luonto-opastuksen paikkoja, lääninhallitus tai Metsähallitus on mielellään avuksi ja suhtautuu myönteisesti kehitettyjen teemojen ja alateemojen käyttämiseen, mielellään yhdessä kohderyhmien kanssa.

Paikat ovat luonteeltaan hyvin erilaisia, myös monimutkaisuutensa osalta. Lääninhallituksella tai Metsähallituksella on paikoin suuret valtuudet, kuten esimerkiksi Korkearannikon luonnonsuojelualueilla, jolla on vähän muita asianosaisia, tai Metsähallituksen hallinnoimilla valtion mailla Merenkurkun saaristossa. Toiset paikat koostuvat monenlaisesta toiminnasta, eri toimijoista ja sidosryhmistä. Tässä yhteydessä on erittäin tärkeää, että kaikille annetaan mahdollisuus osallistua jatkoprosessiin. Luonto-opastuksen kehittämisen osapuolia kannustetaan neuvottelemiseen ja yhteistyöhön. Joissain paikoissa voi vallita myös erilaisia tahtoja, jolloin on löydettävä yhteisymmärrys, jotta paikkaa voidaan kehittää sopusointuisesti.

Kun luonto-opastusta tarjotaan tiettyssä paikassa, on varmistettava, kuka vastaa jatkossa ylläpidosta. On myös mietittävä, mitä resursseja vuosittaiseen ylläpitoon tarvitaan. Huonossa kunnossa olevat luonto-opasteet antavat usein ikävän vaikutelman ja itse sanoma jää välittämättä. Yhteistyö eri toimijoiden välillä on tärkeää, ja lääninhallitus ja Metsähallitus antavat mielellään tietoa maailmanperinnöstä, jos joku haluaa omatoimisesti tuottaa luonto-opastusta jostain tietystä paikasta.

Bönhamn ja Fälikär ovat kaksi valituista paikoista, vaikka niillä on eri luonnetta.

Kuva: Malin Henriksson

Miten paikkakuvauksia tulee käyttää

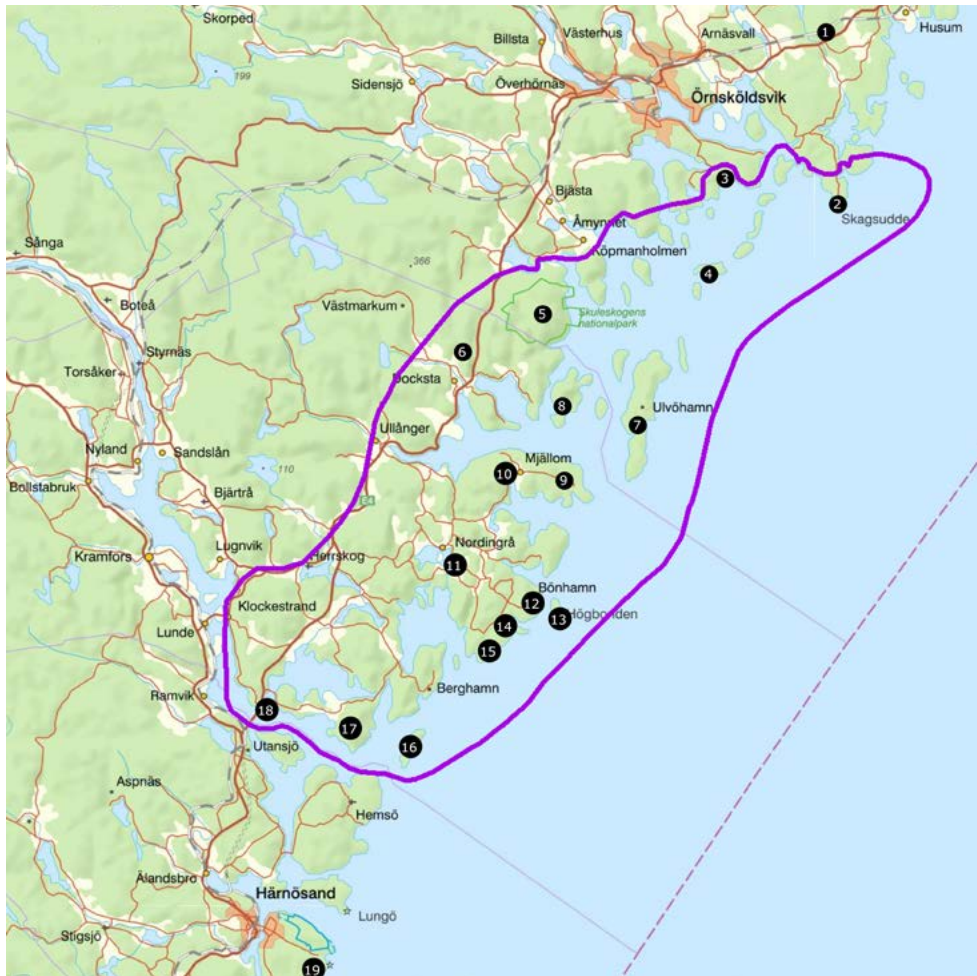
Luetteloita Korkearannikon ja Merenkurkun saariston paikoista ei ole tarkoitettu luettavaksi yhteen menoon. Sen sijaan etsitään paikka, jonka parissa on kiinnostunut työskentelemään. Kohderyhmät perustuvat paikkaan ja alateemat liittyvät paikasta löytyviin erityispiirteisiin. Lue lisää kohderyhmistä luvusta 3 ja alateemoista luvusta 2. Paikkakuvaukset perustuvat vierailukohteiden kartoituksiin ja työpajoihin, ja ne on laatinut lääninhallitus Korkearannikolle ja Metsähallitus Merenkurkun saaristolle.

Jokaisen paikan osalta on listattu, mitkä alateemat sopivat paikalle. Älä kuitenkaan unohda, että kaikella tähdätään loppujen lopuksi pääteemaan. Mahdollisuus kokea ja ymmärtää tietty alateema yhdessä paikassa voi ratkaista, onko alateema ylipäättään sopiva kyseiseen paikkaan. On tärkeää, että paikassa on jokin alateemaan liittyvä fyysinen asia, jonka kävijä voi kokea. Jokaiselle paikalle on listattu kohderyhmät, joille interpretaatio ensisijaisesti suunnataan. Valitut kohderyhmät liittyvät myös paikan saavutettavuuteen. Myös paikan geologiset ominaispiirteet, joita luonto-opastuksessa voidaan nostaa esiin, on listattu. Paikan kuvaus on vain lyhyt yhteenveto siitä, mikä on merkityksellistä maailmanperintöä koskevan viestinnän kannalta. Monet paikat on kuvattu tarkemmin muissa asiakirjoissa, kuten esimerkiksi luonnonsuojelualueita koskevissa päätöksissä, hoitosuunnitelmissa jne.

Kohdassa *Huomioitavaa* käsitellään interpretaatiosuunnitelmatyössä esiin nousseita asioita, joita ei pidä unohtaa työn myöhemmissä vaiheissa. Nämä eivät siis ole täydellisiä listoja ja kuvauksia paikoista. Ottamalla esiin eri kohderyhmiä ja alateemoja eri paikoille mikään kohderyhmä tai mikään alateema ei jää huomiotta maailmanperintöalueen kokonaisuudessa. On tärkeää muistaa, että työskenneltäessä jatkossa näiden paikkojen parissa tärkeässä asemassa on juurruttaminen ja konkreettisten ratkaisujen löytäminen sopivan luonto-opastuksen järjestämiseksi. Vasta sitten päästään yksityiskohtaisemmalle tasolle.

Interpretaatiosuunnitelma kattaa koko maailmanperintökohteen, eikä se sisällä yksityiskohtaisia ehdotuksia yksittäisille paikoille. Paikallinen juurruttaminen ja toimijoiden mukaan ottaminen on tärkeää jatkettaessa työskentelyä tietyn paikan parissa. On tärkeää odottaa paikallista prosessia jokaisen paikan osalta ja se, miten alateemasta viestitään tietyssä paikassa, tulee prosessissa viimeisenä. Jokaiselle paikalle on määritetty alateemat, joista voidaan viestiä, ja nimetty paikkaan sopivat kohderyhmät. Ideat luonto-opastuksesta liittyvät alateemoihin. Katso kohta 2.2, jos kaipaat ehdotuksia siitä, mikä sopii tiettyyn paikkaan. Nämä ehdotukset on tarkoitettu inspiraatioksi ja niitä voidaan kehittää edelleen. Katso luku 6, jos haluat lukea lisää luonto-opastuksen välineistä. Myös CNV:n kotisivuilla www.slu.se/cnv on hyödyllistä tietoa.

4.4 Korkearannikko

1. Mosjön. 2. Skeppsmalen. 3. Gullviken ulkoilualue. 4. Trysundans luonnonsuojelualue. 5. Skuleskogenin kansallispuisto. 6. Skulebergetin luonnonsuojelualue. 7. Ulvöarna. 8. Mjältön. 9. Norrfällsviken, johon kuuluu Storsand, Villmyran ja Rammbergetin luonnonsuojelualue. 10. Höglintenin luonnonsuojelualue. 11. Stortorget ja Mannaminne. 12. Bönhamn. 13. Högbondenin luonnonsuojelualue. 14. Barsta. 15. Rotsidanin luonnonsuojelualue. 16. Storönin luonnonsuojelualue. 17. Valkallen. 18. Hornöberget. 19. Smitingenin luonnonsuojelualue.

Kartta: © Länsstyrelsen Västernorrland/© Lantmäteriet Geodatasamverkan

Pienemmät keskeiset paikkakunnat

On olemassa muutamia pienempiä paikkakuntia, kuten Köpmanholmen, Bjästa, Docksta, Ullånger, Nordingra ja Nora, joissa käy vierailijoita. Täällä ei ole maailmanperintöarvoja, mutta sen sijaan mahdollisuus tavoittaa vierailijoita, herättää kiinnostusta ja houkuttaa heidät tulemaan alueelle uudelleen. Näillä paikoilla tarvitaan yleistä tietoa maailmanperinnöstä ja luotsausta eteenpäin.

Muut Ruotsin paikat esitellään pohjoisesta etelään.

Mosjön

Kohderyhmät: Ei niin liikkuvaiset. Tietämättömät uteliaat ja Skannaajat.

Alateemat: Maailmanperintöajatus.

Maailmanperintöarvot: Sulkeutunut merenlahti. Paljaaksi huuhtoutuneet kalliot.

Kuvaus: Mosjön on pohjoinen portti maailmanperintökohteen Ruotsin puoleiselle alueelle. Liikennevirastolla on täällä levähdyspaikka ja lähistöllä on leirintäalue. Tämän vuoksi monet ihmiset pysähtyvät tänne. Paikalla on vanhempia opasteita maailmanperinnöstä.

Huomioitavaa: Seuraavat toimijat vaikuttavat Mosjön alueella:

Liikennevirasto, Örnköldsvikin kunta ja Mosjön leirintäalue. Mosjön on oltava kiinnostuksen herättäjä maailmanperintöä kohtaan ja houkuteltava uusille vierailuille alueelle. Täällä kävijän tulisi saada tietää, että tulee ajamaan maailmanperintökohteen ohi. Lisäksi kävijän tulisi ymmärtää, mitä maailmanperintö on ja miksi juuri täällä on maailmanperintökohde. Tarkoitus on houkutella kokemaan maailmanperintö laajemmin. Lähistöllä on sulkeutunut merenlahti ja paljaaksi huuhtoutuneita kalliota Spirbergetillä sekä kiviröykkiöitä. Näitä kannattaa tuoda esiin luonto-opastuksessa.

Skeppsmalen

Kohderyhmät: Lapsiperheet.

Ei niin liikkuvaiset. Tietämättömät uteliaat. Asiantuntijat.

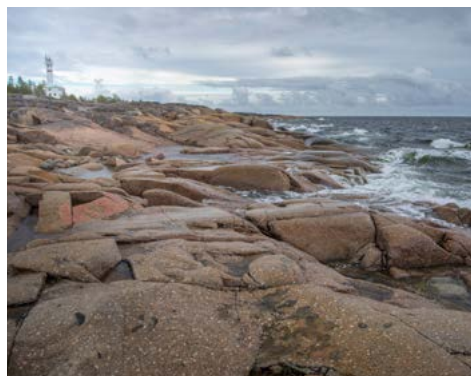
Alateemat: Jään jäljet. Maankohoaminen ja meren vaikutus. Ihminen ja maankohoaminen. Havainnot ja tutkimus.

Maailmanperintöarvot: Pirunpellot. Huuhtoutuneet sorakerrostumat. Paljaiksi huuhtoutuneet kalliot. Silokalliot ja uurteet.

Kuvaus: Skeppsmalen sijaitsee pohjoisimpana maailmanperintökohteen Ruotsin puoleisessa osassa. Täällä hioutuneet kalliot ja uurteet näkyvät selvästi. Paikka sijaitsee kauniilla paikalla kalastajakylän läheisyydessä, ja lähellä on myös ravintola. Alueelle on myös jo luotu polkuja, joilla on luonto-opastusta, ja pysäköintialueita vierailuinfrastruktuurin pohjaksi. Täällä on erilaisia toimijoita, jotka haluavat kertoa paikan eri puolista. Parasta olisi, jos paikasta muodostuisi kokonaisuus, jossa eri toimijat täydentävät toisiaan.

Huomioitavaa: Skeppsmalenilla on tärkeää juurruttaa interpretaatio paikallisesti huomioiden asukkaat, kunta ja lääninhallituksen kulttuurisektori.

Skeppsmalenilla ja Skags Uddella on useita yksityisiä maanomistajia sekä Skeppsmalenin satama- ja kalastusyhdistys ja Skeppsmalenin kappeliseurakunta. Alueella on kalastajakylä, majakka, ravintola ja useita vaellusreittejä. Kun paikalla on paljon eri sidosryhmiä ja toimijoita, on tärkeää selvittää, minne ihmisten tulee pysäköidä, miten sieltä löytää vaellusreiteille ja mitä nähtävyyksiä on tarjolla ja kunnioittaa asukkaiden yksityisyyttä.

Skags uddenin kalliot ja majakka.

Kuva: Erik Engelro

Gullvikin ulkoilualue

Kohderyhmät: Lapsiperheet. Ei niin liikkuvaiset. Ulkoilijat.

Tietämättömät uteliaat. Asiantuntijat. Skannaajat. Luontoharrastajat.

Alateemat: Maankohoaminen ja meren vaikutus.

Maailmanperintöarvot: Pirunpellot. Huuhtoutuneet sorakerrostumat. Sulkeutunut merenlahti.

Kuvaus: Gullvikissa on upea merenranta, ja siellä on kesäisin paljon kävijöitä. Rannan lähellä on myös leirintäalue. Lähistöllä sijaitsee Ögletjärnin kunnallinen luonnonsuojelualue, joka on suosittu retkeilykohde ulkoilijoiden keskuudessa. Lähistöllä on myös vuori, Vikbottberget. Saattaa olla, että täällä on kesällä jopa liikaa kävijöitä aurinkoisina päivinä. Tällöin alueella syntyy pulaa pysäköintipaikoista. Ögletjärnin luonnonsuojelualueella on jonkin verran luonnon kulumiseen liittyviä ongelmia. Alueella liikkuu paljon ihmisiä, joille voidaan antaa mahdollisuus syventää tietämystään tai tutustua maailmanperintöön. Alueella on jo useita polkuja ja muutamia ulkoilukohteita.

Huomioitavaa: Alue on jo raskaasti kuormittunut, joten tarvitaan tarkkaa suunnittelua, jotta kävijät levittäytyvät enemmän eivätkä käytä liikaa tiettyä osaa. Alue koskettaa monia maanomistajia. Etenkin Örnsköldsvikin kunta on tärkeä omistaja alueella, joten sen on oltava mukana kaikessa suunnittelussa. Myös Gullvikin leirintäalueen on otettava mukaan tulevaisuuden suunnitteluprosesseihin.

Ideoita luonto-opastukseen: Gullvikissä voisi toimia samanlainen polku kuin Hornöbergetiin kehitettävä, ks. menetelmää ja pilottitutkimuksia koskeva liite 1. Tämä voisi johtaa myös siihen, että kävijöitä ohjattaisiin sopivampaan suuntaan kulumis- ja vierailijapaineen kannalta.

Trysundan luonnonsuojelualue

Trysundan kalastajakylä.

Kuva: Erik Engstro

Kohderyhmät: Lapsiperheet. Ei niin liikkuvaiset. Ulkoilijat. Tietämättömät uteliaat. Asiantuntijat. Skannaajat. Luontoharrastajat.

Alateemat: Maankohoaminen ja meren vaikutus. Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen. Maailmanperinnön biologinen monimuotoisuus. Ihminen ja maankohoaminen.

Maailmanperintöarvot: Pirunpellot. Huuhtoutuneet sorakerrostumat. Paljaiksi huuhtoutuneet kalliot.

Kuvaus: Trysunda on valtion luonnonsuojelualue ja saari. Saarelle liikennöidään säännöllisesti Köpmanholmenilta käsin. Saarella on kalastajakylä kesäasukkaineen, retkeilymaja ja vierasvenesatama. Saarella on jo joitain vaellusreittejä, jotka vievät muun muassa pienen hiekkarannan ohi. Vierasvenesatamassa on pieni museo, joka kertoo maankohoamisesta. Täällä on hyvät mahdollisuudet kokea useita geologisia ominaispiirteitä ja useat alateemat liittyvät paikkaan.

Huomioitavaa: Trysunda sijaitsee luonnonsuojelualueella, joten sitä koskevat erityismääräykset. Alueella on joukko kesäasukkaita, jotka on otettava mukaan työhön, koska heillä on vahva omistajuus paikkaan yhdessä valtion ja retkeilymajan vuokraajan kanssa.

Skuleskogenin kansallispuisto

Kohderyhmät: Lapsiperheet. Ei niin liikkuvaiset. Ulkoilijat. Tietämättömät uteliaat. Asiantuntijat. Skannaajat. Luontoharrastajat.

Alateemat: Jään jäljet. Maankohoaminen ja meren vaikutus. Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen. Maailmanperinnön biologinen monimuotoisuus. Ihminen ja maankohoaminen. Havainnot ja tutkimus. Maailmanperintöajatus.

Maailmanperintöarvot: Korkein rantaviiva ja kalottivuoret. Pirunpellot. Huuhtoutuneet sorakerrostumat. Sulkeutunut merenlahti. Paljaaksi huuhtoutuneet kalliot. Silokalliot ja uurteet. Raviinit sedimentissä. Maankohoamismetsät.

Kuvas: Kansallispuistossa on hyvin kehittynyt infrastruktuuri vierailijoille. Alueella on lukuisia maailmanperintöarvoja, ja useimmat alateemat liittyvät alueeseen. Kaikilla kohderyhmillä on pääsy heille sopiviin paikkoihin kansallispuistossa. Tämä tekee siitä itsestään selvän osan maailmanperintökohteen luonto-opastusta. Itse kansallispuisto voidaan jakaa useisiin osa-alueisiin. Valtio on ainoa maanomistaja.

Saadaksesi kattavan kuvauksen saamiseksi Skuleskogenin kansallispuistosta, tutustu kansallispuiston hoitosuunnitelmaan, päätöksiin ja tausta-asiakirjoihin.

Huomioitavaa: Sen lisäksi, että kansallispuisto on tärkeä paikka maailmanperintökohteessa, se on myös suojeltu biologisten arvojensa vuoksi. Tämä kuvaus pitäisi sisällyttää interpretaatioon Skuleskogenissa. Kansallispuistossa on hyvä myös pohtia vierailijavirtojen hallintaa. Tämä on tehtävä osittain ennen kuin vierailija päättää tulla Skuleskogeniin. On myös tärkeää ajatella vierailijoita, jotka ovat ensimmäistä kertaa liikkeellä luonnossa, eivätkä täysin tiedä, miten luonnossa toimitaan parhaiten. Jokamiehenoikeuksista kertominen voi olla hyvä ajatus.

Skuleskogenin kansallispuisto tulee tarvitsemaan oman interpretaatiosuunnitelman, jossa tämä kyseisen suunnitelma on pohjana. Kansallispuiston suunnitelmassa tulee ottaa myös luontoarvot huomioon. Siksi asiaa ei kuvata ja käsitellä tässä yksityiskohtaisemmin.

On myös tärkeää saada kansalaiset mukaan kansallispuistotyöhön. Monilla on voimakkaita tunteita paikkaa kohtaan, ja yrittäjät haluavat harjoittaa toimintaansa puistossa ja sen ympäristössä. Kaiken tämän ytimessä ovat eläimet ja kasvit, joita puiston on tarkoitus suojella ja joita kävijät ovat tulleet katsomaan.

Ideoita luonto-opastukseen: Slättdalsbergetiin voidaan sijoittaa muutamia pronssihiylkeitä havainnollistamaan, että ne ovat voineet leikotella aiemmin paikalla olleessa matalikossa noin 9 000 vuotta sitten.

Skulebergetin luonnonsuojelualue

Näkymä Skulebergetin vuorelle.

Kuva: Erik Engelro

Kohderyhmät: Lapsiperheet. Ei niin liikkuvaiset. Ulkoilijat.

Tietämättömät uteliaat. Asiantuntijat. Skannaajat. Luontoharrastajat.

Alateemat: Maankohoaminen ja meren vaikutus. Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen. Havainnot ja tutkimus. Maailmanperintöajatus.

Maailmanperintöarvot: Korkein rantaviiva ja kalottivuoret. Huuhtoutuneet sorakerrostumat. Paljaaksi huuhtoutuneet kalliot. Raviinit sedimentissä.

Kuvaus: Skuleberget on kävijöiden suosima ja tunnettu vuori Korkearannikolla.

Vuoren juurella on Korkearannikon luontokeskus, joka toimii läänin suojellun luonnon ja maailmanperinnön vierailijakeskuksena. Luontokeskus on alueen kaiken luonto-opastuksen ja erityisesti maailmanperinnön keskus. Skuleberget on myös valtion luonnonsuojelualue, jossa on kiipeilyreittejä, huipulla oleva tupa, köysirata ja useita vaellusreittejä. Skuleberget on jyrkkä ja haastava kiipeilykohde. Siellä sijaitsee maailman korkein rantaviiva, mikä tekee siitä tärkeän paikan maailmanperintötarinassa. Samalla se on luonnonsuojelualue, jolla on korkeat luonnonarvot.

Huomioitavaa: Luonnonsuojelualueella on useita toimijoita, jotka on otettava mukaan tulevaan työhön ja jotka haluavat myös osallistua luonto-opastukseen omissa tiloissaan.

Ideoita luonto-opastukseen: Korkearannikon luontokeskus jatkaa toimintansa kehittämistä ohjelma-aktiviteeteilla, näyttelyillä ja kouluohjelmilla. Tänne voisi sopia samantyyppinen polku kuin Hornöbergetiin kehitetty, ehkä Grottstigen-polkua pitkin huipulle asti, ks. liite 1. Huipulla on hyvät mahdollisuudet toisaalta välittää tunne, että 10 500 vuotta sitten tässä oli meren ympäröimä saari, ja toisaalta havainnollistaa, miten tutkimus on yhdistänyt erilaisia palapelin palasia veden vähenemisen arvoituksen ratkaisemiseksi.

Ulvöarna

Kohderyhmät: Lapsiperheet. Ei niin liikkuvaiset. Ulkoilijat. Tietämättömät uteliaat. Asiantuntijat. Skannaajat. Luontoharrastajat.

Alateemat: Jään jäljet. Maankohoaminen ja meren vaikutus.

Maailmanperinnön biologinen monimuotoisuus. Ihminen ja maankohoaminen.

Maailmanperintöarvot: Pirunpellot. Huuhtoutuneet sorakerrostumat.

Tunneliluolat. Sulkeutuneet merenlahdet.

Kuvaus: Ulvön saaret koostuvat kahdesta saaresta, joilta on säännöllinen veneliikenne pohjoiseen. Saarilla on luonnonsuojelualue ja myös Sandvikenin kulttuuripuisto. Saarilla on useita kyliä ja kaksi kalastajakylää. Monet saapuvat veneellä satamaan.

Eteläinen Ulvön-saari sopii erityisen hyvin vaeltamiseen. Ongelmana voi olla, että liikkuminen pohjoisen ja eteläisen saaren välillä on vaikeaa.

Monet kävijät pysyvät satamassa, joten vierailijapaine on suuri, kun taas pohjoisen Ulvön muissa osissa on paljon tilaa.

Satamassa on yksi rannikon upeista 1600-luvun kalastajakappeleista maalauksineen.

Huomioitavaa: Monilla eri toimijoilla on omistajuuksia paikkaan, joten heidän on oltava mukana myöhemmässä, yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa.

Kalastusmuseon kanssa on tärkeää tehdä yhteistyötä yhtenäisen interpretaation takaamiseksi. Eteläisen Ulvön lounaisosassa sijaitsevassa Markviksgrunnissa on ahdasta, eikä siellä ole enää tilaa suurelle määrälle uusia vierailijoita. Se on pieni kalastajakylä, jossa on kesäasutusta.

Muista ottaa vene ja sen mahdollisuudet mukaan luonto-opastukseen.

Mjältön

Kohderyhmät: Lapsiperheet. Ulkoilijat. Tietämättömät uteliaat. Luontoharrastajat.

Alateemat: Maankohoaminen ja meren vaikutus. Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen. Maailmanperinnön biologinen monimuotoisuus. Ihmiset ja maankohoaminen. Havainnot ja tutkimus. Maailmanperintöajatus.

Maailmanperintöarvot: Pirunpellot. Huuhtoutuneet sorakerrostumat.

Tunneliluolat. Sulkeutuneet merenlahdet. Paljaaksi huuhtoutuneet kalliot.

Raviinit sedimentissä.

Kuvaus: Mjältön on Ruotsin korkein saari. Saarelle ei kulje säännöllistä veneliikennettä, joten sinne on tultava omatoimisesti. Baggvikenissä on laitureita ja sauna. Osa saaresta on valtion luonnonsuojelualuetta. Saaren huipulle kulkee merkitty polku ja kiertotien kautta kävijät pääsevät sileäseinäiseen luolaan. Baggvikenin lahti tulee kuroutumaan umpeen vähitellen, ja sen sisäpuolella on jo yksi sulkeutunut merenlahti.

Baggvikenin lahti Mjältönin saarella.

Kuva: Erik Engelro

Huomioitavaa: Saari on vaikeakulkuinen mutta ainutlaatuinen. Erityinen kävijäryhmä ovat veneilijät. Maanomistajat on otettava mukaan.

Norrfällsviken, jossa sijaitsee Storsand, Villmyran ja Rammergetin luonnonsuojelualue

Kohderyhmät: Lapsiperheet. Ei niin liikkuvaiset. Ulkoilijat. Tietämättömät uteliaat. Asiantuntijat. Skannaajat. Luontoharrastajat.

Alateemat: Maankohoaminen ja meren vaikutus. Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen. Maailmanperinnön biologinen monimuotoisuus. Ihminen ja maankohoaminen. Havainnot ja tutkimus. Maailmanperintöajatus.

Maailmanperintöarvot: Korkein rantaviiva ja kalottivuoret. Pirunpellot. Huuhtoutuneet sorakerrostumat. Tunneliluolat. Silokalliot ja uurteet. Paljaaksi huuhtoutuneet kalliot. Raviinit sedimentissä.

Kuvaus: Alue koostuu neljästä luonnonsuojelualueesta, mikä on hyvä nähdä kokonaisuutena. Niitä yhdistää osittain muun muassa Världsarvsledenin vaellusreitti.

Norrfällsviken on alueen keskus luonnonsuojelualueineen, leirintäalueineen, hotelleineen, ravintoloineen, golfratoineen ja kalastajakylineen. Täällä on jättiläismäinen pirunpelto, jossa on muun muassa vanhoja kalastajien kausiasumuksia. Storsand on suosittu luonnonsuojelualue, jossa on uimaranta, ja Villmyran on pieni luonnonsuojelualue, jossa on runsaskalkkista kasvualustaa suosiva kasvisto. Rammerget on uusi luonnonsuojelualue alueella, ja siellä on yksi maailmanperintökohteen tunneliluolista. Tässä osassa ei ole ymmärrettävistä syistä vielä niin paljon kävijöitä ja polkuja puuttuu, mutta niitä voidaan kehittää tulevaisuudessa.

Huomioitavaa: Vaikka jokaista luonnonsuojelualuetta voitaisiin käsitellä erikseen, kokonaisvaltainen näkemys hyödyttäisi aluetta. Näin ollen yksityiskohtien suunnitteluun on otettava mukaan useita eri sidosryhmiä.

Ideoita luonto-opastukseen: Tässä voisi toimia sama konsepti kuin Hornöbergetin polulla, ks. liite 1.

Höglintenin luonnonsuojelualue

Kohderyhmät: Lapsiperheet. Ulkoilijat. Tietämättömät uteliaat. Asiantuntijat. Luontoharrastajat.

Alateemat: Maankohoaminen ja meren vaikutus. Havainnot ja tutkimus.

Maailmanperintöarvot: Pirunpellot. Huuhtoutuneet sorakerrostumat. Raviinit sedimentissä.

Kuvaus: Höglinteni on valtion luonnonsuojelualue, jossa on yksi korkeimmalla sijaitsevista pirunpelloista. Se sijaitsee lähellä Norrfällsvikenin aluetta, mutta hyötty silti siitä, että sitä kohdellaan erillisenä paikkana.

Huomioitavaa: Höglintenin luonnonsuojelualueessa ei ole muita rakennuksia tai toimintaa kuin masto. Världsarvsleden-reitti kulkee kuitenkin Höglintenin luonnonsuojelualueen ohi, ja Världsarvsledens Vänner -yhdistys tulee ottaa mukaan suunnitteluun.

Stortorget ja Mannaminne

Kohderyhmät: Lapsiperheet. Ei niin liikkuvaiset. Tietämättömät uteliaat. Asiantuntijat. Skannaajat. Luontoharrastajat.

Alateemat: Maankohoaminen ja meren vaikutus. Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen. Maailmanperinnön biologinen monimuotoisuus. Ihminen ja maankohoaminen.

Maailmanperintöarvot: Sulkeutuneet merenlahdet.

Kuvaus: Mannaminne on Anders Åbergin rakentama taiteellisesti ja kulttuurisesti merkittävä käyntikohde läänissä. Alueen yläpuolella on Stortorgetin vuori, josta on oiva näkymä sulkeutuneelle merenlahdelle. Kesällä Mannaminnella on pitkät aukioloajat, ja muuten se on ulkoilmamuseo, jossa voi käydä ympäri vuoden. Tällöin rajana on vain se, että rakennuksiin ei pääse sisään. Mannaminne alueella on tärkeää, että kävijät löytävät Stortorget-vuorelle ja tietävät, miksi sinne on palkitsevaa kiivetä.

Huomioitavaa: Tämän paikan omistajia ovat muut toimijat, jotka on luonnollisesti otettava mukaan luonto-opastuksen yksityiskohtien kehittämiseen. Mannaminnen ylläpitäjät ovat tyytyväisiä nähdessään, että maailmanperintökohde otetaan esiin muuallakin kuin vain vuoren huipulla.

Mannaminne tulisi yhdistää myös Häggvikin vierasvenesatamaan.

Stortorgetin näköalat Häggvikiin ja sulkeutuneeseen merenlahteen.

Kuva: Erik Engelro

Bönhamn

Kohderyhmät: Barnfamiljer. Ej så rörliga. Frilufsfolk. De okunnigt nyfikna. Skannrarna.

Alateemat: Landhöjningen och havets påverkan. Världsarvets biologiska mångfald. Människan och landhöjningen. Världsarvstanken.

Maailmanperintöarvot: Klapperfält. Svallgrusavlagringar. Kalspolade hållar. Avsnörd havsvik.

Kuvaus: Bönhamn on viehättävä kalastajakylä, josta järjestetään retkiä Högbondenin luonnonsuojelualueeseen. Bönhamnissa on kesäkahvila, vierasvenesatama, pieni uimaranta ja taideteos ”Passagen”, joka liittyy maailmanperintöön ja maankohoamiseen.

Bönhamn on pieni paikkakunta, ja siellä voi heinäkuussa olla paljon kävijöitä. Osa asukkaista asuu siellä vakituisesti ja osa on kesäasukkaita.

Bönhamnin ympäristössä on muutamia vaellusreittejä. Muun muassa Världsarvsleden-reitti kulkee alueen ohi ja johtaa edelleen Mjösjön-järvelle, joka on vanha sulkeutunut merenlahti.

Huomioitavaa: Bönhamn on yhteydessä Högbondeniin, joka on yhteydessä Barstaan, joka puolestaan on yhteydessä Rotsidaniin. Paikat muodostavat ketjun.

Monet ihmiset tuntevat vahvaa omistajuutta paikkaan, ja heidät on otettava mukaan luonto-opastuksen kehittämiseen.

Högbondenin luonnonsuojelualue

Kohderyhmät: Asiantuntijat. Luontoharrastajat.

Alateemat: Maankohoaminen ja meren vaikutus. Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen. Maailmanperinnön biologinen monimuotoisuus. Ihminen ja maankohoaminen. Havainnot ja tutkimus. Maailmanperintöajatus.

Maailmanperintöarvot: Pirunpello. Tunneliluolat.

Kuvaus: Högbonden on valtion luonnonsuojelualue, jossa on majakka, puutarhakahvila ja retkeilymaja. Eteläisen niemen osia peittää pirunpelto, jolla pesii kesäisin tiirayhdyskunta. Saarella on myös sileäseinäisiä luolia, jotka ovat kuitenkin vaikeasti saavutettavissa.

Huomioitavaa: Högbondenin luonnonsuojelualue on yhteydessä Bönhamniin ja Barstaan, jotka puolestaan ovat yhteydessä Rotsidaniin. Paikat muodostavat ketjun.

Högbondenin majakka.

Kuva: Fabiola de Graf

Barsta

Kohderyhmät: Lapsiperheet. Ulkoilijat. Tietämättömät uteliaat. Skannaajat.

Alateemat: Ihminen ja maankohoaminen.

Maailmanperintöarvot: Huuhtoutuneet sorakerrostumat. Raviinit sedimentissä.

Kuvaus: Barsta on vanha kalastajakylä, josta kulkee laiva Högbondenille.

Kylässä on ravintola ja vanha kalastajakappeli. Kylästä lähtee myös Rotsidanin luonnonsuojelualueeseen johtava polku.

Huomioitavaa: Barsta on yhteydessä Bönhamniin, joka on puolestaan yhteydessä Högbondeniin. Barsta on yhteydessä myös Rotsidaniin. Paikat muodostavat ketjun. Maailmanperintö tulee esitellä jo laiturin luona. Kappelilla on tärkeä rooli ja yhdessä kalastajakylän kanssa se antaa hyvän kuvan Korkearannikon ihmisten elämästä ja sopeutumisesta vallitsevaan maankohoamiseen.

Rotsidanin luonnonsuojelualue

Kohderyhmät: Lapsiperheet. Ei niin liikkuvaiset. Ulkoilijat. Tietämättömät uteliaat. Asiantuntijat. Skannaajat. Luontoharrastajat.

Alateemat: Maankohoaminen ja meren vaikutus. Maailmanperinnön biologinen monimuotoisuus. Ihminen ja maankohoaminen. Maailmanperintöajatus.

Maailmanperintöarvot: Huuhtoutuneet sorakerrostumat. Paljaiksi huuhtoutuneet kalliot

Kuvaus: Rotsidan on hyvin suosittu luonnonsuojelualue, ja monet haluavat uida ja käydä piknikillä kallioilla. Rotsidan on helposti saavutettavissa siihen nähden, että se sijaitsee Korkearannikolla. Se on yksi harvoista paikoista, joka ei ole kovin mäkinen. Luonnonsuojelualueella on kolme sisäänkäyntiä Barstassa, luonnonsuojelualueen keskellä ja Fällsvikissä. Rotsidanissa voi olla ajoittain paljon kävijöitä, jolloin pysäköintipaikat ovat täynnä. Pääsisäänkäynnistä pääsee kulkemaan myös pyörätuolilla, ja sieltä johtaa polku kallioille.

Huomioitavaa: Rotsidan on yhteydessä Barstaan, joka on puolestaan yhteydessä Högbondeniin, joka on edelleen yhteydessä myös Bönhamniin. Paikat muodostavat ketjun.

Storön luonnonsuojelualue

Kohderyhmät: Ulkoilijat. Asiantuntijat. Luontoharrastajat.

Alateemat: Maankohoaminen ja meren vaikutus. Ihminen ja maankohoaminen.

Maailmanperintöarvot: Pirunpellot. Huuhtoutuneet sorakerrostumat. Sulkeutuneet merenlahdet.

Kuvaus: Storön on luonnonsuojelualue ja saari, jonne ei ole säännöllistä veneliikennettä. Storönissa on kuitenkin laituri. Saarelta löytyy myös tupa ja vaellusreitti. Saaren eteläosassa on järvi, joka on aiemmin ollut merenlahti. Saarella oli ennen vanhaan kalastajakylä, joka kuitenkin hylättiin, kun lahti sulkeutui merestä.

Huomioitavaa: Yhteisalueyhdistyksen (Storöbolaget) tulee olla mukana prosessissa. Myös Noramackens ekonomisk förening -yhdistyksellä on suunnitelmia Storön-saarelle.

Hiekkakiveä Storönin saarella.

Kuva: Erik Engstro

Ideoita luonto-opastukseen: Rantautunut vene pirunpellolla paikassa, jossa lahti on sulkeutunut. Laiturille on saatava paikkaan liittyvä opaste. Vanhoja talon perustuksia voidaan elävöittää ihmisten tarinoilla ja elämällä.

Koska saarelle ei ole kovin helppo päästä, luonto-opastus voisi olla helposti saatavilla digitaalisesti esimerkiksi verkkosivustolla.

Valkallen

Kohderyhmät: Lapsiperheet. Ulkoilijat. Luontoharrastajat.

Alateemat: Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen. Maailmanperintöajatus.

Maailmanperintöarvot: Pirunpellot. Huuhtoutuneet sorakerrostumat. Raviinit sedimentissä.

Kuvaus: Valkallen tarjoaa vaihtoehtoisen reitin Höga Kustenleden-reitin varrella. Se on myös suosittu retkikohde Lövvikin asukkaiden ja Höga Kusten -hotellin vieraiden keskuudessa. Valkallen-vuorelta on hyvä näkymä Korkearannikon eteläpuolelle. Huipulla on etuyhdistyksen rakentama taukotupa.

Huomioitavaa: Etuyhdistys ja Lövvikin asukkaat on otettava mukaan.

Hornöberget

Kohderyhmät: Lapsiperheet.

Ei niin liikkuvaiset. Tietämättömät uteliaat. Skannaajat.

Alateemat: Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen.

Maaailmanperintöajatus. Ihminen ja maankohoaminen.

Maaailmanperintöarvot: Ei mitään.

Kuvaus: Täällä toteutettiin Lystra-hankkeen pilottitutkimus, ks. alueen kuvaus ja pilottitutkimus liitteessä 1. Pilottitutkimuksen arvioinnin ja kävijöiltä saadun palautteen avulla tämäntyyppistä luonto-opastusta voidaan kehittää ja käyttää myös muualla maailmanperintökohteessa.

Smitingenin luonnonsuojelualue

Kohderyhmät: Lapsiperheet. Ei niin liikkuvaiset. Ulkoilijat.

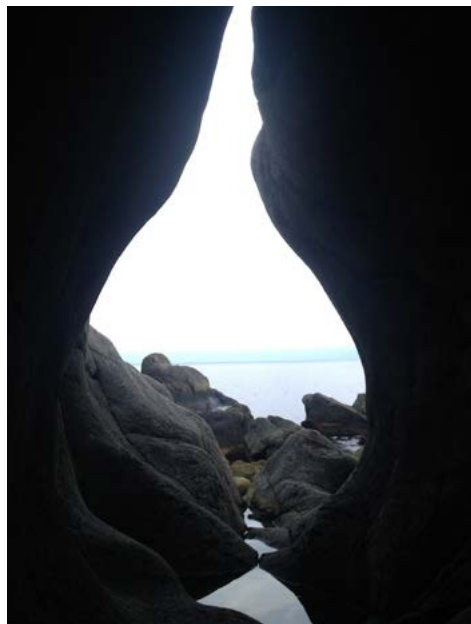
Tietämättömät uteliaat. Asiantuntijat. Skannaajat. Luontoharrastajat.

Alateemat: Maankohoaminen ja meren vaikutus. Maaailmanperintöajatus.

Maaailmanperintöarvot: Tunneliluolat. Sulkeutunut merenlahti. Paljaaksi huuhtoutuneet kalliot.

Kuvaus: Smitingen on valtion luonnonsuojelualue, jossa on merenranta ja kesämökkejä. Siellä on myös pieni kesäkahvila. Monet haluavat vierailla Smitingissä muulloinkin kuin kesäisin. Luonnonsuojelualueella on useita vaellusreittejä ja osa on myös toimintarajoitteisten käytettävissä. Alueella on muutamia maailmanperintökohteelle tunnusomaisia tunneliluolia, joihin on suhteellisen helppo päästä ja jotka ovat hyvin tunnettuja. Siksi tämä paikka on mukana, vaikka se on maailmanperintökohteen ulkopuolella.

Huomioitavaa: Toimintaan on otettava mukaan kunta, kahvilan omistajat ja mökkiläiset, joilla on vahvat siteet paikkaan.

Smitingenin luonnonsuojelualueella on tunneliluolia.

Kuva: Milly Lundstedt.

tärkeitä, kun otetaan huomioon, että suureen osaan maailmanperintökohteesta pääsee vain veneellä ja järjestettyjen vuorojen tarjonta on vähäistä.

Maailmanperintökohteelle tärkeitä mantereella sijaitsevia kyliä ovat muun muassa Bergö, Moikipää, Sundom, Åminne, Särkimo ja kuntien keskustaajamat. Maailmanperintöalueella on myös vastaavasti tärkeitä kyliä kuten Raippaluoto, Norra ja Södra Vallgrund sekä Björköby. Erityisesti eteläosan kylät kuten Bergö ja Molpe ovat tärkeitä maailmanperintökohteen saavutettavuuden parantamisessa.

Muut Suomen paikat esitellään koillisesta lounaaseen.

Kummelskär, Mikkelsaaret

Kohderyhmät: Ulkoilijat. Tietämättömät uteliaat. Asiantuntijat.

Alateemat: Jään jäljet. Maankohoaminen ja meren vaikutus. Ihminen ja maankohoaminen.

Maailmanperintöarvot: Pirunpellot. Ribbed-moreenit.

Kuvaus: Kummelskär on Mikkelsaarten saariston pohjoisosassa sijaitseva saari, jonka entinen merivartioasema on nykyisin luontokeskus, jossa on mahdollisuus yöpyä. Osuuskunta Solrutten ylläpitää toimintaa saarella (ainakin kesällä 2020), mutta osa saaresta on Metsähallituksen omistuksessa. Saarella on luontopolku. Koko Mikkelsaarten alueella on rikas kulttuurihistoria, jonka voi tuoda esiin. Geologisesti katsottuna erilaiset päällekkäiset moreenimuodostumat (esimerkiksi Boskåretin De Geer -moreenit ja Ribbed-moreenit) tekevät Mikkelsaaresta erityisen.

Huomioitavaa: Saari on vaikeasti saavutettavissa ilman omaa venettä. Luontopolku on lyhyt, mutta maaston vuoksi vaikea kävellä. Mikkelsaarten saaristo sopii melojille, mutta alueelle on vaikea päästä. Pidä saaristo siistinä -järjestöllä on taukopaikka Kisbokenissa. Saari on myös veneilijöiden etappipaikka Suomen ja Ruotsin välillä.

Västerön vaellusreitti

Kohderyhmät: Lapsiperheet. Ulkoilijat. Tietämättömät uteliaat. Luontoharrastajat.

Alateemat: Jään jäljet. Maankohoaminen ja meren vaikutus. Ihminen ja maankohoaminen. Maailmanperintöajatus.

Maailmanperintöarvot: Silokalliot ja uurteet. Fladat ja kluuvit. Maankohoamismetsät. Pirunpellot.

Kuvaus: Västerön vaellusreitti sijaitsee juuri maailmanperintöalueen ulkopuolella. Reitti kulkee osittain Metsähallituksen maiden läpi, ja sitä hoitaa Metsähallitus yhdessä Maxmon saaristoyhdistyksen kanssa.

Huomioitavaa: Polut ovat paikoin vaikeakulkuisia kivien ja juurakoiden takia, mutta polku Söderskatanin autiotuvalle voidaan mahdollisesti tehdä esteettömäksi. Pysäköintipaikat ovat liian pieniä linja-autoille ja suuremmille automäärille ja tiet kapeita. Tämän vuoksi esimerkiksi koulut eivät voi käyttää aluetta. Laiturit puuttuvat kokonaan, mutta melojat voivat rantautua esimerkiksi pienille luonnonhiekkarannoille tai Söderskatanille. Geologisten arvojen lisäksi alueella on mainitsemisen arvoinen kulttuurihistoria liittyen sotaan, salakuljetukseen ja kalastukseen. Koska alueella voi retkeillä ilman venettä, reitti on tärkeä paikka kertoa maailmanperintökohteesta, vaikka se sijaitseekin sen ulkopuolella.

Västerön vaellusreitti.

Kuva: Malin Henriksson

Valassaaret

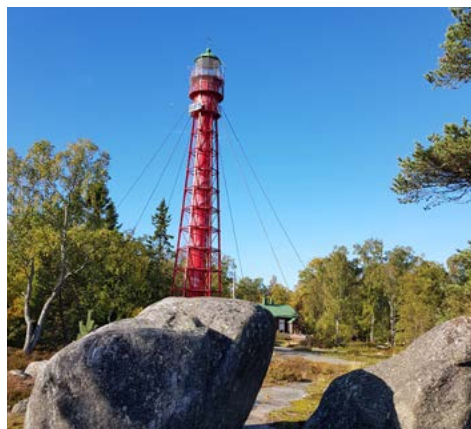
Kohderyhmät: Lapsiperheet. Ulkoilijat. Asiantuntijat. Luontoharrastajat.

Alateemat: Maankohoaminen ja meren vaikutus. Maailmanperinnön biologinen monimuotoisuus. Ihminen ja maankohoaminen. Havainnot ja tutkimus.

Maailmanperintöarvot: Fladat ja kluuvit, Ribbed-moreenit, Maankohoamismetsät. Pirunpellot.

Kuvaus: Valassaarten (Äbbskäret ja Storskäret) etelä- ja pohjoispäässä on satamia, ja niiden välissä kulkee luontopolku. Eteläosan keskellä sijaitsee majakka ja vanhoja majakanvartijoiden asuintaloja. Pohjoisen sataman edustalla on perinteikäs biologinen asema. Rakennukset eivät ole yleisölle avoimia. Valassaarille järjestetään kesällä maailmanperintöristeilyjä ja saariryhmä on veneilijöiden ja matkailuyrittäjien suosima kohde, vaikka yöpymismahdollisuudet ovat hyvin rajalliset ja kesäisin saa liikkua vain merkityillä poluilla.

Huomioitavaa: Koko saariryhmä on vaikeasti saavutettavissa, mutta sopii hyvin pienemmille ryhmille. Kohteen kehittämiseen on otettava mukaan useita toimijoita. Alueella on erityinen luontohistoria, ja vuodesta 1947 alkaen se on toiminut lintujensuojelualueena ja biologisen aseman (Ostrobothnia Australis) toimintaa on harjoitettu siitä lähtien. Kulttuurihistoria on myös rikas, ja yhteys Ruotsiin on selkeä, koska etäisyys Holmöarna-saarille on lyhyt.

Valassaarten majakka.

Kuva: Malin Henriksson

Paikan päällä tapahtuvaa luonto-opastusta kehitettäessä on tärkeää ottaa mukaan sekä Björköön osakaskunta, Björköön muinaismuistoyhdistys että Ostrobothnia Australis. Valassaarten geologia on mielenkiintoinen (Ribbed- ja De Geer -moreenit sekä pirunpellot), mutta on niin paljon muutakin kerrottavaa, ettei Jään jälkiä oteta esiin ensisijaisena alateemana.

Svedjehamn, Bodvattnetin kierros ja Saltkaret

Kohderyhmät: Lapsiperheet. Ei niin liikkuvaiset. Ulkoilijat. Tietämättömät uteliaat. Skannaajat.

Alateemat: Jään jäljet. Maankohoaminen ja meren vaikutus. Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen. Maailmanperinnön biologinen monimuotoisuus. Ihminen ja maankohoaminen.

Maailmanperintöarvot: De Geer -moreenit. Fladat ja kluuvit. Maankohoamismetsät.

Kuvaus: Svedjehamn on Merenkurkun saariston vilkkain alue ja samalla eniten palveluita tarjoava alue. Alue on osin saavutettavuudeltaan mukautettu ja siellä käy myös monia kouluryhmiä. Vaellusmahdollisuudet ovat hyvät, ja Bodvattnetin reitti ja Långgrundin levähdysalue ovat hyväkuntoiset. Alue on osa Björkö–Paniken vaellusreittiä. Parin kilometrin päässä on Vikarskatin kalasatama, josta alkaa Vikarskatin vaellusreitti.

Huomioitavaa: Alueella on paljon toimijoita ja yksityisiä kesämökkejä/venevajojia, jotka on otettava huomioon kaikessa suunnittelussa. Alueella on paljon kävijäpaineita sekä toiveita ja tarpeita. Suunnitelmissa on muun muassa vaellusreitin laajentaminen rengasreitillä. Runsaan kävijämäärän vuoksi on

tärkeää, että luonto-opastuksen tarjonta on monipuolista ja että tarjolla on muutakin kuin perinteisiä opastauluja. Alueen interpretaatiota kehitettäessä Björkön osakaskunta ja Mustasaaren kunta otetaan mukaan.

Ihminen ja maankohoaminen -alateemaa koskevaa luonto-opastusta kehitettäessä on myös Björkön muinaismuistoyhdistykselle tarjottava mahdollisuus osallistua.

Vaikka suositeltava enimmäismäärä on neljä alateemaa paikkaa kohden, voidaan tällä alueella ottaa esiin useampia. Kokonaisuutena Svedjehamnin alue muodostuu useista eri osa-alueista, jotka voivat keskittyä eri alateemoihin. Ihminen ja maankohoaminen sopii parhaiten Bodbackiin ja Svedjehamniin, kun taas *Jään jäljet*, *Maankohoaminen ja meren vaikutukset sekä Maailmanperinnön biologinen monimuotoisuus* sopivat paremmin Saltkaretin näkötornille ja poluille. Alateema *Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen* kannattaa ottaa esiin alueella, koska siellä tavoitetaan niin monia kävijöitä.

Merenkurkun saariston interpretaatiosuunnitelman pilottitestaus tehtiin Bodvattnetin kierroksella. Katso lisää liitteestä 1.

Saltkaretin näkötorni.

Kuva: Malin Henriksson

Klobbskat ja Kikanberget

Kohderyhmät: Lapsiperheet. Tietämättömät uteliaat. Skannaajat. Luontoharrastajat.

Alateemat: Jään jäljet. Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen. Ihminen ja maankohoaminen.

Maailmanperintöarvot: Silokalliot ja uurteet.

Kuvaus: Kikanbergetin mäennyppylä sijaitsee Klobbskatin kala- ja vierasvenesataman vieressä, jossa on myös useita yrittäjiä. Klobbskatissa on näkötorni ja parkkipaikka asuntovaunuille. Kunta on tärkeä toimija Klobbskatissa. Kikanbergetille johtaa pieni luontopolku.

Huomioitavaa: Mustasaaren kunnassa on suunnitteilla matkailupalvelujen

kehittäminen lähialueella. Kunta ja venekerho otetaan mukaan luonto-opastuksen kehittämiseen. Jälkimmäinen vastaa osasta satamaa. Koska etäisyydet ovat lyhyitä ja alueelle pääsee autolla, alueelle soveltuisi hyvin esteettömyydeltään mukautettu reitti.

Ideoita luonto-opastukseen: Klobbskatin tornista näkyy kirkkaalla säällä useita majakoita. Ne voitaisiin ilmaista tornissa samankaltaisilla kartoilla kuin Saltkaretin näkötorissa.

Björkö-Panike-vaellusreitti, Vargis ja Björkören

Kohderyhmät: Lapsiperheet. Ulkoilijat. Tietämättömät uteliaat. Asiantuntijat. Luontoharrastajat.

Alateemat: Jään jäljet. Maankohoaminen ja meren vaikutus.

Maaailmanperinnön biologinen monimuotoisuus. Ihminen ja maankohoaminen.

Maailmanperintöarvot: Fladat ja kluuvit. Maankohoamismetsät. De Geer – moreenit. Ribbed-moreenit.

Kuvaus: Björkö-Paniken vaellusreitti kulkee Svedjehamnista Panikeen. Esteenä on usein kuitenkin venekuljetukset, jotka tarvitaan Björkön päässä Långgrundin ja Stora Segelörenin välillä sekä Panikessa sijaitsevan Kvicksundin ylitse. Metsähallitus suunnittelee reitin yhdistämistä mantereeseen sekä Panikessa että Stora Segelörenissä ja uuden pysäköintialueen rakentamista Panikeen satamaan johtavan tien varrelle. Saaria, joiden kautta vaellusreitti kulkee, on pitkään käytetty muun muassa laidunmaana. Kvicksundissa on Björkörenin vuokramökki, jota käyttävät mielellään erityisesti vapaa-ajan kalastajat ja melojat. Vargiksen autiotupa on vaatimaton ja kaikille avoin. Mökit, joihin pääsee autolla tai pienveneväylän kautta, soveltuvat hyvin myös vapaa-ajankalastajien tai melojien tukikohdaksi. Mökit sijaitsevat vaellusreitin eteläpään lähellä.

Huomioitavaa: Paniken ja Björkön välinen alue on melojien suosima, ja kanoottilaiturit sijaitsevat molempien mökkien rannassa ja vaellusreitin varrelta olevalta levähdyspaikalta. Alueella on värikäs historia metsästäjien etappipaikkana ja salakuljettajien tukikohtana kieltolain aikana. Laidunnus ja niitto ovat vaikuttaneet suuressa määrin saarien kasvillisuuteen.

Björkö-Paniken vaellusreitti.

Kuva: Malin Henriksson

Sommarö

Kohderyhmät: Lapsiperheet. Ei niin liikkuvaiset. Tietämättömät uteliaat. Skannaajat.

Alateemat: Jään jäljet. Maankohoaminen ja meren vaikutus.

Maaailmanperinnön biologinen monimuotoisuus. Maaailmanperintöajatus.

Maaailmanperintöarvot: Silokalliot ja uurteet. Fladat ja kluuvit. Maankohoamismetsät.

Kuvaus: Sommarön entisellä sotilasalueella on näkyvissä jälkiä aikaisemmasta sotilaskäytöstä leveiden polkujen, talojen perustusten ja tykkialustojen muodossa. Alueelta johtaa Sommarön vaellusreitti Sommarösundiin, ja lisäksi alueella on lyhyehkö luontopolku. Merenkurkun luontokoulu ja koulujen leirikoulut käyttävät aluetta ahkerasti, ja se on myös suosittu koulujen retkipäivän kohde. Sommarösundin vaellusreitin

Sommarö.

Kuva: Malin Henriksson

varrella ei ole mahdollisuutta rengasreitille, mutta molemmissa päissä olevien pysäköintialueiden ansiosta koululuokat voivat kulkea reitin.

Huomioitavaa: Vain osittain saavutettavissa sorateiden johdosta. Laituri on melko huonokuntoinen ja pienempien veneiden on vaikea rantautua. Luonto-opastusta on saatavilla, mutta sitä voidaan päivittää ja lisätä. Sotahistoria voidaan ottaa esiin maaston jälkien ja merkkien selittämiseksi. Vuorovaikutteinen luonto-opastus sopii alueelle kävijöitä ajatellen.

Maailmanperintöportti ja Raippaluodon silta

Kohderyhmät: Lapsiperheet. Ei niin liikkuvaiset. Tietämättömät uteliaat. Skannaajat. Luontoharrastajat.

Alateemat: Kaikki alateemat sopivat Maailmanperintöporttiin.

Maailmanperintöarvot: Ei suorassa yhteydessä, mutta sillalta näkee De Geer -moreeneja.

Kuvaus: Maailmanperintöportti on maailmanperintöalueen virallinen sisään tuloportti ja vierailukeskus. Paikalla on paljon kävijöitä, mutta asiakaspalvelua saa vain kesäisin ja satunnaisesti/tilauksesta loppuvuodesta. Maailmanperintöportilla on informaatiota tarjoava aula, pääsymaksullinen näyttely sekä kunnan taidegalleria. Alueella on myös suuri pysäköintialue ja vieraslaituri.

Huomioitavaa: Maailmanperintöportin ja Raippaluodon sataman välille on suunnitteilla luontopolku. Maailmanperintöportti on luonnollinen paikka valottaa alateemoja *Maailmanperintöajatus ja Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen*. Raippaluodon sillan toisella puolella sijaitseva Fjärdskär voidaan liittää alueeseen kokonaisuutena. Maailmanperintöportin tehtävänä on ohjata kävijät maailmanperintökohteeseen. Raippaluodon silta on itsessään nähtävyys ja monet käyvät sillalla, joten sitä ja näköalaa maailmanperintöalueelle voitaisiin hyödyntää enemmänkin luonto-opastuksessa.

Ideoita luonto-opastukseen: Maailmanperintöportti mahdollistaa digitaalisen luonto-opastuksen ja tekniset ratkaisut, joita ei voi toteuttaa ulkotiloissa. Lisäksi vierailukeskus antaa mahdollisuuden kokea vaikeammin saavutettavat paikat ja Korkearannikon digitaalisten apuvälineiden avulla.

Terranova

Kohderyhmät: Lapsiperheet. Ei niin liikkuvaiset. Tietämättömät uteliaat. Asiantuntijat. Luontoharrastajat.

Alateemat: Kaikki alateemat sopivat Terranovaan. Uudistettu näyttely avautuu vuonna 2021.

Maailmanperintöarvot: Ei paikan päällä.

Kuvaus: Terranova, Pohjanmaan museon luonnontieteellinen näyttely uusitaan vuosina 2020–2021, ja se kertoo Merenkurkun luonnosta, sen geologiasta, kulttuurihistoriasta ja maailmanperintöarvoista. Pohjanmaan museossa käy vuosittain lähes 20 000 kävijää.

Huomioitavaa: Terranovalla ei ole tällä hetkellä luontopedagogia, mutta museo tekee yhteistyötä muiden maailmanperintötoimijoiden kanssa näyttelyn suunnittelussa. Maailmanperintöporttiin verrattuna Terranova on suuntautunut luonnontieteellisemmin. Terranovan ja Maailmanperintöportin välistä yhteistyötä voidaan kehittää, ja Maailmanperintöportin tavoin Terranova voi myös houkutella vierailemaan maailmanperintökohteessa. Paikka voi ennen kaikkea antaa yleiskuvan ja ymmärrystä maailmanperinnöstä. Terranova on koulujen kannalta tärkeä.

Idéer till naturvägledning: Terranova möjliggör digital naturvägledning och tekniska lösningar som inte är möjliga utomhus. Möjligheten finns här att få uppleva de mer svårtillgängliga platserna samt Höga Kusten via digitala hjälpmedel.

Fäliskäret (Rönnskär)

Kohderyhmät: Ulkoilijat. Tietämättömät uteliaat. Asiantuntijat. Luontoharrastajat.

Alateemat: Jään jäljet. Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen. Ihminen ja maankohoaminen. Maailmanperintöajatus.

Maailmanperintöarvot: Pirunpellot. Silokalliot ja uurteet.

Kuvaus: Fäliskäret sijaitsee kaukana merellä ja saarella on tunnusmajakka, joka on Suomen vanhin puusta tehty merimerkki. Saarella on vuokramökkejä vanhoissa luotsiasunnoissa. Fäliskäretillä on useita aktiivisia yhdistyksiä ja järjestöjä, jotka voidaan ottaa mukaan kehittämistyöhön. Fäliskäretillä on ratkaiseva merkitys Korkearannikon ja Pohjanmaan rannikon välillä liikkuvien veneilijöiden tulo- ja lähtösatamana.

Huomioitavaa: Lähimmät satamat ovat Bredskärin kalasatama Molpessa, Bredhällanin kalasatama ja Ytterbådanin kalasatama Bergössä. Vierailumahdollisuudet riippuvat säästä, koska matka avomeren yli on pitkä. Aluetta koskevaa luonto-opastusta voi olla myös satamissa. Lintujen pesimäaikana saa liikkua vain merkityillä poluilla. Rönnskärin alueella on hyvin mielenkiintoinen merenkulun historia ja paljon hylkyjä. Alueen aktiivinen sukellusseura voi antaa niistä lisätietoa. Ulkosaariston kasvi- ja eläinlajisto, muuttolinnut ja rannan sukkessio ovat aiheita, jotka voidaan ottaa esiin yleisen maailmanperintötiedon lisäksi. Kallioperä eroaa myös muusta Merenkurkun saaristosta ja vaikuttaa maisemaan ja biologiaan.

Fäliskäret.

Kuva: Malin Henriksson

Moikipää

Kohderyhmät: Lapsiperheet. Ulkoilijat.

Tietämättömät uteliaat. Luontoharrastajat.

Alateemat: : Jään jäljet. Maankohoaminen ja meren vaikutus.

Maaailmanperinnön biologinen monimuotoisuus. Ihminen ja maankohoaminen.

Maaailmanperintöarvot: Silokalliot ja uurteet. Fladat ja kluuvit. Maankohoamismetsät.

Kuvaus: Moikipäässä on kanoottilaituri, luontopolku ja vipumajakan rekonstruktio, mutta saariryhmä on vaikeasti saavutettavissa, koska laivamatka on tuulialtis eikä säännöllisiä järjestettyjä vuoroja ole. Talo ja torni eivät ole niin hyvässä kunnossa, että niissä voisi käydä vierailijoita. Tornista ei ole myöskään enää merinäköalaa kasvaneen koivumetsän takia. Paikalla on potentiaalia teltpapaikkana suurten ruohokenttien ansiosta aseman ja sataman läheisyydessä.

Huomioitavaa: Molpe Strömmen on luonnollinen lähtökohta Moikipään vierailulle, sillä alueella on ravintola Strand-Mölle, uimaranta, kajakkien vuokrausta sekä Molpe-paviljonki. Molpe Strömmen tarjoaa vierailijoille erilaisia palveluja. Alueella ei ole maailmanperintöarvoja, mutta se voi toimia sisääntuloporttina ja herättää kiinnostusta maailmanperintöä kohtaan. Sama koskee Bredskärin satamaa. Kunta ja yritykset suunnittelevat paikan kehittämistä porttina maailmanperintöalueen eteläosaan.

Ideoita luonto-opastukseen: Maaailmanperintökohteen asiakaspalvelupisteen ravintola Strand-Möllen ansiosta Molpe Strömmeniin sopisi monenlainen luonto-opastus, myös digitaalinen.

Kuva: Malin Henriksson

5. Suunnitelman toteuttaminen

Maaailmanperintöalueen interpretaatiossa keskeistä on luoda yhteys geologian ja tavallisen ihmisen välille. Ihmiset välittävät geologista perintöä eteenpäin, olivat he sitten geologian salaisuuksia paljastavia tutkijoita tai yksittäisiä kävijöitä, jotka kertovat maailmanperinnön tarinaa perheilleen ja ystävilleen.

Maaailmanperintökohteen interpretaatio eli geologian yhdistäminen nykyajan asukkaisiin ja kävijöihin, tapahtuu monin eri tavoin. Tämän suunnitelman pääteema ja alateemat toistuvat myös muissa maailmanperintöaineistossa, kuten kotisivuilla, esiteissä, videoissa yms. Kohderyhmät otetaan huomioon prosessissa. Luonto-opastukseen kuuluu myös ihmisten kohtaaminen, jolloin asukkaat ja kävijät tapaavat maailmanperintökohteen henkilöstöä, yrittäjiä ja oppaita. Ihmiset jakavat tietoa maailmanperinnöstä keskenään. Alueen luonto-opastus sisältää luonnollisesti myös miehittämättömän luonto-opastuksen, jota tarjotaan ulkona maastossa, luvussa 4 luetelluissa paikoissa sekä muissa paikoissa maailmanperintökohteen sisällä ja sen ulkopuolella.

5.1 Hallinto, talous ja prioriteetit

Maaailmanperinnön yleissopimuksen ratifioineet valtiot ovat vastuussa maailmanperintökohteiden säilyttämisestä ja suojelusta sekä niistä tiedottamisesta. Ruotsissa ja Suomessa vastuu hallinnosta on delegoitu. Korkearannikon / Merenkurkun saariston maailmanperinnön kohdalla Västernorrlandin läänin lääninhallitus vastaa Korkearannikon hallinnosta Ruotsissa ja Metsähallituksen Rannikon luontopalvelut vastaavasti Merenkurkun saaristosta Suomessa.

Sekä Korkearannikolla että Merenkurkun saaristolla on hallintasuunnitelmat, jotka päivitetään vuosina 2020–2021. Tarkoituksena on laatia koko maailmanperintöä koskeva yhteinen hallintasuunnitelma. Hallintasuunnitelmat tekee lääninhallitus ja Metsähallitus yhteistyössä alueellisten ja paikallisten toimijoiden kanssa. Yhteistyö interpretaatiosuunnitelman tiimoilta on ollut hyvä tapa kehittää yhteistyömenetelmiä rajat ylittävään suunnitteluun. Hallintasuunnitelmasta voi lukea lisää maailmanperinnön hoidosta.

Työpajan osallistujat merkitsivät karttaan omat lempipaikkansa maailmanperintöalueella.

Kuva: SLU Centrum för naturvägledning

Interpretaation toteuttaminen

luvussa 4 kuvatuilla kohteilla riippuu lääninhallituksen ja Metsähallituksen rahoituksen tilasta. Osa paikoista vaatii vähemmän panostusta ja osa enemmän. Osalla paikoista toteutus riippuu myös paikallisten toimijoiden sitoutumisesta ja resursseista. Kun muut toimijat haluavat kehittää maailmanperinnön käyntikohteita ja niiden luonto-opastusta, lääninhallitus ja Metsähallitus avustavat tietoineen, sisältöineen jne. Tämä pätee myös silloin, kun ei ole mahdollista toteuttaa muiden aloitteita.

Lääninhallitus saa vuosittaisen avustuksen Ruotsin Luonnonsuojeluvirastolta maailmanperintökohteen Ruotsin puoleisen osan hallintoa varten. Lisäksi lääninhallitus saa varoja Korkearannikon luonnonsuojelualueiden ja kansallispuiston hoitoon. Ulkoiset hankkeet ovat toinen tärkeä rahoituslähde ja edellytys maailmanperintökohteen luonto-opastukselle.

Merenkurkun saaristossa käyntikohteiden kehittäminen rahoitetaan osittain Metsähallituksen vuosittaisella alueellisella budjetilla. Talousarvio riippuu ympäristöministeriön valtionmäärärahoista. Myös paikalliset yhdistykset ja alueen kunnat vastaavat osasta kohteista. Korkearannikon tapaan tämä vaikuttaa siihen, mitä alueita Metsähallitus priorisoi. Infotaulut ja esitteet rahoittaa osittain alueen asiakaspalvelusta vastaava Merenkurkun maailmanperintöyhdistys. Suomessa myös maailmanperintökuntien satamat ja muut keskeiset paikat ovat tärkeitä paikkoja maailmanperintöä koskevan tiedon ja interpretaation esittämiseen. Maailmanperintöalueen yleisestä esittelystä vastaa Merenkurkun Maailmanperintöyhdistys.

Interpretaatiosuunnitelma on hyväksytty sekä lääninhallituksessa että Metsähallituksessa. Suunnitelman vakiinnuttavat ne työntekijät, joita suunnitelma koskee lääninhallituksessa ja Metsähallituksessa. Osa työntekijöistä on myös osallistunut työprosessiin. Maailmanperintökuntien ja muiden asianomaisten viranomaisten osalta suunnitelman vakiinnuttavat ensisijaisesti Korkearannikon ja Merenkurkun saariston yhteistyöryhmä, Korkearannikon hallintoneuvosto ja Merenkurkun saariston neuvottelukunta sekä Merenkurkun maailmanperintö ry. Lisäksi suunnitelman laatimiseen ovat osallistuneet työpajoissa ja kommenttikierrosten kautta myös kunnat, viranomaiset, destinaatio-organisaatiot, paikalliset yhdistykset ja matkailuyrittäjät. Interpretaatiosuunnitelma on tärkeä myös silloin, kun Lystra-hanke esittelee lopputuloksiaan eri sidosryhmille.

Suunnitelman levittämiseksi lääninhallitus ja Metsähallitus jakavat sitä ja viittaavat siihen. Organisaatiot tulevat käyttämään sitä oman työnsä lähtökohtana. Lisäksi organisaatiot toimittavat suunnitelmaa aktiivisesti matkailujärjestöille, kunnille ja alueellisille toimijoille. Suunnitelma tullaan myös laittamaan kotisivuille ja lähettämään kaikille hankekumppaneille.

Painopisteet

Lääninhallitus aikoo toteuttaa valitut paikat Ruotsissa seuraavassa etusijajärjestyksessä:

1. Skuleskogenin kansallispuisto, Skuleberget, Mjällomshalvön ja Mosjön
2. Skags Udde, Bönhamn, Barsta, Högbonden, Rotsidan, Mjältön ja Smitingen
3. Valkallen, Storön, Ulvön, Stortorget, Högklinten, Trysunda ja Gullvik

Näköala Skuleskogenin kansallispuistossa.

Kuva: Malin Henriksson

Näköala Saltkaretin näkötorjista Svedjehamnissa.

Kuva: Malin Henriksson

Metsähallitus aikoo toteuttaa valitut paikat Suomessa seuraavassa etusijajärjestyksessä:

1. Svedjehamnin alue, Björkö-Panken-vaellusreitti, Valassaaret, Sommarö
2. Kummelskär, Västerö, Klobbskat ja Kikanberget
3. Tietoa satamissa ja kylissä, Fäliskäret, Moikipää

Tämä on haluttu suunta, mutta järjestystä voidaan muuttaa ulkoisten tekijöiden mukaan.

Maailmanperintöportilla, Terranovalla ja Korkearannikon luontokeskuksella on erityinen vastuu viestiä koko maailmanperinnöstä näyttelyin, aktiviteetein, kouluohjelmin, luennoin jne., ja näin vaikuttaa toiminnallaan suunnitelman paikalliseen juurruttamiseen.

Korkearannikon keskeisiä paikkakuntia ja Merenkurkun saariston kyliä ei ole listattu lääninhallituksen ja Metsähallituksen painopistealueiksi. Tämä johtuu siitä, että panostaminen luonto-opastukseen näillä paikkakunnilla riippuu paikallisyhteisöjen aloitteista. Paikat ovat kuitenkin erittäin tärkeitä maailmanperinnön paikalliselle juurruttamiselle ja kävijöiden luontaisia lähtöpisteitä kävijöille.

5.2 Tavoitteet

Suunnitelman tavoitteet, jotka on tarkoitus saavuttaa vuoteen 2030 mennessä, ovat:

- 90 % lääninhallituksen tai Metsähallituksen laatimasta uudesta Korkearannikon / Merenkurkun saariston maailmanperinnön interpretaatiosta on suunnitelman mukaista.
- Lääninhallitus ja Metsähallitus varmistavat suunnitelman toteuttamisen. Tämä riippuu kuitenkin pitkälti ulkoisesta rahoituksesta.
- 80 % asukkaista ja kävijöistä tietää Korkearannikon / Merenkurkun saariston olevan yhteinen maailmanperintökohde maankohoamisen vuoksi.
- 80 % kuntien laatimasta Korkearannikon / Merenkurkun saariston maailmanperintökohteen uudesta luonto-opastuksesta noudattaa suunnitelmaa ja että kunnat näkevät roolinsa tärkeänä maailmanperintötiedon välittäjänä.
- 50 % muista maailmanperintöopastusta tuottavista toimijoista ja sidosryhmistä noudattaa suunnitelmaa. Koska tämä on suurelta osin lääninhallituksen ja Metsähallituksen vaikutuspiirin ulkopuolella, tämän tavoitteen saavuttamista pidetään onnistuneena vakiinnuttamisena.

Nämä tavoitteet ovat yhdenmukaisia joidenkin Lystran hankesuunnitelman tavoitteiden kanssa. Lystran tavoite on, että entistä suurempi osa kävijöistä tietää Korkearannikon / Merenkurkun saariston olevan maailmanperintölistalla ja että se on yhteinen rajat ylittävä maailmanperintökohde, jonka osa-alueet sijaitsevat sekä Ruotsissa että Suomessa. Lystran kokonaistavoitteissa mainitaan myös, että valtaosa maailmanperintötiedon tärkeistä välittäjistä tuntee ja ymmärtää maailmanperintökohteen interpretaatiosuunnitelman ja sen kokonaissanoman. Maailmanperintöalueen tärkeitä välittäjiä ovat Korkearannikon / Merenkurkun saariston matkailuyrittäjät, yhdistykset, pedagogit, oppaat ja muut toimijat. Välitettävän tiedon tulisi muodostaa yhtenäinen ja kokonaisvaltainen sanoma, joka sisältää maankohoamisen ja jääkauden jäljet maisemassa sekä niiden vaikutukset kasvistoon ja eläimistöön. Tämän toteutuminen edellyttää suunnitelman levittämistä ja juurruttamista edellä mainittuihin ryhmiin.

5.3 Seuranta, arviointi ja voimassaoloaika

Suunnitelma on voimassa vuoteen 2030 asti. Se antaa aikaa sen toteuttamiseen, vakautta ja mahdollisuuden ennakoida. Kymmenen vuotta on kuitenkin pitkä aika, joten Metsähallituksen ja lääninhallituksen tulee tarkistaa suunnitelma vuonna 2025. Tällöin suunnitelmaa voidaan mukauttaa uusiin vallitseviin olosuhteisiin ja saada myös uutta nostetta toteutukseen. Vuoden 2025 tarkistukseen on sisällytettävä arvio siitä, kuinka hyvin suunnitelma on toiminut ja miten sitä on hyödynnetty. Voimassaoloaikanaan suunnitelma voi toimia pohjana hankehakemuksille ja vastaaville, niin hallintoviranomaisille kuin muillekin toimijoille. Alateemaosio soveltuu erityisesti matkailuyrittäjille, yhdistyksille, pedagogeille, oppaille ja muille toimijoille.

Vuoden 2020 aikana käynnistetään koko maailmanperintöalueen yhteinen hallintasuunnitelma, jonka on myös tarkoitus olla voimassa vuoteen 2030 saakka. Merenkurkun saariston strategia ulottuu vuoteen 2025, ja tästäkin syystä interpretaatiosuunnitelma on tarkistettava vuonna 2025.

Kun luonto-opastusta tarjotaan tietyssä paikassa, on varmistettava, kuka vastaa jatkossa ylläpidosta. On myös

Monet eri toimijat luovat elämyksiä kävijöille. Voit esimerkiksi kiipeillä Skulebergetin vuorella.

selvitettävä mitä resursseja vuosittaiseen ylläpitoon tarvitaan. Huonossa kunnossa olevat luonto-opasteet antavat usein ikävän vaikutelman ja itse sanoma ei välity. Yhteistyö eri toimijoiden välillä on tärkeää, ja lääninhallitus ja Metsähallitus antavat mielellään tietoa maailmanperinnöstä, jos joku haluaa omatoimisesti tarjota luonto-opastusta alueella.

Interpretaatiosuunnitelma tulee täsmentymään kokonaisuudessaan vuonna 2025. Lystran hankesuunnitelmassa on myös listattu seuranta, jonka kaksi kohdetta liittyvät interpretaatiosuunnitelmaan:

- Kävijätutkimukset toteutetaan Korkearannikolla ja Merenkurkun saaristossa vuonna 2022. Tämä tulee suunnitella siten, että edellä mainittuja tavoitteita voidaan seurata.
- Vuonna 2021 toteutetaan kysely turistikyrittäjien, yhdistysten, pedagogien, oppaiden ja muiden toimijoiden kohderyhmälle, joka on hankkeessa tunnistettu keskeiseksi maailmanperintötiedon välittäjäksi.

5.4 Vastuunjako ja tie eteenpäin

Maailmanperintökohteen Korkearannikko / Merenkurkun saaristo hallinnoija on Ruotsissa lääninhallitus ja Suomessa Metsähallitus. Suuri osa alueesta on kuitenkin yksityisessä tai muussa omistuksessa. Maailmanperintökohde sijaitsee Ruotsissa Kramforsin ja Örnsköldsvikin kunnissa ja Suomessa Vaasassa, Mustasaaressa, Maalahdessa, Korsnäsissä ja Vöyrissä. Alueella on monia aktiivisia kyliä ja yhdistyksiä, joiden painopisteenä on toisinaan maailmanperintö, toisinaan jokin muu. Tässä luvussa kuvataan eri toimijoiden roolia maailmanperintöalueen interpretaatiossa suunnitelman voimassaoloaikana.

Kunnat ja alueet

Kunnat voivat olla tärkeitä maailmanperintötiedon välittäjiä koulu- ja esikouluikäisille lapsille ja nuorille. Matkailupalvelujen ja kohteiden kehittämisen osalta kunnilla on avainrooli useassa paikassa. Luonto-opastuksen yhteensovittamisessa yhteistyö kuntien kanssa on tärkeää kaikissa kohteissa.

Interpretaation juurruttaminen alueellisten toimijoiden kuten Region Västernorrlandin ja Pohjanmaan liiton keskuuteen on myös tärkeää, koska niillä on keskeinen rooli monissa maailmanperintökohteeseen liittyvissä yhteyksissä, erityisesti kehitystyössä. Region Västernorrland vastaa alueen kehityksestä ja voi siten ottaa johtavan roolin.

Matkailuala

Maailmanperintöstatus on monissa tapauksissa eduksi matkailuelinkeinolle ja sitä käytetään mielellään markkinoinnissa. Näin on myös Korkearannikolla ja Merenkurkun saaristossa. Tämä toteutetaan ensisijaisesti yhdessä Höga Kusten Destinationsutveckling ja Höga Kusten Turism -yhtiöiden sekä Merenkurkun maailmanperintö ry:n ja Visit Vaasan kanssa. Näiden neljän toimijan suunta ja roolit eroavat hieman toisistaan, joten tässäkin tarvitaan laajaa juurruttamista. Näin saadaan yhteinen näkemys maailmanperinnön roolista kaikkien matkailuelinkeinojen ja kohdekehityksen parissa työskentelevien kesken. Interpretaatiosuunnitelma on tärkeä matkailuelinkeinolle, sillä se mahdollistaa kaikille osapuolille yhdenmukaisen ja oikean tiedon saatavuuden markkinoinnin ja myynnin pohjaksi.

Korkearannikolla maailmanperintökohde kuuluu laajempaan alueeseen, joka koostuu Härnösandin, Kramforsin, Sollefteån ja Örnsköldsvikin kunnista. Tämä alue tunnustetaan matkailusektorilla yhtenä kohteena, jota markkinoidaan Korkearannikon alueena. Matkailuelinkeinolle luonto ja maailmanperintö ovat tärkeä osa markkinointia, ja matkailijoille se on syy matkustaa alueelle. Siksi destinaatio-organisaatiot ja matkailualan yrittäjät ovat tärkeitä toimijoita alueella. Myös Merenkurkun saaristossa maailmanperintöstatus ja luonto ovat tärkeitä matkan syitä. Maailmanperintöä käytetään koko Vaasan seudun markkinoinnissa. Alueen matkailun edistämisestä ja kehittämisestä vastaavan Visit Vaasan omistavat Vaasa, Mustasaari, Vöyri, Maalahti, Korsnäs, Närpiö,

Kajakki on upea tapa kokea maailmanperintökohde.

Kuva: Anna Carlemalm

Laihia ja Isokyrö. Merenkurkun maailmanperintö ry vastaa asiakaspalvelusta ja koordinoi markkinointia Visit Vaasan kanssa. On positiivista, jos nämä organisaatiot käyttävät interpretaatiosuunnitelmaa aktiivisesti. Tämä vahvistaa edelleen maailmanperintömme sanomaa ja tarinaa. Siksi on tärkeää jatkaa tiivistä yhteistyötä lääninhallituksen, Metsähallituksen ja matkailuelinkeinon välillä.

Sekä Korkearannikolla että Merenkurkun saaristossa on useita pienyrittäjiä, jotka työskentelevät osa-aikaisesti tai päätoimisesti matkailuelinkeinon parissa. Ravintolat, myös kesäravintolat ja -kahvilat, veneilijät, oppaat ja yöpymistoimintaa harjoittavat yrittäjät ovat tärkeitä maailmanperintötiedon välittäjiä. Interpretaatiosuunnitelma auttaa kaikkia asiakkaiden ja kävijöiden kanssa kommunikoidessa tuomaan esiin maailmanperinnön tärkeitä asioita.

Maailmanperintökohteen kaksi vierailukeskusta ovat keskeisiä toimijoita niin vierailukohteina kuin maailmanperintötiedon välittäjinä. Ruotsin puolella Korkearannikon luontokeskusta johtaa lääninhallitus, ja Merenkurkun saaristossa Merenkurkun maailmanperintöyhdistys on vastuussa Maailmanperintöportista. Näillä paikoilla on hyvät mahdollisuudet viestiä pääteemasta ja kaikista alateemoista eri tavoin ja houkutella vierailemaan eri puolilla maailmanperintökohdetta. Ne ovat myös luontevia kokoontumispaikkoja käydä vuoropuhelua uusista toimista, jotka lääninhallitus ja Metsähallitus tai alueen muut toimijat voivat käynnistää. Lääninhallituksella on viranomaisena tärkeä rooli vuoropuhelun toteuttajana. Merenkurkun saaristossa sekä Merenkurkun maailmanperintöyhdistys että Merenkurkun saariston maailmanperintöneuvottelukunta ovat tärkeitä foorumeita, joissa keskustellaan tulevista toimista.

Yksityiset maanomistajat

Maanomistusolosuhteet sekä maanomistajien ja hallintojien välinen yhteistyö eroavat toisistaan Merenkurkun saaristossa ja Korkearannikolla. Merenkurkun saaristossa pienet korkeuserot yhdessä maankohoamisen, sedimentaation ja umpeenkasvun kanssa merkitsevät sitä, että maapinta-ala tulee kasvamaan merkittävästi muutaman vuosikymmenen kuluessa. Tästä syystä rannat ovat kylän maanomistajien yhteisömuutoksessa ns. jakokuntina, osakaskuntina tai yhteisalueina. Maailmanperinnön hoidossa ja kehittämisessä keskeiset yhteistyötahot ovat edustettuina Merenkurkun saariston maailmanperintöneuvottelukunnassa, jossa interpretaatiosuunnitelma vakiinnutetaan ja jossa sitä seurataan. Korkearannikolla yksityiset maanomistajat eivät ole samalla tavalla järjestäytyneitä. Siellä maata omistavat yleensä yksittäiset maanomistajat, joilla on useimmiten pienempiä kiinteistöjä. Edellytyksenä on aina, että mukaan otetaan ennen töiden

aloittamista se maanomistaja, jonka mailla olevaan alueeseen toimet halutaan kohdistaa. Kävijöitä ei voi houkutella paikkaan, jossa maanomistaja ei ole mukana toiminnassa.

Yhdistykset

Sekä Korkearannikolla että Merenkurkun saaristossa on aktiivisia yhdistyksiä. Korkearannikolla kahta pitkää vaellusreittiä hallinnoivat yhdistykset. Höga Kustenleden-reitti ulottuu koko maailmanperintökohteen Ruotsin puoleiselle alueelle ja on hyvin suosittu vaellusreitti. Reitin hoidosta vastaa yhdistys, johon kuuluvat muun muassa lääninhallitus ja kunnat, ja sitä hallinnoi Region Västernorrland. On olemassa myös toinen pidempi vaellusreitti, Världsarvsleden, joka ei ole yhtä tunnettu. Se kiemurtelee pienessä osassa maailmanperintöaluetta. Världsarvsledeniä hallinnoi Världsarvsledens Vänner -yhdistys. Myös Merenkurkun saaristossa on luontopolkuja ja lyhyempiä vaellusreittejä, joita yhdistykset hoitavat, kuten Bergön vaellusreitti ja Vikarskatin vaellusreitti.

Tämän lisäksi kylissä ja yhdistyksissä on lukuisia sitoutuneita ihmisiä, jotka toimivat eri tavoin maailmanperintökohteessa ja levittävät tietoa maailmanperinnöstä. Maailmanperintökuntien kylissä on esimerkiksi useita pieniä yhdistysten ylläpitämiä museoita.

Interpretaatiosuunnitelma voi auttaa ja innostaa kaikkia paikallisia yhdistyksiä, jotka haluavat nostaa maailmanperintöä esiin. Lääninhallitus ja Metsähallitus auttavat mielellään maailmanperintöön liittyvän luonto-opastuksen kehittämisessä.

Merenkurkun saaristossa toimii Merenkurkun maailmanperintöyhdistys, jonka jäseniä ovat maailmanperintökunnat ja Metsähallitus. Yhdistys vastaa asiakaspalvelusta ja tiedon jakamisesta ja on merkittävässä roolissa alueen hankkeiden toteuttamisessa. Yhdistys toimii myös luontevana yhteytenä yrityksiin, joilla on yhteyksiä maailmanperintöön ja muihin paikallisiin järjestöihin. Merenkurkun maailmanperintöyhdistys on siksi tärkeä Suomen osalta interpretaatiosuunnitelman toteuttamisessa. Yhdistys järjestää yhdessä Metsähallituksen kanssa yrittäjille ja oppaille vuosittaisia koulutustilaisuuksia ja tapaamisia, joissa interpretaatiosuunnitelman ideaa voidaan kehittää edelleen.

Västernorrlandin lääninhallitus ja Metsähallituksen rannikon luontopalvelut

Korkearannikon / Merenkurkun saariston maailmanperintöalueen hallinnoinnista ja yhteensovittamisesta vastaavana tahona lääninhallituksen ja Metsähallituksen on tärkeää tehdä yhteistyötä alueen eri toimijoiden kanssa. Luonto-opastuksen koordinointi ja siihen panostaminen hyödyttävät sekä maailmanperintötiedon levittämistä että sen kokemista. Lääninhallitukselle ja Metsähallitukselle maailmanperintökohteen toimijoiden ankkurointi ja heidän osallistumisensa interpretaatiosuunnitelman laatimiseen on tärkeää. Yhtä tärkeää on, että suunnitelman toteuttaminen tapahtuu samassa hengessä; yhteistyössä alueen aktiivisten toimijoiden kanssa.

CNV:n erityisosaamisella oli tärkeä rooli suunnitelman kehittämisessä. Lääninhallitus ja Metsähallitus jatkavat yhdessä maailmanperintökohteen kehittämistä ja luontointerpretaatiota.

Lena Malmström CNV, Patrik Bylund Lääninhallitus, Malin Henriksson Metsähallitus, Eva Sandberg CNV, Per Sonnvik CNV, Anna Carlemalm Lääninhallitus.

Kuva: SLU Centrum för naturvägledning

6. Lisälukemista

Naturvägledning i natur- och kulturområden Ett komplement till handboken
Tillgängliga natur- och kulturområden (*Naturvårdsverket rapport 6562*).
ISBN 978-91-620-6846-2.

Platsens berättelse (*RAÄ, författad av CNV, utgiven 2017*)

Sam Ham Interpretation – kommunikation som gör skillnad.
Handbok för vägledare i natur- och kulturarv.

Metodhandledning Tankelistning i naturum (*CNV 2017*).

Korkea kohtaa matalan - tietoa Korkearannikon / Merenkurkun saariston
maailmanperinnöstä (*Läänihallitus ja Metsähallitus 2021*).
<https://highcoastkvarken.org/fi/opi-lisaa/tietopankki/>

Statement of Outstanding Universal Value High Coast/Kvarken Archipelago.
<https://whc.unesco.org/en/list/898>

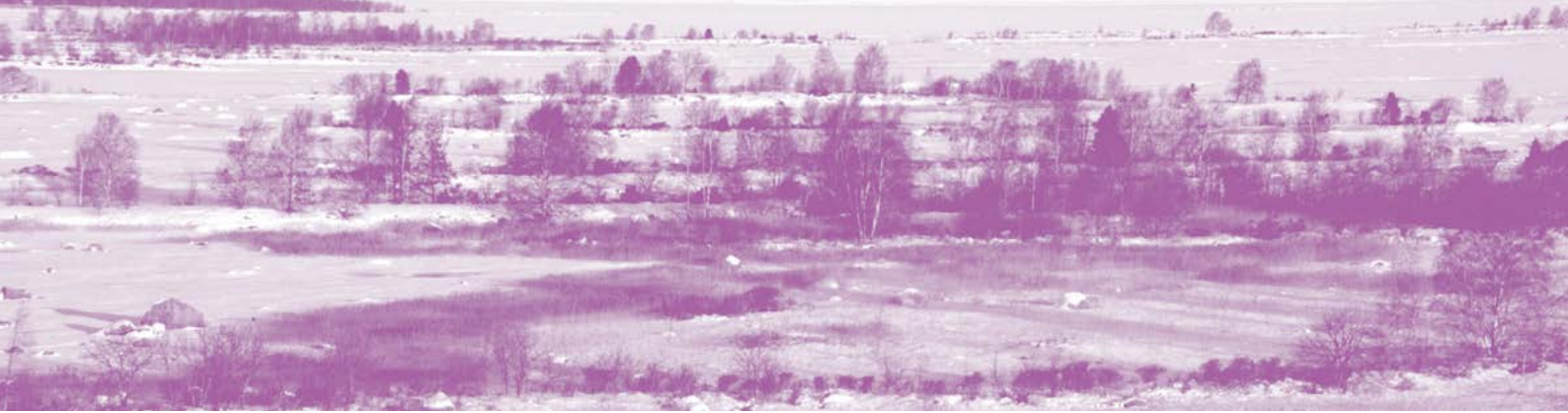
Riktlinjer för tillgänglighet Riv hindren. Handisam, Myndighet för
handikappolitisk samordning.

Tillgängliga natur- och kulturområden (*Naturvårdsverket rapport 6562, 2013*).

Luontoliikunta (Invalidiliitto).
<https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyysulkoalue/luontoliikunta>

Ulkotilojen esteettömyyden kartoitus- ja arviointiopas.
http://www.sotera.fi/pdf/suraku_opas.pdf

Solruttenin verkkosivuilla on tietoa Merenkurkun saariston satamista ja
veneväylistä.
<http://solrutten.fi/fi/>

Kuva: Malin Henriksson

7. Liite 1.

Menetelmä ja pilottitutkimukset

7.1 Prosessikuvaus

Korkearannikon / Merenkurkun saariston interpretaatiosuunnitelman työ on toteutettu Interreg Botnia-Atlantica -hanke Lystran puitteissa vuosina 2018–2020. Hankekumppaneita Lystrassa olivat Metsähallitus, Västernorrlandin lääninhallitus, SGU, GTK, FGI ja Vaasan kaupunki.

Näiden lisäksi hanketta rahoittivat Ruotsin Luonnonsuojeluvirasto, Kramforsin ja Örnköldsvikin kunnat, Merenkurkun Maailmanperintöyhdistys, Visit Vaasa ja Pohjanmaan liitto.

Korkearannikon / Merenkurkun saariston viestinnässä haasteena on maailmanperintökohteen laajuus ja se, että maailmanperintöarvot ovat pääosin geologisia. Korkearannikolla ja Merenkurkun saaristolla on lisäksi erilaisia lähtökohtia matkailukohteiksi.

Interpretaatiosuunnitelman suunnitteluprosessin konsulttina on toiminut Ruotsin maataloustieteellisen

CNV:n ja läänihallituksen henkilökunta Skuleskogenin kansallispuistossa.

Kuva: Malin Henriksson

yliopiston luonto-opastuskeskus (SLU Centrum för naturvägledning, CNV). CNV on osallistunut itse suunnitteluprosessin hahmotteluun, pitänyt työpajoja ja toiminut koko suunnittelun ajan asiantuntijana ja ideariihenä interpretaatiosuunnitelman laatimisessa.

Itse interpretaatiosuunnitelman laatiminen alkoi loppuvuodesta 2018. Prosessi jatkui vuoden 2019 aikana rinnakkain kerätyn aineiston analysoinnin ja työpajoissa esiin tulleiden asioiden kehittämisen parissa. Interpretaatiosuunnitelmaa on testattu Korkearannikolla vuonna 2019 ja Merenkurkun saaristossa vuonna 2020. Interpretaatiosuunnitelman ensimmäistä luonnosta on kommentoitu sisäisesti lääninhallituksessa ja Metsähallituksessa sekä CNV:ssä keväällä 2020. Se lähetettiin kesällä 2020 arvioitavaksi/lausuntokierrokselle myös kunnille, hankkeen rahoittajille ja toimijoille. Suunnitelma valmistui ja käännettiin suomeksi ja englanniksi syksyn 2020 aikana.

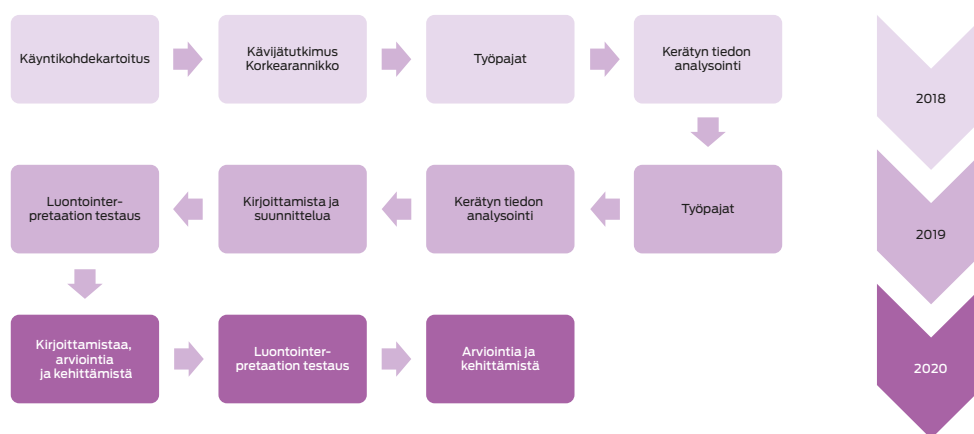
Interpretaatiosuunnitelma Lystran hankesuunnitelmassa

Hankkeessa laaditaan interpretaatiosuunnitelma, joka kertoo, miten yhteisen maailmanperintökohteen arvot välitetään tavalla, joka luo ymmärrystä ja sitoutumista Korkearannikolle / Merenkurkun saaristoon saapuvien kävijöiden keskuudessa. Suunnitelman toimivuutta eri kohderyhmille testataan käytännössä parissa vierailukohteessa Suomessa ja Ruotsissa.

Interpretaatiosuunnitelman tavoitteet:

1. Kartoittaa olemassa olevat ja tunnistaa uudet käyntikohteet, tarkentaa mihin viestiin kukin kohde keskittyy sekä miten viesti voidaan parhaiten välittää eri kohderyhmille.
2. Sisältää kartoitus eri kohderyhmien tarpeista ja toiveista liittyen interpretaatioon.
3. Laatia kokonaisvaltainen viesti, joka on ytimekäs ja ymmärrettävä, jotta maailmanperintöä voidaan ymmärtää huomioiden sen jääkausihistoria ja maankohoamisen vaikutukset maisemaan.
4. Suunnitelma laaditaan laajana yhteistyönä viranomaisten, koulujen, matkailuyrittäjien, yhdistysten ja muiden tahojen kesken, jotka harjoittavat maailmanperintökohteen luonto-opastusta. Näin saadaan koottua erilaisia kokemuksia ja tarpeita, mikä parantaa mahdollisuuksia tavoittaa kävijä.
5. Saada suunnitelmaan kestävyys- ja saavutettavuusnäkökulma, joka varmistaa kestävät ja mahdollisimman esteettömät käyntikohteet, myös käyntimäärien lisääntyessä.

Suunnittelutyö on herättänyt myös kiinnostusta Korkearannikon ja Merenkurkun saariston ulkopuolella. Interpretaatiosuunnitelman kehittelytyötä esiteltiin Karlstadin yliopistossa luentosarjassa, joka käsitteli Finnskogenin alueen mahdollisuuksia päästä maailmanperintökohteeksi. Lisäksi suunnitelmasta kerrottiin Baltic Sea World Heritage -huippukokouksessa Karlskronassa sekä Suomenlinnan maailmanperintökohteen työntekijöille. Lystran hankehenkilökunta vieraili myös Vattimeren eli Wadden Sean maailmanperintökohteessa ja keskusteli muun muassa luonto-opastuksesta ja rajat ylittävän maailmanperinnön hallinnosta. Suomen maailmanperintöyhdistys käynnistää vuonna 2020 Suomen maailmanperintökohteiden interpretaatiohankkeen ja ottaa mallia Korkearannikon / Merenkurkun saariston toiminnasta Lystra-hankkeesta.

Kaavio on yhteenveto Korkearannikon ja Merenkurkun saariston interpretaatiosuunnitelman työprosessista.

7.2 Tausta-aineiston kerääminen

Hyvän yleiskuvan saamiseksi lähtötilanteesta Korkearannikon ja Merenkurkun saariston käyntikohdekartoitukset tehtiin yhteisen mallin mukaisesti. Yhteensä kartoitettiin lähes sata käyntikohdetta, suurin osa paikan päällä. Käyntikohteiden erot ovat joissakin tapauksissa hyvin suuria, mutta kaikkien kohteiden esteettömyys, kestävyys ja kävijämäärät arvioitiin kolmiportaisella asteikolla. Yhteenveto paikoista, jotka valittiin edelleen kehitettäväksi työpajoissa, on tämän liitteen lopussa.

Tausta-aineistojen keräämiseen sisältyi myös kävijätutkimus Korkearannikolla. Vastaava tutkimus tehtiin vuonna 2017 Merenkurkun saaristossa samoin menetelmin, joita Metsähallitus soveltaa Suomen kansallispuistoissa. Vuosina 2018–2019 Suomen kaikki muut maailmanperintökohteet ovat käyttäneet samaa menetelmää kävijätutkimuksiin. Korkearannikolla tutkimus tehtiin pienemmässä

mittakaavassa, eikä sillä ollut samoja tilastollisen merkitsevyyden vaatimuksia kuin Merenkurkun saaristossa. Merenkurkun saaristossa tutkimus sisälsi runsaat 400 vastausta ja Korkearannikolla vajaat 200, ja tulokset ovat pääpiirteissään yhteneväiset.

Korkearannikon ja Merenkurkun saariston kävijätutkimusten vertailu osoittaa, että useimmat kävijät tulevat nauttimaan luonnosta ja vaeltamaan. Kävijät tulevat pienryhmissä, mikä osoittaa, että kävijät tarvitsevat omaa autoa alueella liikkumiseksi. Korkearannikolla noin 1/3 kävijöistä tulee lähialueelta, kun taas Merenkurkun saaristossa osuus on vajaa puolet. Kävijät ovat yleensä tyytyväisiä ja enemmistö on tiennyt alueen olevan maailmanperintökohde jo ennen vierailua. Noin puolella Merenkurkun saariston kävijöistä asema maailmanperintökohteena on tärkeä syy vierailulle, kun taas Korkearannikon kävijöistä vain 25 % pitää sitä tärkeänä. Tutkimukset eivät ole suoraan vertailukelpoisia, koska ne on tehty erilaisin tilastollisen merkitsevyyden vaatimuksin, mutta ne antavat kuitenkin hyvän käsityksen kävijöistä, heidän kokemuksestaan ja ovat hyödyksi kohderyhmien kanssa työskentelyssä. Molempien kävijätutkimusten raportit ovat saatavana osoitteesta highcoastkvarken.org ja raportti Korkearannikon tutkimuksesta sisältää vertailun Merenkurkun saariston tuloksiin.

Suomen paikalliset liikuntarajoitteisten yhdistykset (FДУV ja SAMS) ovat tarjonneet arvokasta tietoa osallistumalla keskusteluihin siitä, miltä eri kohteiden saavutettavuus voi näyttää ja millaisia tarpeita ja toiveita heillä on.

Työpajoja järjestettiin sekä Ruotsissa että Suomessa.

Kuva: Malin Henriksson

Työpajat

Talvikaudella 2018–2019 järjestettiin useita työpajoja, joiden tavoitteena oli osallistaa eri tahoja ja juurruttaa interpretaatiosuunnitelma heidän keskuuteensa. Jotta kaikki halukkaat pystyivät osallistumaan, työpajat järjestettiin sekä Ruotsissa (Korkearannikon luontokeskus) että Suomessa (Vaasa). Lisäksi sama työpaja on pidetty sekä päivällä että illalla ja Suomen työpajoissa tarjottiin mahdollisuus tulkkaukseen suomen ja ruotsin kielten välillä. Työpajat maailmanperintökohteen sidosryhmille järjesti CNV yhdessä lääninhallituksen ja Metsähallituksen kanssa. Oli tärkeää työskennellä teeman, paikkojen ja kohderyhmien parissa yhteistyössä toimijoiden kanssa jo varhaisessa vaiheessa. Työpajoissa esiteltiin keskeneräisiä ehdotuksia, ja osallistujilla oli mahdollisuus tuoda esiin asiantuntijuuttaan. Työpajojen jälkeen lääninhallitus ja Metsähallitus kokosivat ja työstivät yhteen kaikkien erilaiset näkemykset. Seuraavassa työpajassa esiteltiin työstetty versio ja osallistujat jatkoivat työtään materiaalin parissa. Sen lisäksi, että lääninhallitus ja Metsähallitus ovat saaneet osallistujilta arvokasta tietoa, maailmanperintökohteen aktiivisten toimijoiden osallistaminen on ollut tärkeää, jotta myös he voisivat hyötyä suunnitelmasta. Tärkein osa yhteistyötä ovat olleet juuri työpajat. Alueen edellytysten mukaisen suunnitelman laatimiseksi on tärkeää kiinnittää huomiota myös siihen, että kaikki voivat tuntea osallistuvansa monia ryhmiä ja ihmisiä koskevan alueen suunnitteluun.

Ensimmäiseen työpajaan osallistui Lystran hankehenkilöstöä kaikilta hankekumppaneilta ja useita hankkeen rahoittajia. Samalla kun tieto interpretaatiosuunnittelusta lisääntyi hankeorganisaatioissa, se oli arvokas tilaisuus kehittää työpajakonseptia ennen maailmanperintökohteen sidosryhmien kutsumista työpajoihin.

Maailmanperintökohteen toimijoiden ensimmäisissä tilaisuuksissa syksyllä 2018 työpajat keskittyivät luonto-opastuksen pääteemaan ja paikkoihin. Keväällä 2019 järjestettiin myös samansisältöisiä työpajoja sekä Korkearannikolla että Merenkurkun saaristossa. Tuolloin käsiteltiin alateemoja, kohderyhmiä ja tärkeitä vierailupaikkoja. Kutsut kohdistuivat sekä viranomaisiin että paikallisiin yhdistyksiin, yrittäjiin ja opettajiin.

Työpajoista osa, joka koski paikkoja, toteutettiin myös lääninhallituksen suojellun luonnon yksikössä. Sisäinen työpaja pidettiin, interpretaatiosuunnitelma vaikuttaa tiettyjen alueiden hallintaan ja yksikön henkilöstöllä on hyvä tietämys suojelualueista.

Työpajojen jälkeen Lystran hankehenkilöstö on pitänyt osallistujat ajan tasalla työpajojen tulosten ja suunnittelun etenemisen osalta. Osallistujat ovat myös saaneet esittää näkemyksiä valmiista suunnitelmasta.

Työpajoihin on osallistunut seuraavien tahojen edustajia:

Ruotsi: Lantmäteriet, Höga Kusten Turism, Örnköldsvikin kunta, Vibyggerån kyläyhdistys, Lappudden, Mannaminne, Kramforsin kunta, Ruotsin luonnonsuojeluyhdistys, AspNet (maailmanperintökoulut), Grämetaskolan, SGU, Nordingrån etuyhtymä ja yrittäjäyhdistys, geologi, enheten för Skyddad natur, Västernorrlandin lääninhallitus, LRF, Höga Kusten Turer, Höga Kusten Destinationsutveckling, Rädda Höga Kusten, Kälsin tieyhdistys, Nätran kotiseutuyhdistys, Pelle Åberggården, Grisslan etuyhtymä ja muutamia yksityishenkilöitä.

Suomi: Lystran hankekumppanit (Metsähallitus, lääninhallitus, SGU, GTK, FGI, Vaasan kaupunki) ja rahoittajat (Visit Vaasa, Merenkurkun maailmanperintö, Örnköldsvikin kunta, Vaasan kaupunki, Pohjanmaan liitto), Maailmanperintöportti, maailmanperintöneuvottelukunta, Destination Kvarken/Vasek, Granösundin kalastajakylä, Raippaluodon saariston kotiseutuyhdistys, Raippaluodon kylän osakaskunta, Björköns osakaskunta, Molpen kylän yhteisalue, Bergön saarineuvosto, Intresseföreningen för en levande skärgård, Korsnäsins pappilamuseo, Vikingan koulu, Norra Korsholms skola, Tölby-Vikby skola, Petolahden yläaste, Mustasaaren yläaste, Merenkurkun luontokoulu, Liikennevirasto, Museovirasto, Mustasaari, Maalahti, Korsnäs, Vaasa (suunnittelu, museot), yhdistykset ja yksityishenkilöt.

På vilket sätt kan världsarvet bidra till din verksamhet?

Kom med och påverka hur världsarvet presenteras för besökarna!

Workshop i natur- och kulturvägledning
Tisdag 23 oktober kl 14-20
Kulturhuset Fanny, Kaserng 7, Vasa

Botnia-Atlantica projektet Lystra - upplysning och upplevelser i världsarvet Höga Kusten/Kvarkens skärgård bjuder in till workshop som en viktig del i att ta fram en vägledningsplan för hur vi ska berätta om världsarvet för våra besökare. Planen ska visa hur världsarvets unika särdrag bäst kommuniceras. För att få en så bra och heltäckande plan som möjligt ordnar projektet Lystra två olika workshops, en i oktober och en i januari, för företagare, föreningar, lärare och andra aktiva i världsarvet.

Vi vill få med **alla aktörer inom världsarvet** i vägledningsplaneringen. På den första workshopen arbetar vi kring Höga Kustens och Kvarkens gemensamma kärnbudskap eller tema, alltså vad som gör vårt gemensamma världsarv unikt i ett globalt perspektiv. Hur ska vi alla kommunicera det på bästa sätt? Kan din verksamhet utvecklas genom att du använder världsarvstemat? Hur ska det formuleras för att det ska bli användbart för dig? Målsättningen med workshopen är att vi tillsammans ska se till att världsarvets kärnbudskap/tema fungerar och även ger ett mervärde i din kommunikation.

Workshopen hålls på svenska, med tolkning till finska. Lystra bjuder på kaffe och soppa. Berätta om eventuell specialkost och behov av tolkning när du anmäler dig. Och ta med ett föremål som representerar något som gör världsarvet unikt för dig personligen

Anmäl dig senast 10 oktober till Malin Henriksson, malin.henriksson@metsa.fi.

Workshop program
Tisdag 23 oktober kl 14-20 i Kulturhuset Fanny, Vasa

14:00 Välkomna!
Presentationer:
Upplägg för dagen.
Deltagarna berättar kort om sig själva och sin roll i världsarvet
Om projektet och utbildningsdagens roll i det
CNV:s intryck av området hittills

15:00 Fika och mingel

15:50 Presentationer:
Om natur- och kulturvägledning
Förslag på tema för vägledningen i världsarvet
Diskussioner:
Funkar det föreslagna temat?
Världsarvets betydelse för mig, utgående från temat

18:00 Lätt middag

18:30 Presentationer
Resultat från besökarundersökningar
Diskussioner:
Stämmer vår bild med er?
Gruppövning:
Platser, värden och besökare.
Avslutande reflektion, utvärdering och nästa steg

20:00 Workshopen slutar

Vill du veta mer?
Läs om vad natur- och kulturvägledning (interpretation) är:
[Centrum för naturvägledning](#)
[Platsens berättelser - metodhandledning för interpretationsplanering](#)
[Interpretation - Kommunikation för utveckling av kulturmiljöer](#)
Läs mer om Lystra: <http://www.kvarken.fi/lystra>

Kutsu ja ohjelma syksyn 2018 työpajaan. Samansisältöinen työpaja järjestettiin myös Korkearannikolla.

Vilka platser är viktiga i världsarvet?

Välkommen på workshop om världsarvet Höga Kusten/ Kvarkens skärgård!

Workshop i natur- och kulturvägledning
Torsdag 24 januari kl 13-16 eller 18-21
på naturum Höga Kusten

Hur ska världsarvet presenteras på de olika besöksplatserna för att relevanta besöksgrupper ska nås? Vilka platser är viktigast att tillgänglighetsanpassa? Var när vi barnfamiljerna? De äventyrssugna? De kulturintresserade? Vilka är de viktigaste besöksmålen i världsarvet? Är hela världsarvet representerat med alla olika spår av istiden, landhöjningen och havet? Och var berättar vi om världsarvstanken och familjen med över 1000 världsarv?

Detta är frågor vi vill ha hjälp med från företagare, föreningar, skolor, kommunerna och andra organisationer verksamma i världsarvet. I höstas hade vi en workshop som handlade om att ta fram ett tema och budskap för hela världsarvet. Den här gången fokuserar vi istället på platserna och hur dessa ska lyftas. För att så många som möjligt ska kunna delta ordnar vi två workshopar med samma program, välj om det passar bättre att komma 13.00-16.00 eller 18.00-21.00.

Workshopen är en del av Botnia-Atlantica projektet Lystra - upplysning och upplevelser i världsarvet Höga Kusten/Kvarkens skärgård. Vi bjuder på fika, berättar om eventuell specialkost och vilken workshop du deltar i när du anmäler dig.

Anmälan sker senast 16 januari till världsarvssamordnare Patrik Bylund, patrik.bylund@lansstyrelsen.se, tel 073-275 16 35.

Välkommen!

METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN

Länstyrelsen
Västernorrland

EUROPEAN UNION
Interreg
Botnia-Atlantica

Workshop program
Torsdag 24 januari kl 13-16/18-21
naturum Höga Kusten

Välkommen!
Introduktion till Lystraprojektet och till dagens workshop
Om kultur- och kulturvägledningsplanering

Tema och underteman för vägledningen i världsarvet
Kort presentation
Gruppövning om underteman

Besöksplatser och centralorter
Gruppdiskussioner:
- De utvalda platserna och deras hållbarhet
- Centralorternas roll i världsarvet

Fika

Målgrupper, hur de hänger ihop med platser och underteman
Presentation av målgrupper
Gruppdiskussioner:
- Vilken typ av vägledning passar bäst var och för vem?

Avslutning
Hur vägledningsplaneringen fortsätter
Utvärdering

Vill du veta mer?
Läs om vad natur- och kulturvägledning (interpretation) är:
[Centrum för naturvägledning](#)
[Platsens berättelse - metodhandledning för interpretationsplanering](#)
[Interpretation: Kommunikation för utveckling av kulturmiljöer](#)
Läs mer om Lystra: <http://www.kvarken.fi/lystra>

Kutsu ja ohjelma kevään 2019 työpajaan. Samansisältöinen työpaja järjestettiin myös Merenkurkun saaristossa.

7.3 Interpretaatiosuunnitelman testaus

Maailmanperintökohteen interpretaatiosuunnitelman laatimiseen sisältyi myös uusien luonto-opastusmenetelmien testaaminen sekä Korkearannikolla että Merenkurkun saaristossa. Testit suunniteltiin paikka-, kohderyhmä- ja alateemayön pohjalta. Korkearannikolla koepaikaksi valittiin Hornöberget ja Merenkurkun saaristossa Svedjehamn. Nämä paikat täydentävät toisiaan hyvin. Hornöberget toimii porttina maailmanperintökohteeseen. Monet pysähtyvät tänne, eivätkä ehkä tiedä etukäteen, että he ovat tulleet maailmanperintökohteeseen. Paikalla ei ole selkeitä maailmanperintöarvoja, mutta kävijöitä voi ohjata sieltä edelleen maailmanperintökohteeseen. Svedjehamn taas on paikka, jossa ei käydä suunnittelematta sitä etukäteen ja jossa on selkeitä maailmanperintöarvoja. Eri alateemat sopivat näihin kahteen paikkaan ja kehittämällä molempiin paikkoihin erilaista luonto-opastusta olemme saaneet riittävän laajat mahdollisuudet interpretaatiosuunnitelman testaukseen. CNV osallistui testien suunnitteluun ja toteutukseen ja vastasi arvioinnista. Testien palautetta on käytetty intepretaation parantamiseen ja viimeistelyyn paikan päällä Svedjehamnissa ja Hornöbergetissä.

Hornöberget, Korkearannikko

Hornöbergetillä testattiin aktiviteettipolkua. Paikan kohderyhmät ovat Lapsiperheet, Ei niin liikkuvaiset, Tietämättömät uteliaat ja Skannaajat. Polku on suhteellisen lyhyt ja se on suunnattu Lapsiperheille ja Tietämättömille uteliaille. Paikkaa koskevia alateemoja ovat *Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen, Ihminen ja maankohoaminen ja Maailmanperintöajatus*.

Koska polku kehitettiin prototyyppiä, koehenkilöiden mahdollisuudet vaikuttaa lopputulokseen olivat suuret. Ideana oli lainata hotellista reppu, joka sisältää joitakin esineitä, ja ratkaista sen avulla useita tehtäviä polun varrella. Polun varrelle tehtiin neljä pysähdyspaikkaa, joista kussakin oli kuusi ratkaistavaa tehtävää.

Jotta myös ohikulkijat saataisiin tavoitettua ja heidän uteliaisuutensa maailmanperintöä kohtaan herätettyä, lääninhallitus kehitti mallin kehiksestä, jossa on nostettava ja laskettava maisema. Maiseman tulisi esittää taustalla olevan vuoriston siluettia. Ajatuksena on houkutella ihmisiä liikuttamaan mallin maisemaa ja saamiensa tietojen innoittamana pysähtymään alueelle pidemmäksi aikaa tutustuakseen siihen tarkemmin.

Yhdeksän perhettä testasi Hornöbergetin uutta luonto-opastusta ennen sen lopullista toteuttamista. Osittain testattiin tehtävipisteitä sisältävää polkua, osittain ajatusta kehiksestä ja taustalla olevasta maisemasta, jonka on tarkoitus osoittaa, kuinka paljon maa on noussut.

Testit tehtiin määrättyinä päivinä ja kohderyhmien koehenkilöt kutsuttiin paikalle. Korkearannikolla kutsuminen tapahtui julisteilla ja Facebookissa. Koehenkilöt saivat antaa palautetta suoritettuaan suunnitellun luonto-opastuksen paikan päällä. Näkemykset kerättiin kyselyvastausten ja CNV:n tekemien haastattelujen avulla.

Useat perheet osallistuivat pilottitutkimukseen Hornöbergetillä.

Kuva: SLU Centrum för naturvägledning

Hornöbergetin testiä vastaava testaus tehtiin myös Suomessa Norrvallassa, Vöyrissä ulkoilulauantai-nimisessä tapahtumassa. Silloinkin keräsimme osallistujilta palautetta ja täydensimme näin Hornöbergetin tulosta vastaavalla testillä.

Testauksen aikana saaduista näkemyksistä on ollut suurta apua jatkotyössä luonto-opastuksen parantamiseksi.

Korkearannikon aktiviteettipolun tehtävät vähennettiin kahteen jokaisessa pysähdyspaikassa. Tarkoituksena on antaa mahdollisuus todella keskittyä tehtäviin, jotka ovat hauskoja ja joita kohderyhmän ei ole liian vaikea ymmärtää. Yksi pysähdyspaikka lisättiin, jotta pysähdysten välit eivät olisi liian pitkät.

Saimme myös yleistä palautetta polusta ja sen ympäristöstä. Tätäkin palautetta voidaan hyödyntää lopullisen interpretaation toteutuksessa.

CNV vastasi arvioinnista osittain haastatteleamalla kaikkia perheryhmiä ja osittain antamalla perheiden itse täyttää lomakkeen samalla kun he kulkivat polun. Tätä arviointia käytettiin pohjana parannuksille ja muutoksille, jotka tehtiin ennen polun interpretaation lopullista toteuttamista. Aktiviteettipolun toteuttaminen aloitettiin kesällä 2020 ja se valmistui syksyllä 2020.

Toinen idea oli kehys, jossa näkyy taustalla olevan maiseman siluetti. Kehyksen testaus osoitti, kuinka arvokasta yksinkertaisten prototyyppien tekeminen on. Maisema on aivan liian kaukana ja matka merenpinnasta vuorenhuipulle on vain muutaman senttimetrin kävijän näkökulmasta. Tällöin jopa 286 metrin maankohoaminen ilmenee vain muutaman sentin liikkeenä ylös ja alas. Jotta saataisiin oikea vaikutelma siitä, kuinka paljon maa on noussut, tällainen malli ja kehys on sijoitettava vuoriston siluetin läheisyyteen. Koehenkilöillä oli kuitenkin ymmärrystä virheelle ja he totesivat, että ajatus oli pohjimmiltaan hyvä. Ideaa ei hylätä, mutta se säästetään parempaa paikkaa varten. Tämä kiinnostuksen herättäjä korvataan Hornöbergetillä kuvitteellisella mallilla maailmanperintökohteen geologisista arvoista sekä luonto-opastuksella, joka selittää ja houkuttelee tutustumaan alueeseen tarkemmin.

Syksyllä 2020 valittiin konsulttiyritys, joka toteutti polun. Kehyksen ideaa ei toteuteta Hornöbergetillä, vaan sinne kehitetään ja sijoitetaan mallinnus kuvitteellisesta maisemasta, jossa tuodaan esiin Korkearannikon ja Merenkurkun saariston geologiset ominaispiirteet.

Svedjehamn, Merenkurkun saaristo

Svedjehamnin pilottitutkimus oli suunniteltu kevääksi 2020, mutta koronapandemian aiheuttamien yhteiskunnallisten rajoitusten vuoksi testausta lykättiin elokuulle. Svedjehamnissa kehitettiin luonto-opastusta Bodvattnetin ympärillä kulkevalle luontopolulle. Kaikki interpretaatiosuunnitelmassa

kuvatut kohderyhmät kuuluvat myös Svedjehamnin kohderyhmiin, joka on suosituin käyntikohde Merenkurkun saaristossa. Pilottitutkimukseen sisältyivät Lapsiperheet ja Ei niin liikkuvaiset. Paikan alateemoja ovat Jään jäljet, Maankohoaminen ja meren vaikutus, *Yksi maailmanperintö – silti niin erilainen, Maailmanperinnön biologinen monimuotoisuus ja Ihminen ja maankohoaminen*. Pilottitutkimus koskettaa jossain määrin kaikkia näitä alateemoja.

Bodvattnetin ympärillä olevalle luontopolulle sijoitettiin uusia opastetauluja. Taulut koskevat maailmanperintöä, jääkautta ja maankohoamista sekä alueen luonnon monimuotoisuutta. Tauluja täydennetään alueella tyypillisten lajien silueteilla. Kaksi siluettia on suurempia ja ne esittävät toisaalta maankohoamismetsää ja toisaalta maankohoamista. Yhteen siluettiin kuuluu kyltin sijaan käsikäyttöinen äänilaatikko, josta voi kuunnella sekä kerrottua tietoa että luonnonääniä.

Saltkaretin näkötorniin sijoitettiin valettu malli kuvitteellisesta maankohoamismaisemasta. Mallissa on kolme Korkearannikon ja kolme Merenkurkun saariston geologista ominaispiirrettä. Samanlainen pienoismaisema sijoitetaan myös Korkearannikolle, Hornöbergetille. Ajatuksena on, että kävijät pääsevät näkemään ja tuntemaan geologiset piirteet, ja niille ominaiset muodot ovat olleet tärkeämpiä mallin kehittämisessä kuin maantieteellisesti oikean mallin tekeminen maailmanperintökohteesta. Malli on myös riittävän suuri, jotta sen ympärille voidaan kokoontua ryhmän kanssa. Malliin kuuluu infotaulu siitä, mitä voi kohteesta nähdä ja kokea.

Viisi perhettä ja kolme pariskuntaa testasivat uutta luonto-opastusta Svedjehamnissa. Testit tehtiin määräpäivinä ja perheet kutsuttiin mukaan Facebookin kautta. Koska Facebook-kutsu sai hyvin vähän vastakaikua, mukaan otettiin myös pilottitutkimuksen lähtöpisteen ohi kulkeneita henkilöitä, joten mukana ei ollut pelkkiä lapsiperheitä. Koehenkilöt saivat antaa palautetta suoritettuaan suunnitellun luonto-opastuksen paikan päällä. Näkemykset kerättiin kyselyvastausten ja haastattelujen avulla. Kuten Korkearannikolla, suunnitelmissa oli ollut, että arvioinnin tekisi CNV, mutta koronatilanteen vuoksi CNV ei voinut osallistua arviointiin paikan päällä. CNV on kuitenkin käynyt läpi osallistujien nauhoitetut haastattelut ja heidän kirjallisen palautteensa ja arvioinut näin pilottitutkimuksen.

Pilottitutkimusta varten tehtiin siluettien ja infotaulujen prototyyppiä, joita osallistujat saivat kommentoida.

Kuva: Malin Henriksson

Kaksi toimintarajoitteista, jotka oli kutsuttu suoraan liikuntarajoitteisten yhdistysten kautta, testasivat myös Svedjehamnin uutta luonto-opastusta. Yksi osallistujista istui pyörätuolissa, ja näin Metsähallitus sai palautetta myös alueen saavutettavuudesta itse luonto-opastuksen lisäksi. Bodvattnetin kierros ei ole esteetön koko matkalta, mutta suurin osa uudesta luonto-opastuksesta on sijoitettu osuudelle, joka on saavutettavissa myös pyörätuolilla tai esimerkiksi lastenvaunuilla.

Testauksen aikana esitetyt näkemykset ovat auttaneet jatkotyössä luonto-opastuksen toteuttamiseksi ja lopullisten infotaulujen ja siluettien valmistamiseksi. Kuten Korkearannikollakin, pilottitutkimus toteutettiin prototyyppinä käyttäen ja lopullisten infotaulujen, siluettien ja pienoismallin valmistuksessa on otettu huomioon testauksesta saatu palaute. Siluettien sijaintia ja kokoa, infotaulujen tekstien määrää ja muotoiluja on kehitetty edelleen osallistujien palautteen pohjalta. Myös käsikäyttöisen äänilaatikon äänitteiden pituuksia on lyhennetty. Uusi luonto-opastus toteutettiin syksyn 2020 aikana.

7.4 Suunnitelman arviointi ja valmistuminen

Interpretaatiosuunnitelma lähetettiin sisäiseen jakoon ja CNV:lle kommentoitavaksi talvella 2020. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun useammat ihmiset lukivat suunnitelman, joten kierrokselta saatiin monia arvokkaita näkökohtia. Kirjoitusprosessi perustui interpretaatiosuunnitelman jäsentelyyn teoksessa *Platsens berättelser* (Malmström, Lena et al. *Platsens berättelser: Metodhandledning för interpretationsplanering*, 2017), ja kommentointikierroksen jälkeen suunnitelmaa selkeytettiin ja sen jäsentelyä työstettiin melko paljon. Menetelmäkuvaus ja lähtötilanne siirrettiin tähän liitteeseen, jotta itse suunnitelmasta tulisi konkreettisempi ja käyttäjäystävällisempi.

Kesällä 2020 suunnitelma lähti kommentointikierrokselle kunnille, destinaatio-organisaatioille, matkailuyrittäjille, järjestöille ja työpajaan osallistuneille. Käsittelykierrokselta saatiin lausunnot ja kommentit yhteensä 29 taholta tai henkilöltä syyskuun ja lokakuun aikana, ja suunnitelma valmistui tämän palautteen pohjalta. Lopullisten kommenttien sisällyttämisen jälkeen suunnitelma käännettiin suomeksi ja englanniksi, taitettiin ja julkaistiin saavutettavassa pdf-muodossa osoitteessa highcoastkvarken.org.

7.5 Valitut paikat Korkearannikolla

Paikka		Kohderyhmät								Alateemat								Maailmanperintöarvot paikalla											
Missä?	Huomioitavaa	Lapsiperheet	Einlin liikkuvaiset	Ulkolijat	Tietämättömät uteliaat	Asiantuntijat	Skannaajat	Luontoharrastajat, jotka haluavat tietää enemmän	Jään jäljet	Maankohoaminen ja meren vaikutus	Yksi maailmanperintö - silti nieläinen	Maailmanperinnön biologinen monimuotoisuus	Ihminen ja maankohoaminen	Havainnot ja tutkimus	Maailmanperintöajatus	Kommentteja työpajoista	Esimerkkejä luontointerpretaatiosta	Korkein rantaviiva ja kalottivuoret	Pirunpellot	Huuhutuneet sorakerrostumat	Tunnelluolat	Sulkeutuneet merenlahdet, fiadat ja kluuvit	Pallaaksi huuhutuneet kalliot	Silokalliot ja uurteet	De Geer - moreenit	Ribbed-moreenit	Raviint sedimentissä	Lohkaremaasto ja siirtohkaareet	Maankohoamismetsät
Mosjön	Vaatii yhteistyötä liikenneviraston ja kunnan kanssa.		1		1		1								1							1	1						
Skeppsmaln	Asukkaiden osallistaminen tärkeää. Yhteistyö kunnan kanssa.	1	1		1	1			1	1			1	1		Täällä tarvitaan paikallista osallistamista. Paikanpäällä täytyy olla tekemistä, kuten vaeltaminen. Parkkeerauksesta tulee helposti kaoottista. Yleiset opasteet karttojen kera puuttuvat. Kohderyhmät on vaikeasti saavutettavissa jos sataa. Kerrotaan ihmisistä, jotka asuivat alueella.			1	1		1	1						
Gullvikin ulkoilualue	Yhteistyö kunnan kanssa. Paikka liittyy Gullvikiin ja Vikbergetiin.	1	1	1	1	1	1	1		1						Enemmän painotusta Vikbergetiin ja leirintään. Ögeltjärniin ei mahdu paljon enempää väkeä. Oppaita paikalle, kunta? Tärkeä käyntikohde paikallisille. Leirinnän läheisyyteen koottua tietoa.			1	1		1							
Trysunda	Sekä luonnonsuojelualue että osa maailmanperintöaluetta.	1	1	1	1	1	1	1		1	1	1	1						1	1			1						
Skuleskogenin kansallispuisto	Vaatii syvempää työtä yhdessä kansallispuiston hallinnon kanssa.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1			1	1	1		1	1	1			1		1
Skuleberget	Sekä luonnonsuojelualue että osa maailmanperintöaluetta.	1	1	1	1	1	1	1		1	1			1	1		Veden ääniä luolassa. Kylttejä, joissa rantaviiva x vuotta sitten. Vertaa Källarbackenin taru.	1		1			1				1		
Ulvöarna, pohjoinen ja eteläinen	Kaksi saarta muodostaa kokonaisuuden. Osallistamista asukkaiden ja yrittäjien piirissä.	1	1	1	1	1	1	1	1	1		1	1			Osallistujien mukaan satamassa on riittävästi hyvää luontointerpretaatiota. Veneläjät on otettava huomioon. Marviksgrunnanin ei mahdu enää lisää ihmisiä. Eteläsaarella vaelletaan, mutta venekuljetus paikalle on ongelmallinen. Sataman ulkopuolella voisi olla enemmän kävijöitä. Kulttuurihistoria voisi olla alueen pääteema.	Kuvia, joissa näkyy vanha vedenkorkeus nykymaiseman päällä, hahmottamaan missä vesiraja oli ennen.			1	1	1	1						

Liite: 7.5 Valitut paikat Korkearannikolla

Paikka		Kohderyhmät							Alateemat							Maailmanperintöarvot paikalla																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																									
		Lapsiperheet		Eläinliikkeiset		Ulkoliijat		Tietämättömät uteliaat		Asiantuntijat		Skannaajat		Luontoharrastajat, jotka haluavat tietää enemmän		Jään jäljet		Maankohoaminen ja meren vaikutus		Yksi maailmanperintö - silti niin erilainen		Maailmanperinnön biologinen monimuotoisuus		Ihminen ja maankohoaminen		Havainnot ja tutkimus		Maailmanperintöajatus																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																													</

Liite: 7.5 Valitut paikat Korkearannikolla

Paikka		Kohderyhmät								Alateemat								Maailmanperintöarvot paikalla																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																										
		Lapsiperheet		Ei niin liikkuvaiset		Ulkolijjat		Tietämättömät uteliaat		Asiantuntijat		Skannaajat		Luontoharrastajat, jotka haluavat tietää enemmän		Jään jäljet		Maankohoaminen ja meren vaikutus		Yksi maailmanperintö - sitti niin erilainen		Maailmanperinnön biologinen monimuotoisuus		Ihminen ja maankohoaminen		Havainnot ja tutkimus		Maailmanperintöajatus				Korkein rantaviiva ja kalottivuoret		Pirunpellot		Huhtoutuneet sorakerrostumat		Tunnelluolat		Sulkeutuneet merenlahdet, fiadat ja kluuvit		Paljaaksi huhtoutuneet kalliot		Silokalliot ja uurteet		De Geer - moreenit		Ribbad-moreenit		Ravinit sedimentissä		Lohkaremaasto ja siirtolohkareet		Maankohoamismetsät																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																						
Missä?	Huomioitavaa																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																											

7.6 Valitut paikat Merenkurkun saaristossa

Paikka		Kohderyhmät				Alateemat									Maailmanperintöarvot paikalla															
		Lapsiperheet	Ei niin liikkuvaiset	Ulkolijjat	Tietämättömät uteliaat	Asiantuntijat	Skannaajat	Luontoharrastajat, jotka haluavat tietää enemmän	Jään jäljet	Maankohoaminen ja meren vaikutus	Yksi maailmanperintö - sitti niin erilainen	Maailmanperinnön biologinen monimuotoisuus	Ihminen ja maankohoaminen	Havainnot ja tutkimus	Maailmanperintöajatus			Korkein rantaviiva ja kalottivuoret	Prunpellot	Huultoutuneet sorakerrostumat	Tunnelluolat	Sulkeutuneet merenlahdet, fiadat ja kluuvit	Pajiaaksi huultoutuneet kalliot	Silokalliot ja uurteet	De Geer -moreenit	Ribbed-moreenit	Ravinit sedimentissä	Lohkaremaasto ja siirtolohkareet	Maankohoamisetsät	
Missä?	Huomioitavaa															Kommentteja työpajoista	Esimerkkejä luontointerpretaatiosta													
Kummelskär, Mikkelinsaaret	Vaatii oman veneen.			1	1	1			1	1			1			Asemarakennuksen lämmitys kaipaa ratkaisun. Alueella on rikas historia.			1							1				
Västerö vaellusreitti	Yhteistyötä Maxmon saaristoyhdistyksen kanssa. Rajoitetut pysäköintimahdollisuudet.	1		1	1			1	1	1			1		1				1			1		1						1
Valassaaret	Yhteistyötä useiden toimijoiden kanssa. Rikas kulttuurihistoria.	1		1		1		1		1		1	1	1		Suomen, Ruotsin ja Venäjän yhteinen historia. Suojelurajoitukset vaikeuttavat yöpymistä.			1			1								
Svedjehamn, Bodvattnetin kierros ja Saltkaret	Monta toimijaa otettava mukaan keskusteluihin ja paikka on suosittu kohde. Luontointerpretaation on oltava monipuolista, jotta eri tarpeisiin vastataan.	1	1	1	1		1		1	1	1	1	1			Tärkeä seurata kehitystä, ettei kuluminen ole haitallista.						1			1					1
Klobbskat ja Kikanberget	Alue on kunnan vastuulla.	1			1		1	1	1		1		1				Näkötornissa voisi kyltein osoittaa kirkkaalla säällä näkyvien majakoiden suunnan (vertaa Saltkaretin maisematauluihin).							1						
Björkö-Panike vaellusreitti, Vargis ja Björkören	Kehittämissuunnitelmia saavutettavuuden parantamiseen. Kulttuurihistoria ja kasvillisuus liittyvät toisiinsa.	1		1	1			1	1	1		1	1									1			1	1				1
Sommarö	Voidaan kehittää ryhmille.	1	1		1		1		1	1		1			1	Kaikenlaiset kävijät viihtyvät, ja epävirallinen uimaranta on suosittu. Sopii bussiryhmille.	Vuorovaikutteinen interpretaatio sopii paikalle.						1		1					1

Liite: 7.6 Valitut paikat Merenkurkun saaristossa

Paikka		Kohderyhmät				Alateemat										Maailmanperintöarvot paikalla															
		Lapsiperheet	Ei niin liikkuvaiset	Ulkolillat	Tietämättömät uteliaat	Asiantuntijat	Skanaajat	Luontoharrastajat, jotka haluavat tietää enemmän	Jäänjäljet	Maankohoaminen ja meren vaikutus	Yksi maailmanperintö - silti niin erilainen	Maailmanperinnön biologinen monimuotoisuus	Ihminen ja maankohoaminen	Havainnot ja tutkimus	Maailmanperintöajatus			Korkein rantaviiva ja kalottivuoret	Pirunpellot	Huuhoutuneet sorakerrostumat	Tunneliluolat	Sulkeutuneet merenlahdet, fiadat ja kluuvit	Pallaaksi huuhoutuneet kalliot	Silokalliot ja uurteet	De Geer -moreenit	Ribbed-moreenit	Ravinit sedimentissä	Lohkaremaasto ja siirtohakeet	Maankohoamismetsät		
Missä?	Huomioitavaa															Kommentteja työpajoista	Esimerkkejä luontointerpretaatiosta														
Maailmanperintöportti ja Raippaluodon silta	Maailmanperintöportin tehtävä on houkuttaa vieraillemaan maailmanperintökohteella ja tiedottaa.	1	1		1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	Taidegalleria huokuttelee myös kulttuurista kiinnostuneita.	Maailmanperintöportti mahdollistaa digitaalisen interpretaation.														
Terranova	Tärkeä kouluille. Voi antaa kokonaiskuvaa ja ymmärrystä maailmanperintökohteesta.	1	1		1	1		1	1	1	1	1	1	1	1		Terranova mahdollistaa digitaalisen interpretaation.														
Fäliskär (Rönnskär)	Interpretaatio alueesta voidaan sijoittaa lähellä oleviin sataminn.			1	1	1		1	1		1		1		1	Suosittu veneilijöiden kesken ja majoittumismahdollisuudet pienille ryhmille. Linnusto ja kulttuurihistoria ovat kiinnostavia.		1					1								
Molpehällorna	Molpe Strömmenin aluetta kehitetään maailmanperintöalueen eteläisenä porttina.	1		1	1			1	1	1		1	1			Luontoaseman aluetta sopii telttailuun.						1		1					1		
Kylät ja satamat mantereella	Särkimo, Björköby, Norra ja Södra Vallgrund, Raippaluoto, Sundom, Äminne, Bergö, Molpe ja kuntien keskustat.	1	1	1	1	1	1				1				1	Suunnistusta, maailmanperintökohteesta kertomista ja pidemmälle houkuttelua.															
SUMMA		10	5	8	11	6	5	9	10	9	6	7	10	3	6				0	4	0	0	6	0	5	2	2	0	0	5	